

*Kuidas jõuda Euroopa
infoühiskonda,*

*Eesti, Läti, Leedu
rahvusraamatukogu
koostööleping,*

*Ralf Rondi käsikirjad Eesti
Rahvusraamatukogus,*

*Eksternatuurist Viljandi
Kultuurikolledzis,
ja magistriõppest Tallinna
Pedagoogilises Ülikoolis,*

*Asutati Eesti Lugemise
Ühing jpm.*

4/1992

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE
ÜHING
EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
4/1992

Toimetuse kolleegium: H. Jürman,

A. Norberg,

E. Rannap,

I. Tingre,

T. Valm

Tegevtoimetaja Ene Riet

Keeletoimetaja Milvi Juske

Tiina Vilberg

Tehniline toimetaja Peeter Ehasalu
Kaanefoto Teet Malsroos

Address:
EE 0100 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
"Raamatukogu" toimetus

Trükkifirma ALDUS
Tallinn, Tõnismägi 2
Tellimus nr. 514
Tiraaz 1400

Hea Lugeja,

nagu märkad, on meie ajakirja ilme muutunud. Mis on selle põhjus?

Esiteks, vahetasime trükikoda. Seekordse numbrü trükkis firma "Aldus", kellelt on ka kujundus.

Teiseks, tahame muuta sisulist suunitlust, senisest enam käsitleda raamatukogundusega seonduvate - kultuuri üldküsümuste, kirjanduse, pedagoogika, andragoogika, psühholoogia, kirjastamise, raamatukujunduse, raamatuloo, bibliofiilia jm probleeme. Nii võiks meie ajakiri huvi pakkuda ka laiemale lugejaskonnale, taas leida oma koha kultuuriajakirjade hulgas. Eripära tuleb muidugi säilitada, ühendades kõike raamatu ja raamatukoguga.

Raamatukogu on osa kultuurist - siiani kahjuks liiga endasse sulgunud ja väljastpoolt mõjutusi ning abi ootav. Tahaksime raamatukoguhoidjaid aktiveerida ütlema oma sõna nii kultuuris kui poliitikas; õpetada oskust seista enda ja raamatukogu eest; julgustada rakendama uusi lahendusi töös - kokkuvõttes aidata kaasa raamatukoguhoidjate täienduskooritusel, kaitsta nende huve, tõsta raamatukogu ja raamatukoguhoidja prestiiži.

Ajakirja sellest numbrist alates sisaldab raamatukogunduslik osa soovituslikku rubriiki "Raamatuid raamatukoguhoidjaile", koostajaks hea asjatundja Hans Jürman. Rubriigi "Lugemine - see on enam, kui silm haarab" avasime Eesti Lugemise Ühingu tarvis.

Eesti raamatukogu ilma tänast päeva peegeldab uus rubriik "Sõnumid". Teavet ettevõtmiste kohta saadetakse meile palju. Loodame, et ka Sina, Hea Lugeja, seda teed.

Esimene "Raamatukogu" number ilmus 70 aastat tagasi. Ajakirja väljaandmine katkes paarikümneks aastaks ebasoodsate poliitiliste olude tõttu. Hiljem täitis selle aset enam-vähem regulaarselt ilmuv metoodika- ja infoväljaanne, mis kandis samuti nime "Raamatukogu". Praegust ajakirjanumbrist võime tinglikult pidada 94ks.

70 aastat on soliidne iga. *Bonhomme vit encore!* Soovime olla Sulle vajalik ja mõnus kaaslane.

Austusega

SISUKORD

Kuidas jõuda Euroopa infoühiskonda		
Uue Euroopa rahvusvaheline konverents “Infopoliitika kui kultuuripoliitika”		4
Lõppkommünikee		
Uus tasand Eesti, Läti ja Leedu rahvusraamatukogu koostöös		6
Peaministrid rahvusraamatukogus	Ene Riet	7
Raamatukogu abiks parlamendi töös	Ursula Roosmaa, Rita Enna	8

LUGEMINE, SEE ON ENAM, KUI SILM HAARAB

Ühing lugemise arengu soodustamiseks	Aira Lepik	10
Venemaa Lugemise Assotsiatsiooni I kongress	Irina Kortšinskaja	11
Veel perekondlikust lugemisest	Vladimir Nevski	12
Turu raamatumessil	Rutt Enok	13
Raamatukogu ja kirjastus - uus jõudude tasakaal (referaat)	Barbara Hoffert	15
Freidrich Puksoo süüasi II	Piret Lotman	16
Ralf Rondi käsikirjadest rahvusraamatukogus	Urve Sildre	18
Lauljapärgiga laubal (Edith Södergrani elu ja looming)	Mall Reinold	20
Minu lapsepõlve raamatud	Erik Kamberg	23

ÕNNITLEME

Evi Rannap - 60		24
Helgi Peeba - 60		25
Jätkuvat vaimusära! Hans Jürman - 70	Tiiu Valm	26
Elu sisu on töö Helene Johani - 90		27
Vestlus endise tsensoriga	Helene Johani	28

TEIST JA TEILE

Raamat ja raamatukogu aastal 1933		29

RAAMATUKOGUHOIDJATE KOOLITUS

Teaduskraad Pedagoogikaülikoolist	Mare Lott	30
Eksternatuurist Viljandi Kultuurikolledzis	Mati Muru	31
Raamatukoguhoidja täiendõppe võimalustest 1993. aasta esimesel poolel	Maie Gross	31

SÕNUMID

32

MÄLESTAME

Vilve Michelis		34
Raamatuid Raamatukoguhoidjale		35
Eesti Rahvusraamatukogu väljaanded 1992		36
Summary		37
Резюме		38

KUIDAS JÕUDA EUROOPA INFOÜHISKONDA

1992. aasta oktoobris toimus Bonnis rahvusvaheline konverents "Infopoliitika kui kultuuripoliitika", mille korraldasid Saksamaa Raamatukogunduse Välisamet ja Rahvusvaheline Informatsiooni Föderatsioon. Sellest võttis osa 55 peaaegu kõigi Euroopa riikide, USA ja Jaapani ning 30 Saksamaa esindajat. Konverentsil viidati Kesk- ja Ida-Euroopa raamatukogu- ja infosüsteemi kokkuvarisemisele ja selle võimalikele rasketele tagajärgedele. Sellele vastandati Lääne-Euroopa uus, täiusliku infovõrguga ja kindlate riikidevaheliste piirideta multikulturaalne ühiskond. Konverentsil osalenud otsustasid lõppdokumendis juhtida tähelepanu sellistele ohtlikele arengutulemustele nagu kultuuriindentiteedi kaotus ja kosmopolitism.

Uue Euroopa rahvusvaheline konverents
INFOPOLIITIKA KUI KULTUURIPOLIITIKA
Kultuurilisi, majanduslikke ja ühiskondlikke aspekte
17.-23. oktoober 1992
Thomasberg/Königswinter (Bonn)

LÖPPKOMMÜNIKEE

1. On tekkimas Uus Euroopa, mille kujunemisele avaldavad sügavat mõju majanduslikud, kultuurilised ja sotsiaalsed muudatused. Infotalitustele ja raamatukogudele peitub sellesuunalises arengus suuri võimalusi, kuid ka suuri ohte, kuna uue tehnoloogia rakendamisele kaasneb intensiivne ja mitmekülgne infokasutus kõigis eluvaldkondades; juhtivate tööstusriikide suuretehted ja organisatsioonid saavutavad info tootmisel ja kasutamisel globaalse ülekaalu; samaaegselt toimub sotsiaalne ümberkihistumine ja ilmnevad uued väärtusorientatsioonid.
2. Sellesuunalises arengus peituvad konkreetsed ohud:
Euroopa ühiskond võib jaguneda nn inforikasteks ja infovaesteks;
ohtu satub kultuuriline mitmekesisus, vähemusrahvuste kultuuriline identiteet võib hävida;
puht turumajanduslike konkurentsivormide tõttu võib kannatada info hankimise ulatus ja kvaliteet, loovus ja ka kultuuritraditsioonid;
Kesk- ja Ida-Euroopa majandusaluste elustumine, kasõltumatu kultuuri- ja infobaasi uuendamisprotsess aeglustub või isegi seiskub.
3. Meie poliitikutud, erialaliitide ja kutseorganisatsioonide esindajad, raamatukoguhoidjad ja infoekspertid Ida-, Kesk- ja Lääne-Euroopast kutsume kõiki vastutavaid inimesi üles neile suundumustele vastu töötama, teadvustades, et tuleb ühiselt analüüsida kõiki tõstatatud küsimusi meie euroopaliku kultuuripärandi taustal ja leida neile vastused; Euroopa kultuuri identiteedi ja mitmekesisuse tagab vaid koostöö; raamatukogud, arhiivid ja infosüsteemid on Euroopa kultuuripärandi, rahvuskultuuride ja teaduse põhilised allikad, mida tuleb kaitsta igasuguse laostamise eest, mida tuleb säilitada ja välja arendada eriti Kesk- ja Ida-Euroopas kui sotsiaalse ja majandusliku arengu taastamise alust; kõik poliitikud ja erialaspetsialistid peavad võitlema Euroopas kasvava kirjaoskamatusesega ning proovima mõjutada kõigis info- ja kultuuripoliitika küsimustes vastu võetavaid otsuseid.
4. Kohest rakendust peaksid leidma järgmised abinõud:
vastavate programmidega soodustada erialapersonali väljaõpet ja täiendõpet, samuti spetsialistide vahetust, eriti Kesk- ja Ida-Euroopaga;
toetada seminaride, töökoosolekute, rahvusvaheliste konverentside korraldamist, et parandada info- ja kogemustevahetust;
luua ühine üle-euroopaline infoväljaanne, et vahetada erialaseid ideid, infot ja kogemusi;
Lääne-Euroopa arenguprogrammid peavad muutuma avatuks Kesk- ja Ida-Euroopa kolleegidele ja institutsioonidele.

Kõigi konverentsist osavõtjate nimel alla kirjutanud:

Ekaterina Genieva, Moskva, Lauri Lepik, Tallinn
Elisabeth Simon, Berlin, Karl A. Stroetmann, Bonn
William A. Turner, Pariis

*Eestitesindasid konverentsil Kultuuri-
ministeeriumi nõunik Tiit Valm ja ERÜ
juhataste liige Lauri Lepik, kellel "RK"
toimetuse palus rääkida oma muljeid.*

**Küllastasite enne konverentsi algust
mitme päeva jooksul Saksamaa
raamatukogusid. TIUVALM, millised
need olid ja kas erinesid palju meie
raamatukogudest?**

Käisime Saksamaal õige mitmes
raamatukogus. Meelde jäi Kölni
Linnaraamatukogu, selle miljonlinna
keskne tavalist elanikku teenindav
raamatukogu, mille lugejad on peamiselt
eakad inimesed. Nüüd püüab raamatukogu
hankida kõikvõimalikke infokandjaid, et
enda poole tõmmata ka enamharitud
lugejaid - spetsialiste. Loomulikult on
neil audio-video ja laserplaatide kogu.
Teenindatakse ka laste- ja kooli-
raamatukogusid.

Kõige sügavama mulje ülikoolide
raamatukogudest jättis Aacheni Tehnika-
ülikooli väga huvitava arhitektuuriga
moodne raamatukogu, mis on orientee-
runud infotehnoloogiale. See raamatukogu
saab 50 000 nimetust perioodikat (meie
mõnesaja kõrval!). Olek raamatukogus
oli vaba - lugejad istusid riulite vahel
maas, mis jättis mõnusa mulje.

Düsseldorfi Tehnikaülikooli raamatu-
kogu oli korrekne juba oma sisemiselt
korralduselt. See mõjus oma äärmise
täpsusega võõralt, saksapäraselt. Seal
tekkis mõte, et kuigi raamatukogundus
on rahvusvahelisel tasandil ühtlustatud,
on igas raamatukogus märgata siiski
rahvuslikku omapära.

Eelmise raamatukogu vastandina mõjus
väga koduselt-tuttavalt Bonni Ülikooli
60ndail aastail ehitatud ja nüüd
ruumipuuduses vaevlev raamatukogu, kus
pesemata aknad lasksid kogeda ahaa-
elamust.

Ilma eelnevalt raamatukogusid
küllastamata oleks konverents jäänud liiga
üldsõnaliseks.

**Kas ja millised konkreetset esinemised
jäid konverentsilt eriti meelde?**

Meelde jäid mitmed ettekanded, milles
väljendatud mõtteid olen nüüd töös
kasutanud.

Üks huvitavamatest esinejatest oli
ajakirjanik Mark Fisher Londonist, kes
on pigem infotarbija ja ainekäsituselt
teoreetik. Ta leidis, et infoturule paisatakse
kõikvõimalikku teavet. Selles infokülluses
ei oska me enam õiget ja vajalikku valida.
See on info valdajate viga, arvas ta ning
kutsus raamatukogusid ja infotöötajaid

üles selgitama, kas konkreetsele infole
leidub tarbija.

Samuti käsitles ta küsimust, kust algab
riigi infopoliitika. See algab riigi-
valitsemisorganite suhtumisest infosse.
Ida-Euroopa infotöötajatel seisab praegu
ees oma valitsustele ja parlamentidele
selgitamine, et infopoliitika on vaja välja
kujundada - poliitika olla on Mark Fisheri
arvates ilma infota võimatu. Ka võivad
ministeeriumid ja ametkonnad valitsuse
ja parlamendi vahel takistada info levikut.

Raamatukogudesse on infotehnoloogia
küll jõudnud, kuid raamatukogud pole
valmis infot integreerima. Me võime
rääkida eri riikide andmebaasidest ja
koostööst Euroopas, kuid need
andmebaasid on Ida-Euroopas kasutatud,
kui ei ületata keelebarjääri.

Seda mõtet rõhutasid ka mitmed teised
esinejad.

Klaus Haefner Breemenist rääkis
seosest inimene ja raal ja selle ohtudest.
Kujunenud arvamus, et kasutades
raalsüsteeme saab teavet rohkem, on
pettekujutus, arvas ta. Raaliga töötamisel
otsiv vaim vaibub, inimene muutub
laisaks.

Infoühiskonda astumiseks peaks Ida-
Euroopal olema:

- 1) vastav tehniline varustus;
- 2) ületatud keelebarjäär;
- 3) süsteemi kasutajate -
laenuajate valmisolek.

Nick Moore Londonist oli realistlik: ka
Lääne-Euroopas jäävad raamatukogud
elama oma iseseisvat elu ega põimu
infoorganitega vajalikul määral. Erinevad
probleemid on mitte ainult eri riikides,
vaid ka eri linnades. Tarõhutas, et ükskõik,
mis tingimustes inimesed elavad, kas
läänes või idas, vajatakse praegu tegelikult
väga mitmekülgset üldharidust.

Hamid Mowlana, infoühiskonda uuriv
USA professor ütles äärmiselt kriitiliselt,
et kui Ida-Euroopa ja Baltikumi riigid ei
muuda infopoliitikat riiklikuks poliitikaks,
jäävad nad kolmanda maailma riikide
tasemele. See mõte esimesel hetkel
ehmatas. Tegelikult on aga tõsi, et kui me
ei hoiu infovaldkonda oma valitsuse
tähelepanu keskpunktis, võib tagasimineku
olla üsna tõsine (kaua me siis, suured
raamatukogud, annetustest elame!). Kui
riigieelarvest vajalikke rahalisi vahendeid
ei leita, ei täiene fondid, pole ka info-
vahetust.

Teravaid hetki tuli ette teisigi, näiteks
arutati paljurahvuselisust ja võõrkeelsete
lugejate teenindamist. Tuntü huvi, kui suur
osa Eesti kogudest on võõrkeelne ja kui
ulatuslik on vastav teenindus.

Ümarlauateema oli veel raamatukogu
isikupära ja profiil ja mis selle kujundab.
**Kõlama jäi mõte: kõigi raamatukogu
ei ole igapäevane raamatukogu**, ei ole vaja
püüda universaalsust, see on kasutaja
seisukohalt kõige õigem. Oluline on
teenindada esmajoones tavaelanikkonda.
Üldine raamatukogupoliitika peab olema
inimesekeskne.

Konverentsi tähtsaim tulemus oli
kontaktide sõlmimine teiste maade info-
ja raamatukogutöötajatega. Lepiti kokku
korraldada endistes sotsialismimaades
mitmeid temaatilisi kohtumisi (näit.
lugemise konverents Ungaris 1993. aasta
suvel).

Koostööd hakkame tegema Läti ja
Venemaaga, vahetama Inglismaa RÜga
raamatukogunduslikku infot. Sai kinnitust
tõde: peame ise hoolt kandma selle eest,
et meid teataks.

**LAURILEPIK, millised on konverentsi
üldmuljed?**

Konverentsi kokkukutsumise tingis
vajadus leida ühine punkt, millest alustada
Euroopa ühtse infopoliitika kujundamist.
See ei ole kerge, sest eraldatus ja erinevad
tõekspidamised on oma jälje jätnud. Ka
konverentsil esitati äärmiselt erinevaid
seisukohti.

Otsustati ühiselt pöörduda Euroopa
Ühenduse ja Euroopa Nõukogu poole, et
käivitada Ida-Euroopa infosüsteeme
arendavad projektid. Konkreetseid
projekte pakuti välja üpris palju: arendada
kahepoolseid sidemeid eri maade vahel,
korraldada jätkuvaid seminare, asutada
ühine üleeuroopaline ajakiri. Viimane
nõuaks palju raha ja esialgu soovitati ära
kasutada nii Ida- kui Lääne-Euroopa juba
olemasolevaid suure loetavuse ja välja-
kujunenud traditsioonidega ajakirjad.

**Kas Sina oma rahvusvaheliste suhete
alase haridusega aidad ka edaspidi
kaasa raamatukogude rahvusvaheliste
suhete laiendamisele?**

Jah, hea meelega, kui ühingu loomine
ja võimalusi rahvusvahelisi sidemeid luua.
Ühingu juhatusel tuleb täpselt paika panna
prioriteedid, milliste riikidega jamillistes
valdkondades koostööd teha. Me ei saa
anda tühje lubadusi. Kui soovime
välismaalt ka rahalist toetust, peame ise
täpselt põhjendama, milleks me seda raha
kulutada tahame. Konkreetse projekti
käivitamisel on selline abi mõeldav.

*Üles kirjutanud Ene Riet
Kommünikee tõlkinud Lea Lumi ja Evi Rannap*

UUS TASAND EESTI, LÄTI JA LEEDU RAHVUS- RAAMATUKOGU KOOSTÖÖS

Kolme Balti riigi rahvusraamatukogude vahel on alati olnud tihedad sidemed. Nüüd, mil riikide iseseisvumisega on teisenenud raamatukogude ülesanded, halvenenud olukord aga raskendab nende täitmist, on ka nende koostöö saanud uue sisu.

10. detsembril 1992. aastal kirjutasid Eesti, Läti ja Leedu rahvusraamatukogu direktorid alla lepingule, mis näeb ette koostööd raamatukogunduse, bibliograafia ja nendega lähedalt seotud valdkondades. Koostöö hõlmab info- ja trükiste vahetust ja üksteise bibliograafiliste andmebaaside tasuta kasutamist. Ühiselt luuakse koond- ja vajaduse korral ka muid katalooge, tehakse teadustööd, vahetatakse kirjandust tutvustavaid näitusi, kirjastatakse ühisväljaandeid. Korraldatakse konverentse ja seminare, igal aastal viiakse läbi seminar LiLaEst.

Eitasime direktoreile küsimuse, millist kasu nad sõlmitud lepingust loodavad. Tahtsime teada, kas ka teiste riikide suurte raamatukogudega on taolisi lepinguid sõlmitud.

Leedu Rahvusraamatukogu direktor VLADAS BULAVAS:

Kasu lepingust on suur. Esmajoones mõtleme praegu kokkuhoiule, sellele, kuidas ühendada jõud kõigi meie raamatukogude tegevuse parandamiseks. 1993. aastaks kadus võimalus tellida endiste liiduvabariikide väljaandeid (puudub sellegategelev ametkond), lugeja on aga neist huvitatud. Leppisime kokku vahetuses.

Teine küsimus puudutab *balticat*. Peaksime läbi vaatama Eestis ja Lätis ilmuva kirjanduse. Meie tööd kergendab oluliselt, kui teiste riikide spetsialistid seal ilmuva *lithuanistica* ise koguvad ja meile läbitöötatuna saavad.

Kolmandaks vahetame info- ja bibliograafiaväljaandeid, ajaloo, filosoofia, majanduse, sotsioloogia jm väljaandeid, mis praegu on meie vastloodud demokraatia arenguks eriti olulised.

1968. aastast korraldame ühisseminari LiLaEst. Lülitasime oma lepinguse punkti

Läti Rahvusraamatukogu direktor Andris Vilks, Leedu Rahvusraamatukogu direktor Vladas Bulavas ja Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Ivi Eenmaa 10. jaanuaril pärast koostöölepingu allakirjutamist

Foto: Teet Malsroos

selle jätkamise kohta ja panime paika, kes ja kuidas seminari eest maksab.

Veel arutasime uue tehnoloogia juurutamist, mida saame koos kiiremini teha.

Leedu Rahvusraamatukogu on sõlminud koostöölepingud Poola, Slovakkia, Bulgaaria ja (Ida-)Saksa rahvusraamatukogudega mitte ainult raamatute vahetamiseks, vaid ka töötajate väljaõpetamiseks. Need on ulatuslikud lepingud jatoimivad jubakümneid aastaid. Viimasel ajal on loodud kontaktid Põhjamaadega: Soome, Norra ja Taani raamatukogudega.

Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor IVI EENMAA:

Selle lepinguga jätkub juriidiliselt koostöö Läti ja Leedu rahvusraamatukogudega, mis tegelikkuses pole hetkekski katkenud.

Sarnaseid lepinguid meil rohkem ei ole, on projektid erinevate tööde ühiseks teostamiseks. Neist olulisimad on meile Helsingi Ülikooli Raamatukoguga ellu viidavad eesti raamatu päästeprogrammid: bibliograafiliste andmebaaside konverteerimine ja vanema eesti perioodika (1918-1940) mikrofilmimine. Viimaseks käib juba eeltöö. Allakirjutamisele tulevad lepingud Taani restauraatorite, Rootsi Parlamendiraamatukoguga jt.

Läti Rahvusraamatukogu direktor ANDRIS VILKS:

Antud leping annab koostööle uue kvaliteedi. Oleme võidelnud rahvusvahelisse raamatukogundusse pääsemise eest. Taoline leping toetab meid selle sihi saavutamisel.

Mis puutub koostöösse teiste suurte raamatukogudega, siis meil on tihedad sidemed Poola rahvusraamatukoguga ning Rootsi ja teiste Põhjamaade raamatukogudega. Meile on saadetud vajalikku kirjandust ning abistatud tehnoloogiaga. 1992. aastal saime sellist abi umbes miljoni dollari eest.

Raamatukogu majanduslik olukord on siiani olnud normaalne - oleme suutnud maksta nii üha kõrgenevat tüüri kui muretseda kirjandust. Tuli loobuda küll paljudest väljaannetest, kuid ainult neist, mis polnud hädavajalikud. Selgus, et oleme elanud kohati üle vajaduste.

Meil on hea meel, et Eesti Rahvusraamatukogu uus hoone on lõpuks valmis. Oleme jälginud, kui palju selle ehitamine probleeme on toonud, kuid tulemus on nähtud vaeva väärt.

Üles kirjutanud Ene Riet

PEAMINISTRID RAHVUSRAAMATUKOGUS

RRi peadirektor Ivi Eenmaa annab neljale eelmisele valitsusjuhile - Tiit Vähile, Edgar Savisaarele, Indrek Toomele, ja Bruno Saulile - ning praegusele peaministrile Mart Laarile üle nahkköites RRI albumid

Foto: Teet Malsroos

16. detsembril 1992. aastal külastasid RRI Eesti praegune peaminister Mart Laar ja neli eelmist valitsusjuhti: Tiit Vähi, Edgar Savisaar, Indrek Toome ja Bruno Saul.

Eesti Rahvusraamatukogu uue hoone ehitamise lugu algas 1983. aastal, kui ENSV Ministrite Nõukogu võttis vastu otsuse raamatukogu projekteerimise kohta ja Tallinna Linna RSN TK eraldas maaala Vabastajate väljak (Tõnismägi) 2. Ehitamine loodeti lõpetada 1990. aasta juulis. 1986. aasta 4. oktoobril pandi raamatukogule pidulikult nurgakivi.

Raamatukogu on valminud pikka-mööda. 1991. aasta juunis alustati raamatute kolimist poolelioleva hoone hoidlatesse. Praeguseks on kolimine lõpetatud, kuid maja pole ikka veel täieikult valmis. Peatatud on konverentsisaali ja söökla ehitamine.

16. detsembril, pärast lühikest tutvumiskäiku raamatukogus arutasid viis Eesti peaministrit Ivi Eenmaa kabinetis kohvitassi juures, miks raamatukoguhoone pole ikka veel lõplikult valmis ning kas ja kuidas on võimalik leida raha ehitustööde lõpule viimiseks ja raamatukogu avamiseks lugejaile.

Mart Laar arvas, et maja on ehitatud liiga aeglaselt ja töö kvaliteet ei ole olnud hea; seetõttu tuleb nüüd kulutada suuri

summasid mitte ehitamiseks, vaid tehtu lappimiseks. Tähtis on otsustada, kes ja kuidas ehituse lõpetab. Kõige suurem probleem on 1992. aasta augustis katmata jäänud 3,5 miljonit krooni, millega maja käiku anda. Tasooovitas selgitada, millised tööd on kõige olulisemad, et avada maja lugejaile, ja teha need kõigepealt.

Ivi Eenmaa leidis, et raamatukogu valmimist on seganud eelkõige kolm asja:

1) katuste halva kvaliteedi on tinginud nii tehnoloogilised vead, halb materjal kui vilets tööjõud;

2) halb oli, et finantseerimine käis ainult linnavalitsuse kaudu, raamatukogu ettepanekuid ei arvestatud, rahalist seisuhalvendas ka inflatsioon;

3) ehitajapoolsed vead.

Ta lubas, et kui raamatukogule antakse vajaminev raha, siis leitakse ka head ehitajad.

Bruno Saul soovitas kasutada sponsorite abi, kes võiksid anda vähemalt poole ehituse lõpetamiseks vajalikust summast.

Alati on raha vähe ja alati on kergem mitte teha, oli Indrek Toome arvamus. Rahvuse seisukohalt on prioriteetsed rahvusülikool, muuseum, raamatukogu, ooper, meil ka laulupidude traditsioon ja seetõttu peaks Riigikogu vajaliku summa leidma.

Tiit Vähi tõi esile selle ehitusobjekti head küljed: õnnestunud on kohalik ja

maja suurus. Tegemist on eesti rahva kultuurimonumendiga, mis tuleb kindlasti lõpetada.

Eesti rahval peab olema strateegiline objekt kultuurivallas, mitte monument, vaid elav kultuur, oli Edgar Savisaar kindel. Valitsuskoalisatsiooni ja opositsiooni ühine kohus oleks raamatukogu ehitamine lõpule viia. Kui riigieelarvest raha eraldada ei peeta võimalikuks, on ka mitmeid riigieelarveväliseid võimalusi, nagu näiteks kasutada privatiseerimisest saadavaid rahasisid, arvas ta.

Praegune peaminister Mart Laar lubas leida rahandusministeeriumi kaudu raamatukogu peakorpuse käikulaskmiseks puudu olevad 660 000 krooni, konverentsisaali ehitamise lõpetamiseks pakkus valitsusjuht aga välja idee leida rentija.

Rentimise mõttega ei olnud Ivi Eenmaa nõus. Raamatukogu ei tohiks muutuda kommertsobjektiks, ühinesid temaga ka T. Vähi ja E. Savisaar. Raamatukogu võib ju ajutiselt kasutada kommertslikke võtteid (näiteks üüratakse ruume diplomaatide koolile, RTVle, trükikojale), kuid see ei tohi segada raamatukogu põhitegevust.

Kokkuvõtteks tõdeti, et vaatamata tõsistele probleemidele jõuame ühisel nõul siiski välja sinna, kuhu me välja jõuda tahame.

Ene Riet

RAAMATUKOGU ABIKS PARLAMENDI TÖÖS

19.-23. oktoobril 1992 olid Rootsis õppereisil Eesti Rahvusraamatukogu välisvahetuse osakonna sektorijuhataja Ursula Roosmaa ja bibliograafia-osakonna vanembibliograaf Rita Enna.

Nad viibisid suurema osajast Rootsi Parlamendi Raamatukogus, kuid külastasid ka Rootsi Kuninglikku Raamatukogu, Parlamendi Infoteenistust ja Nordic Councili peakorterit Stockholmis.

Rootsi Parlamendi Raamatukogu

(Sveriges Riksdagsbiblioteket)

loodi 1851. aastal parlamendi koosseisus. Iseseisvaks raamatukoguks sai ta 1977. aastal. 1955. aastal asutati raamatukogu juurde infoteenistus, mis iseseisvus üksteist aastat hiljem. Praegu kaalutakse jälle ühinemist raamatukoguga, sest nende kahe asutuse töö on väga tihedalt seotud.

Algusaastail teenindas Rootsi Parlamendi Raamatukogu vaid parlamendi liikmeid ja toimekondi. 1882. aastal sai raamatukogu kasutamise õiguse ka Kirikukogu. 1918. aastal laienes raamatukogu tegevusala veelgi - hakati teenindama ka valitsuse liikmeid ja valitsusasutusi ning teadlasi ja üliõpilasi, kuigi kahe viimase suhtes kehtisid mõned kitsendused. Raamatukogu tegevuse laienemisega suurenes märkimisväärselt ka kollektsioon.

Praegu sisaldab raamatukogu fond üle 500 000 raamatu, perioodilisi väljaandeid on umbes 3000 nimetust. Lugeeda saab ka kõiki 150 Rootsis ilmuvat ajalehte.

Põhiliselt komplekteeritakse kirjandust politoloogia, sotsiaalteaduste, poliitökonoomia, lähiajaloo alalt, samuti biograafiaid ja kirjandust Rootsi kohta. Erikollektsioonid sisaldavad parlamendi dokumente (näit istungite protokolle), juriidilisi trükiseid Rootsis, Põhja-maadest ja teistest välisriikidest, rahvusvaheliste organisatsioonide väljaandeid (ÜRO, UNESCO, Euroopa Nõukogu, Europarlament, Maailmapank jm) ja Rootsi ametlike väljaandeid.

Parlamendi Raamatukogus on praegu kuus osakonda (kokku 33 töötajaga): komplekteerimis-, kataloogimis-, rahvusvaheliste organisatsioonide osakond, Rootsi ametlike väljaannete osakond, laenutuse- ja infoteeninduse osakond ja parlamendiarhiiv. Viimane sisaldab materjale parlamendi järelekomisjonide tööst, samuti parlamendiarutluste lüüditust ja üksikasjalikke dokumente hääletustulemuste kohta. Üle 25 aasta vanused salvestused asuvad Rahvuslikus Arhiivis. Raamatukogus kogutakse ka biograafilist teavet parlamendiliikmete kohta.

Lähemalt õppereisil kogetust

Ursula Roosmaa

Parlamendi Raamatukogus pühendasime terve päeva komplekteerimise küsimustele. Raamatukogu juhataja sõnul on eelarve raamatute, ajakirjade ja muude infokandjate muretsamiseks ligikaudu 5 milj Rootsi krooni. Raamatuid ja ajakirju hangitakse müügiagentide vahendusel, kes käivad ise kaks korda nädalas raamatukogus uusi raamatuid pakkumas ja kellele esitatakse ka omapoolsed soovid. Kord nädalas külastatakse ühte raamatupoodi, kust ostetakse peamiselt rootsikeelseid raamatuid. Arvuliselt on rootsikeelsete raamatute osatähtsus suurem, kuid võõrkeelse kirjanduse ostmiseks kulub raha rohkem. Otsing, tellimine ja arvelevõtmine toimub Rootsi raamatukogudes üldkasutatava arvutisüsteemi LIBRIS abil.

Iga kolmapäeva hommikul vaatab komisjon läbi kogu eelmisel nädalal saabunud kirjanduse ning müügiagentide

pakutud raamatud. Komisjoni koosseisu kuuluvad raamatukogu direktor, kõik komplekteerijad ning laenutusosakonna juhataja. Otsustatakse, millised teosed on vajalikud ning kuhu iga konkreetne raamat peaks minema. Pärast läbivaatamist koostatakse raamatutest nimekiri - uudiskirjanduse infoleht, kuhu lisaks raamatutele kantakse ka tähtsamad artiklid ajakirjandusest. Niisugune infoleht ilmub iga nädalal ja see jagatakse kõigile parlamendi liikmeile.

Raamatuid ja ajakirju komplekteerivad viis inimest, lisaks tegelevad kaks rahvusvaheliste organisatsioonide väljaannetega, kaks koostavad uudiskirjanduse infolehte.

Vahetuse korras saabub materjali vähe - põhiliselt vahetatakse trükiseid, mis ilmuvad jätkväljaannetena või aasta-raamatutena. Vahetuspartnereid on 35.

Rahvusvaheliste organisatsioonide materjalide komplekteerimise ja arvelevõtmisega tegeleb kaks inimest. Iga organisatsiooni väljaannete tarvis on fondis oma koht. Paljude organisatsioonidega on väga pikaajalised sidemed. Rootsi Parlamendi Raamatukogu on paljude rahvusvaheliste organisatsioonide väljaannete täielik või osaline deponoorium. Lisaks tasuta saadud materjalidele ostetakse paljusid ÜRO ja Euroopa Ühenduse poolt kirjastatavaid väljaandeid. Iga ostu üle otsustab kolmapäeva hommikuti komplekteerimiskomisjon.

Meiegi osalesime kolmapäeva hommikul uute raamatute ülevaatusel. Meile pakuti ka võimalust tutvuda raamatukogu dublettide koguga ja valida meile vajalikku kirjandust.

Pool päeva veetsime ametlike trükiste osakonnas. Alates 1931. aastast saab Parlamendi Raamatukogu ühe tasuta sundeksemplari kõigist Rootsis ilmuvast ametlikest trükistest. Osakond tegeleb nende komplekteerimisega, arvelevõtmisega ja bibliografeerimisega. Kehtib küll sundeksemplari seadus, kuid ometi on ka nende komplekteerimisega probleeme: puuduvate eksemplaride hankimiseks on kirjastajad töötajate vahel ära jaotatud, andmed ilmunu kohta saadakse LIBRISest.

Tutvustame ka teenindusosakonnaga. Lugejateenindusega hõivatud kaheksa inimest töötavad umbes pooleteisetunniste tsüklite kaupa leti taga, muul ajal vastavad telefoniküsimustele. Raamatukogus arvatakse, et iga töötaja peab tunnetama, kelle heaks ta töötab. Seepärast peetakse oluliseks kontakti lugejaga ja nii töötab iga inimene ühe päeva nädalas teeninduses. Põhimõtteks on ka, et kõik aitavad kõiki, ja kui leti taga on järjekord, tuleb teenindama ka osakonnajuhataja. Kuna teenindamine käib kiiresti, siis on avariivõimalik vaid väike käsikogu (sõnaraamatud, entsüklopeediad, seadustekogud ja ajakirjandus).

Kaartkataloog on väljaannete kohtakuni 1970ndate aastate lõpuni, sealt edasi üleriigilises LIBRIS-süsteemis. Kõigil teenindajail on arvuti, lisaks on arvuti lugejaile lugemissaalis.

Rootsi Parlamendi Raamatukogul on oma väljaanded:

1. 1931. aastast koostatakse Rootsi ametlike väljaannete bibliograafiat "Statliga publikationer. Årsbibliografi".
2. Iga kolme aasta järel pärast parlamendivalimisi antakse välja parlamendiliikmeid tutvustav fotodega illustreeritud biograafia "Fakta om folkvalda".
3. Endise kahekojalise parlamendi (1867-1970) liikmete biograafiaid sisaldab väljaanne "Tvakkammarriksdagen 1867-1970".

Eesti Rahvusraamatukogus on järgmised Rootsi Parlamendi Raamatukogu väljaanded:

1. Statliga Publikationer. 1989. Årsbibliografi / Utgiven av Riksdagsbiblioteket. - Stockholm, 1990. - 276 s. Kohaviit: TP 0-4 89
158
2. Fakta om folkvalda. Riksdagen, 1988-1991. - Malmö: Liber, 1989. - 359 s. Kohaviit: TF 32
3

Parlamendi Infoteenistus (Riksdagens Utredningstjänst)

Rita Enna

Kaasaegset ühiskonda nimetatakse ka infoühiskonnaks. Informatsiooni hulk kasvab kõigil erialadel meeletu kiirusega. Parlamendi ja valitsuse liikmed peavad aga vajaliku teabe kiiresti kätte saama.

Infoteenistuse esmaseks ülesandeks ongi ette valmistada ja refereerida parlamendile ja valitsusele vajalikke materjale. Parlamendiliikmed võivad esitada teenistusele päringuid igalt alalt, millega nad oma töös kokku puutuvad. Vastused vormistatakse kirjalikult tellija poolt määratud ajaks. Tähtaeg on harilikult üks nädal, keerulisemate küsimuste puhul mõned nädalad. Vajadusel lisatakse koopiad dokumentidest või muud materjalid. Parlamendiliikmete erahuvides esitatud päringutele ei ole kohustust vastata.

Igal aastal tuleb infoteenistusele umbes 2800 tellimust, neist 75 % parlamendisaadikutelt, 20 % parteidelt, 5 % teistelt parlamenditöötajatelt ja välisriikide parlamentidelt.

Infoteenistuses töötab 25 inimest - 18 referenti, 1 raamatukoguhoidja ja 6 assistenti. Teenistus on jaotatud kahte sektsiooni: õigusteadus ja poliitika ning majandus ja statistika. Referentidel on erinev kõrgharidus ja töökogemus oma erialal. Seal töötavad inimesed, kellel on akadeemiline kraad majandusteaduses, ühiskonnateadustes, juuras jne. Paljud on töötanud varem valitsusasutustes. Kõik on spetsialiseerunud teatud kitsamale erialale, kuid peavad oskama lahendada ka teiste alade probleeme. Assistentid otsivad välja trükiseid ja dokumente. Suureks abiks sellises infotöös on arvuti. Peaaegu iga töötaja saab oma arvutiga siseneda paljudesse Rootsi ja välismaa andmebaasidesse. Ka klientidel on võimalik esitada küsimusi arvutiga - elektronposti teel, samuti telefoniga, tavalise postiga või jätta tellimus parlamendihoones asuvasse infolauda. Kõiki uusi parlamendiliikmeid tutvustatakse pakutavate teenustega.

Tööpäevad infoteenistuses algavad sektsiooni koosolekuga, kus arutatakse koos läbi uued päringud ning tutvustatakse saabunud infomaterjale. Kõik valmis vastused loeb läbi sektsiooni juhataja.

Infoteenistusel on oma väike teatmateriaalide ja dokumentide kogu. Peale selle kasutatakse mitmesuguseid andmebaase. Head suhted on ministeeriumide, riigiasutuste ning ülikoolidega - tippspetsialistid on abiks keeruliste päringutele vastamisel. Infoteenistus on tihedalt seotud ka Parlamendi Raamatukoguga - sageli kasutatakse selle fondi. Infoteenistuse raamatukoguhoidja töötabki tihti seal, kuid moodsa tehnika abil on kõigil töötajail võimalik suhelda ka mõningase vahemaa tagant. Infoteenistuse ja Parlamendi Raamatukogu töö küll kattuvad mõnel alal, kuid see on vist vältimatu.

Infoteenistus abistab ka parlamenti uute projektide realiseerimisel (kogub infot!), kuigi komisjonide sekretärid teevad ise ära suure töö. Mõnikord töötavad aga referendid ise mõnda aega komisjonide juures.

Infoteenistus koostab parlamendidokumentide ja parlamendiliikmete tegevuse aastaregistrid ning mitmeid teisi registreid vajalikel teemadel.

Niisugune infoteenistus on saanud kujuneda tänu Rootsi demokraatia-traditsioonidele: kõik parlamendidokumentid on avalikustatud kõigile huvilistele. Teisest küljest esitab avatus nõudmise olla kursis uue infoga. Tulevikus on kavas infoteenistust laiendada ja teha veelgi rohkem koostööd parlamendi sekretäridega.

ÜHING LUGEMISE ARENGU SOODUSTAMISEKS

AIRA LEPIK

Dotsent, TPU raamatukogunduse osakonna juhataja

Sellest polegi möödas kuigi palju aega, kui Rahvusvaheline Lugesemise Assotsiatsioon (*International Reading Association* - IRA) asus otsima kontakte Eestis.¹ Peagi sai juba lugeda nendest kontaktidest² ning Eesti Lugesemise Ühingu algatusrühma tegevuskavadest³.

Eeloo loogiline jätk oli Eesti Lugesemise Ühingu asutamine 9. mail 1992. Asutamiskoosolekul vastu võetud põhikirja (registreeritud Eesti Vabariigi Haridusministeeriumi käskkirjaga nr 121, 21. sept 1992) järgi on Eesti Lugesemise Ühing (nime üldkasutatav lühendkuju on EstRA) vabatahtlik organisatsioon, mis ühendab lugemisest ning lugemise ja kirjaoskuse probleemidest huvitatud isikuid Eesti Vabariigis. EstRA esmaseks eesmärgiks on suurendada laste, noorukite ja täiskasvanute keelelist pädevust, vahendada sellekohast teavet asjahuvilistele ning arendada igapäevase individuaalsetele võimetele vastavat lugemishuvi ja -vilumust.

EstRA on avatud kõigile, kes soovivad nimetatud eesmärkide saavutamisele kaasa aidata, tunnustavad ühingu põhikirja (ühingu liikmeks võetakse juhatase poolt isikliku avalduse põhjal) ja tasuvad sisseastumismaksu, millele lisandub ka iga-aastane liikmemaks.

Ühingu tegevust kavandab juhatus. Põhikirja järgi kuuluvad sinna president, asepresident, sekretär, laekur, infosekretär, koolitussekretär ja välissuhete sekretär. Kuna EstRA tegevus on kujunenud järgus, tegutsevad juhatase liikmed praegu mitmes valdkonnas, kuigi ametikohad jaotati järgmiselt: asepresident - prof Jaan Mikk Tartu Ülikooli Pedagoogikakeskusest, (välis)sekretär - dots Larissa Jõgi Tallinna Pedagoogikaülikooli andragoogika kateedrist, laekur - Kärt Miil Tartu Ülikooli Raamatukogust, infosekretär - Urve Tõnnov Tartu Ülikooli Raamatukogust, koolitussekretär - Jaanus Elts Tartu Ülikooli didaktika laborist,

allakirjutanu valiti asutamiskoosolekul ühingu presidendiks.

EstRA side oma katusorganisatsiooni IRAGA toimub peamiselt Eestis asuvate IRA liikmete kaudu (Larissa Jõgi, Jaan Mikk ja Aira Lepik), kes vahendavad jõudu ja võimalust mööda IRA peakorterist (USAs) regulaarselt saabuvat teavet. Lugesemise probleeme puudutava teabe vahendamine on kujunemas EstRA üheks tegevusvaldkonnaks - selleks on pakkunud võimalusi ka "Raamatukogu", kus loodame edaspidigi edastada raamatukogu- ja infotöötajatele huvipakkuvat teavet lugemise eri aspektidest.

Teavet lugemisest saavad IRA ja EstRA liikmed Eestis eelkõige ajakirjadest "The Reading Teacher", "Reading Research Quarterly", "Journal of Reading" ning ajalehest "Reading Today". IRA teisi publikatsioone (uuringute tulemusi, metoodilisi juhendeid jms) saab tellida kataloogist "IRA Catalog of Publications 1992-93", kusjuures IRA liikmetele võimaldatakse hinnaalandust. Huvilised Eesti laste- ja kooliraamatukogudest võivad kasutada ka IRA videofilme "Read to Me" (SECAM, 13 min) ja "Reading and Young Children" (SECAM, 10 min).

IRA l alalised arenduskomiteed Aafrikas, Aasias, Kanadas, Kariibi mere maades, Ladina-Ameerikas, Okeaanias, Ameerika Ühendriikides ja Euroopas. Euroopa Arenduskomiteesse kuuluvad rahvuslike lugemisühingute esindajad 22 Euroopa riigist, alates 1992. aastast ka Balti riikide ühingute presidendid Antra Purina Läti Rahvusraamatukogust, Vytautas Rimša Leedu Rahvusraamatukogust ja Aira Lepik Tallinna Pedagoogikaülikoolist.

IRA Euroopa Arenduskomitee regulaarne tegevus toimub sügis- ja kevadistungitel (17.-18. oktoobril 1992 Tallinnas, 5.-6. veebruaril 1993 Bukarestis) ning mitmesuguse ulatusega kongressidel või konverentsidel. 8. Euroopa lugemiskongress temal

"Lugemine - teadmised ja elamused" toimub 1.-4. augustil 1993 Taanis Kopenhaagenis. Sellest kavatsevad osa võtta ka EstRA liikmed.

Tihedam koostöö Euroopa Arenduskomitee raames on Põhjamaade lugemise ühingutel - traditsiooniks on saanud Põhjamaade lugemiskongresside (11. Põhjamaade lugemiskongress toimus 1992. aasta augustis Norras Bergenis) ning ühisseminaride korraldamine. Eesti Lugesemise Ühingu esimene koostööpartner on Soome Lugesemise Ühing (FinRA). Koostööd FinRAGA näeme eelkõige erialase teabe vahetamises, kutsealaste kontaktide süvendamises ning ühiste õppepäevade korraldamises. Ühistegevus pole jäänud vaid kavatsuseks - soome kolleegide ühingu ajakiri "Kielikukko" on saadaval Eesti Rahvusraamatukogus, TÜ Raamatukogus, TPU Raamatukogus ning Viljandi Kultuurikolledzi raamatukogus, FinRA ja EstRA ühised koolituspäevad on kavandatud 27.-28. märtsiks 1993 Tallinnas.

EstRA on alles kujunemisjärgus ning selle arenguvõimalused sõltuvad eelkõige EstRAGA ühinenud või ühinevate huviliste teotahetest ning ideedest. EstRA on avatud kõigile, keda võiks liita huvi lugemise õpetamise ja arendamise vastu ning mure lugemisoskuse vähese kasutamise pärast.

Lähem teave EstRA tegevusest:

Tallinnas - Aira Lepik
Tallinna Pedagoogikaülikool
Raamatukogunduse kateeder
Lai 13 EE 0001 Tallinn
Telefon: 44 89 48

Tartu - Jaan Mikk
Tartu Ülikool
Ülikooli 18 EE 2400 Tartu,
Telefon: 234 / 34342

¹Lepik, L. *International Reading Association* otsib kontakte Eestis / Õpetajate Leht - 1991.-21. det.; Pedagoogiline Instituut-1991.- 25. nov.

²Lepik, A. *Rahvusvahelise Lugesemise Assotsiatsiooni* kontaktidest Eestis / Õpetajate Leht - 1992.-28. märts.; Pedagoogikaülikool-1992.-30. märts.

³Lepik, A. Lugesemise õpetamisest ja arendamisest läbi IRA võimaluste / Pedagoogikaülikool-1992.-13. apr.

VENEMAA LUGEMISE ASSOTSIATSIOONI I KONGRESS

IRINA KORTŠINSKAJA

Tartu Lasteraamatukogu metoodik

18.-21. augustil 1992 toimus Moskvas Venemaa Lugemise Assotsiatsiooni (VLA) I kongress. VLA loodi 1990. aastal. Umbes sel ajal kadus raamatukogutöös mõiste "lugemise juhtimine". Nüüd on lugejal vaba valik. Aga mida ja kuidas valida? Mis on üldse lugemine? Lugemise probleemidega puutub kokku enamik inimesi, kuid paljud on funktsionaalselt kirjaoskamatud, st nad ei oska orienteeruda raamatuist saadud informatsioonis.

Rahvusvahelise Lugemise Ühingu (IRA) asepresident Doris Roedger arvas oma ettekandes, et lugemine on vabades, inimese õiguste laiendamine. Haritud, lugev inimene näiteks ei kardatööpuudust (nagu kardab seda vähese haridusega isik), sest tal on rohkem infot ja teda hinnatakse karohkem. Lugemismistahes uuringu eesmärk on inimese vajaduste tundmaõppimine. Ameerikas on igas osariigis oma lugemise ühing. Sinna kuuluvad lastevanemad, kooliõpetajad, raamatukoguhoidjad, kasvatajad - kõik need, kes otseselt tegelevad lugemisega. Rahvusvaheline Lugemise Ühing saab vajaliku raha liikmemaksudest ja metseenidelt. Ühingu liikmed kogunevad regulaarselt Ameerikas, Euroopas või mujal.

Venemaa Lugemise Assotsiatsiooni presidendiks on Moskva kiirlugemise kooli direktor Marat Ziganov. Tema kool finantseeris kongressi ning hoolitses selle ladusa kulgemise eest. Argipäevadel seisavad kooli ees tänaval järjekorras inimesed, kes soovivad osata ratsionaalselt lugeda.

Mis on ratsionaalne või kiirlugemine? M. Ziganov ja O. Andrejev (Andrejevi venekeelne kooliõpik koos heliplaatidega on olemas Tartu Lasteraamatukogus) selgitasid kongressi ettekandes, et nende eesmärk ei ole lihtsalt kiire lugemine, vaid ka tekstist arusaamine, süvenemine, millega kaasneb kiirus. Eristatakse kolme lugemise taset:

- lihtne teksti lugemine ilma järeldusteta
- "laps neelab raamatuid";
- mõistev lugemine;
- lugemine, mille alusel tekib uus idee, teadmine (teadlaste tase).

Kursusel õpetatakse jõudma teisele tasemele, arendatakse tähelepanu, mälu, mõtlemist, fantaasiat, lugemise tempot koos teksti kiirema mõistmisega. Kes tekstist kiiremini aru saab, see loebki kiiremini. Laps peab lugema vabalt, kergelt, mängides.

M. Ziganovil on valmis 66 köiteline koolimaterjalide komplekt, mille alusel on võimalik ümber korraldada vene haridussüsteem: õpetaja ei hakka ise ainet põhjalikult seletama, vaid õpetab õpiku teksti mõistvalt lugema. Õppimine on siis vaba ja loominguiline. M. Ziganovi metoodika rakendamiseks valmistatakse õpetajaid ette praegu Peterburis Herzeni nim Pedagoogikainstituudis. Varsti avatakse selleks aga eraldi kool.

Kongressi töö toimus järgmistes sektiioonides: lugemisfilosoofia, lugemine raamatukogudes, lugemisdefektoloogia, lugemise õpetamise metoodika, lugemispedagoogika.

Huvitavoli lugemisfilosoofia sektiioonis. Praegu ei oska keegi täpselt öelda, mis on lugemine. Teoreetiline suhtumine sellesse on viimasel ajal muutunud: enne oli lugemine lapsele kohustuslik, nüüd vabatahtlik. Kuidas tuua inimest raamatu juurde? Siin räägiti palju ka sellest, et nüüd peaks uurimiste aluseks võtma Platoni idealismi, et arvestada irratsionaalseid motiive inimese hinges, millest sõltub tahe lugeda, hoiak lugemise suhtes, intellekt üldse.

Räägiti ka sellest, et tavaliselt ei jõua uuringute tulemused õpetajani, sest uuringuid korraldatakse ning kirjeldatakse väga teaduslikult, vähe on populaarseid publikatsioone. Kongressil otsustati, et sellega peaks VLA juures tegelema nn foorum, kuhu kuuluvad professorid ja akadeemikud.

Sektsioonis "Lugemine raamatukogudes" esinesid Eestist Jelena Nikolajevna, kes rääkis lugemise neljast tasemest (kohustuslik, klassiväline, kodu- ja perekondlik lugemine), ja nende ridade autor, kes informeeris Eestis vene lastele korraldatavast perekondlikust lugemisest.

Samal teemal rääkis lugemispedagoogika sektiioonis ka programmi autor Vladimir Nevski. Tema põhiseisukoht on, et vanemad peavad iga päev lugema oma lapsele soovitatavalt klassikalist kirjandust, mille keskpunktis on alati inimene ja inimlikkus.

Suurt huvi pakkusid (eriti ameeriklastele) TÜ dotsendi Larissa Vassiltšenko uuringud kooliraamatukogust ja vabast ajast. Otsustati korraldada selle teemaline rahvusvaheline küsitlus. Ka Tartu Lasteraamatukogu ühineb uuringuga. L. Vassiltšenko värvilised ankeetid on meile kasulikud ja lastele huvitavad. Üks pilt ankeetide tabelitest näitab, kui mitu tundi (minutit) laps nädalas loeb. Meil on ju "telekalapsed" (pildil prevaleerib sinine värvus, mis tähendab TVd). Mida peab raamatukogu ette võtma, et endale lugejaid võita? Kogemusi võiks saada Ameerika kolleegidelt.

Kongressil sai selgeks, et lasteraamatukogu staatus peab muutuma. Sellest peab saama kultuurikeskus, kuhu lapsed tulevad mitte ainult raamatuid laenama, vaid ka suhtlema. Raamatukogu prestiiž meie ühiskonnas peab kasvama.

Kongressil asutati VLA aastapreemia: 2000 rubla sai Sergijevi (endine Zagorsk) kooli raamatukoguhoidja pr Kunjajeva. See tavalise raamatukoguhoidja haridusega tubli naine õpetab lugema lapsi, kes ei näe, ei kuule ega räägi, ta koguni valmistab ise vajalikke raamatuid.

Kongress oli pühendatud Nikolai Rubakinile, tundud vene ja nõukogude bibliograafide, kes on unustatud sellepärast, et teda kritiseeris Lenin. Käidi koos ka Novo-Devitši kalmistul, kus pandi lilled Rubakini hauasamba jalamile.

Järgmine kongress toimub 1996. aastal, vahepeal töötavad seminarid teemadel:

- laste lugemine;
- kaadri ettevalmistamine;
- raamatukogu kultuurikeskusena;
- professionaalne lugemine.

VEEL PEREKONDLIKUST LUGEMISEST

VLADIMIR NEVSKI

Moskvas kavatsetakse avada ka lugemise diagnostika laboratoorium.

"Raamatukogu" 1991. aasta 4. numbris oli juba juttu perekondlikust lugemisest Eestis. Möödunud aasta on toonud uut sellesse valdkonda.

1992. aasta mais loodi Eestis Lugemise Ühing. Selle liikmeteks on kaks perekondliku lugemise aktivisti: Jelena Nikolajeva (Sillamäe Keskraamatukogu) ja Irina Kortšinskaja (Tartu Lasteraamatukogu). Lisaks perekondliku lugemise gruppidele raamatukogudes ja keskkoolides asutati need ka teistes haridusasutustes, näiteks Tartu Kunstikoolis ja Narva erakoolis "Taasünd". Käivad ettevalmistused esimese perekondliku lugemise grupi loomiseks eestlastele Tartus. Selleks koostame eestikeelse programmi, milles on peale vene ja maailmakirjanduse suur osa ka eesti kirjandusel. Haridusministeerium jätkab infobülletäänide väljaandmist perekondliku lugemise gruppide juhtidele: 7. numbris on avaldatud perekondliku lugemise programm 6-7 kuni 9-10 aasta vanustele lastele, 8. numbris eriprogramm 6-7 aastastele.* Jelena Nikolajeva ja nende ridade autor koostasid programmid 8-9 ja 9-10 aasta vanustele lastele ning ka lastevanematele perekondliku lugemise meetodika omandamiseks.

18.-22. augustil 1992 toimus Moskvas Venemaa Lugemise Assotsiatsiooni esimene kongress. Selles osalesid teadlased, raamatukogutöötajad ja õpetajad mitmest SRÜ riigist, Lätist, USAst, Inglismaalt, Šveitsist. Eestist oli neli inimest, neist kolm perekondliku lugemisega tegelejat. Meilt oli kongressi sektsioonides kolm sõnavõttu laste perekondliku ja kodulugemise probleemidest. Meil leiti olevat uudne lähenemine laste lugemisharjumuste kujundamisele. Saime Moskva Riikliku Ülikooli juures tegutsevalt Lugemisuurijate Sõltumatult Ühingu teepaneku korraldada perekondliku lugemise ideede eksperimentaal-

kontroll Venemaa Vabariiklikus Lasteraamatukogus.

Kohe pärast kongressi toimus Permisi regioonidevaheline laste lugemise seminar. Sellel osalesid õpetajad ja raamatukogutöötajad Arhangeliski, Kirovi, Jekaterinburgi oblastist ja Udmurtiast. Eestist olid seminaril Jelena Nikolajeva ja allakirjutanu. Seminar otsustati muuta regulaarseks. Võeti vastu otsus avaldada seminari materjalide kogumik Eesti Haridusministeeriumi infobülletäänis. Võimalik, et see kogumik muutub jätkväljaandeks.

Massiteabevahendid pöörasid seminarile suurt tähelepanu. Seminaril osalejad väljendasid vastuvõetud otsuses rahulolu eduka koostöö üle Eesti spetsialistidega.

Analoogilise seminari korraldas ka Udmurdi Vabariiklik Lasteraamatukogu. Koostöö laiendamiseks Eestiga oli külla kutsutud grupp Eesti lapsi Tallinnast.

1992. aasta oktoobris osalesime 15 Venemaa oblasti seminaril Novgorodis. Selle organiseeris Venemaa Rahvusraamatukogu. Seminaril arutati raamatukogude osavõttu perekondliku lugemise organiseerimisest.

Tähtsaimaks saavutuseks möödunud aastal peame Venemaa teadusüldsuse poolt perekondliku lugemise tunnustamist alternatiivse pedagoogika iseseisva osana, mis aitab lahendada mitmeid laste lugemise pedagoogilisi ja psühholoogilisi probleeme. Mis puutub Venemaa raamatukogudesse ja õpetajatesse, siis oma suhtumist meie algatusse väljendavad nad küllalt asjalikult: maksavad ühe vanuseastme laste perekondliku lugemise programmi eest 300 kuni 500 rbl. Tõsi, mitte meile, vaid seminaride korraldajaile, kes sel viisil saavad tasa oma kulutused.

Praegu süstematiseerib Jelena Nikolajeva perekondliku lugemise teooria põhialuseid, millest me meelsasti informeerime Eesti raamatukogusid ka "RK" veergudel.

Tänu sidemetele Columbia Ülikooliga

(USA) on meil väga huvitav programm noortele. Me nimetame seda tinglikult "Maailmakirjanduse 30 tippu", kuigi selles on juttu mitte ainult raamatutest, vaid ka muusikast ja maalikunstist. Materjali on 120 lehekülge. Me oleme valmis vajadusel seda programmi tõlkima ja kopeerima.

Samuti teeme praegu ettevalmistusi perekondliku lugemise programmide viimiseks arvutisse, mis looks maailma praktikas unikaalse registreeritud süsteemi. Selleks tööks vajame väikest rahalist ja tehnilist abi.

Ja lõpuks - perekondlik lugemine ärgitas meid tegelema ka kodulugemisega, kuid kvalitatiivselt uutel alustel. Esimesed sammud oleme teinud ja asi näib huvi pakkuvat. Kutsume eesti raamatu-kogutöötajaid koostööle, probleem on meil ju ühine.

Kõik, keda huvitavad
Eestis
lastega tehtava töö
kogemused,
võivad täiendada info
saamiseks pöörduda
aadressil:

EE2010 Sillamäe,
Kirovi 22,
Keskraamatukogu,
Jelena Nikolajeva.

---

*Информационно-методический бюллетень / Авт.-сост. В. Невский (Мин. Просв. Эст. Респ., Эст. Центр Учебной Лит., Нац. Биб-ка Эстонии). - Вып. 7. Таллинн, 1991. 49 с.; Вып. 8. Таллинн, 1992. 71 с.

TURU RAAMATUMESSIL

RUTT ENOK

Harju KKK direktor

8.-12. oktoobril 1992. aastal oli mul ja Tartu Maakonna Keskraamatukogu direktori asetäitjal Aime Naanuril võimalus käia Turu raamatumessil. See toimus Turu messikeskuses üheaegselt muusikamessiga.

Messil olid esindatud paljud Soome suuremad ja väiksemad kirjastused (meilgi hästi teada WSOY, Pagina jt), mitmesugused kirjastamisega tegelevad seltsid ja ühingud, nagu Soome Piibliselts, Soome Vaimse Tervise Keskus, Turu Ülikool, Soome Raamatukogude Ühing, Migratsiooniinstituut. Raamatukogud tutvustasid oma võimalusi. Rikkalik näitus oli Turu Toomkiriku ja Turu Ülikooli haruldastest raamatutest. Üldse oldi näituste ülespanemisel väga nutikad. Ühes näituseboksis oli kujundatud põnevuskirjanduse väljapanek nii, et ruum oli sisustatud salapärase vana mööbli ja esemetega, raamatud ise olid kuskil kapis, diivanil või padja alt välja piilumas. Samas müüdi padjapüüre, millele olid trükitud tuntud põnevusromaanide pealkirjad. Teisal istus tugitoolis ehtne mererövel ja tema ees just äsja saagiks langenud vanas kirstus oli vrnas huvitavaid raamatuid. Siit võiksid eeskuju võtta eriti just rahvaraamatukogud ja kasutada näituste tegemisel rohkem mitmesugust atribuutikat, mis püüab pilku enam kui korralikult ritta laotud raamatud.

Raamatumessi käsutuses oli messikeskuse mitu suurt halli, toimusid etteasted suurematel ja väiksematel lavadel, oli kohtumisi kirjanike ja kunstnikega, võis kuulata kontserte. Lastele oli sisustatud muinasjutumets, seal tehti teatrit, esinesid ansamblid, toimus loterii, kus autasuks laste endi valmistatud esemed. Iga päev askeldasid muinasjutumetsas kolm karu, suurt elevust tekitas Muumitroll, kes messil ringi uitas. Lastele joonistati pilte, räägiti muinasjutte, samas sai end lasta

koos muinasjututegelastega pildistada. Kogu metsaelu olid enda korraldada võtnud lasteaiakasvatajad.

Messil müüsid kirjandust suuremad ja väiksemad raamatukauplused, muist raamatuid oli soodustatud hinnaga, müüdi ka antikvaarset kirjandust. Kirjastus "Sinooperi", mis annab välja väga heal tasemel käsitööalast kirjandust, demonstreeris siidimaali tegemist, kusjuures külastajad said ka ise kätt proovida.

Messil võis kohata misjonäre. Sattusin vestlema ühe noore ameerklannaga, kes tegi Soomes selgitustööd mormoonide piibli kohta, mille soomekeelse variandi tõin kaasa Keilasse oma raamatukogule. Migratsiooniinstituudi esindajad pakkusid võimalust vastava ankeedi täitmise järel maailmas kaduma läinud sugulased üles otsida.

Minule oli väga huvitav nägemispuuetega inimestele mõeldud raamatukogu näitus. See on kogu Soomet teenindav riigi ülalpidamisel olev raamatukogu, kus valmistatakse ja laenatakse heli- ja punktkirjaraamatuid. Raamatukogul on tootmisosakond ja 4 laenutusosakonda (heliraamatud, rootsikeelne kirjandus, punktkirjaraamatud ja õpikud). Kõik raamatukogu teenused on tasuta. Enamik lugejaid on pimedate ühingute liikmed, teisi teenindatakse vastava arstitõendi vms esitamisel. Raamatukogu kasutaja võib tulla ise väljaandeid laenama või tellida neid kirja ja telefoni teel. Postitalitus toimetab selle raamatukogu saadetised tasuta kätte. Kassettide saatmiseks on erivutlarid, mille lipiku ühel poolel on raamatukogu aadress, teisele poole kirjutatakse saaja aadress. Helikasseti tagastamisel raamatukogule tarvitseb kasutajal lihtsalt aadresslipikul teine külg pöörata ning lasta saadetis esimesse ettejuhtuvasse postkasti. Punktkirja-

raamatute jaoks on samuti spetsiaalsed kohvid - neid toimetatakse edasi liinibussidega, postiauto võib jätta need näiteks lähimasse kauplusesse. Nägemispuuetega inimestele, eriti lastele, aitavad raamatuid teha ka kooliõpilased. Sain nägemisinvaliidide raamatukoguteeniduse suhtes "nägijaks", varem polnud mul sellega kokkupuuteid olnud.

Kõige omapärasem ja ikkagi üllatav oli messil raamatu kaunis välimus, samas ka väga kõrge hind. Soome lasteraamat on nähtus omaette: on rikkalikult illustreeritud nn akenraamatuid, väikelaste vanniraamatuid, raamatuid koos elektrooniliste mänguseadeldistega või helikassetidega - igale lapsele oma, igas õpetusiva sees, mis aga osavalt ridade vahele ära peidetud, et mitte pealetükkiv olla. Meie lasteraamatu tegijatel on veel palju õppida, et last ja raamatut omavahel sõpradeks teha. Meie olukorrast erinev on seal see, et kõik raamatuga tegelejad on üksmeel ja tegutsevad koos. See paistis välja igal sammul, ka seminaridel ja kursustel. Messi peapidustustel oli Soome Paberi- ja Raamatukaubastajate Liit aasta töö eest välja pannud auhindad - diplomid ja öökullikujukesed. Autasu said kõik - raamatu autor, kirjastaja, trükkija, kaupmees ja raamatukogutöötaja.

Vaheldust ja meelelahutust pakkus muusikamess. Külalistele korraldati vastvõtt Turu Renessansipalees, nn raamatu õõ pidustused olid Hansakeskuses. Kahtlemata oli huvitav näha silmast silma selliseid soome kirjanikke nagu Jörn Donner, Jarkko Laine, Arto Melleri, Kai Linnilä, Laila Hietamees, Märta Tikkänen.

Messi ajal toimus mitmesuguseid seminare ja kursusi. Meie võtsime osa raamatukogude komplekteerimise seminarist, mille põhiteemad olid: kas raamatukogud kasutavad oma nappe vahendeid õigesti; kas senist raamatukoguteenindustsaab alles hoida olukorras, kus ülalpidamiskulusid vähendatakse; mille arvelt kokku hoida - kas hankida vähem raamatuid või vähendada töötajate koosseisu.

Seminaril oli kaks huvitavat ettekannet raamatukogutöötajailt endilt. Helsinki Linnaraamatukogu juhataja Maija Berndtson rääkis oma raamatukogu arenguvõimalustest. Omakäsitluses lähtus ta järgmistest momentidest:

- raamatukogu eelarve osa kogu linna eelarves (0,8 %);

- laenutuste arvu suurenemine 1990. aastast alates (üle 20 %);

- raamatukogu ökonoomsuse suurenmine 1990. aastast (27 %, Soomes üldiselt 10 %).

Võrreldi kolme viimase aasta kulutusi ja 1993. aastaks planeeritud eelarvet. Selgitati välja need valdkonnad, kus säästmine tuleks kõne alla: raamatukoguruumide kulud, raamatukoguvõrk, lahtiolekuajad, töö efektiivsus, raamatufondi otstarbekus, fondi ringlus eri laadide järgi. 1982. aastaga võrreldes oli 1991. aastal vähenenud raamatute laenutamine ja suurenenud muude laadide (kassetid, videod, ajalehed) laenutamine, kasvanud on samuti teaduskirjanduse osakaal laenutustes.

Helsinki Linnaraamatukogus mõeldakse hoolega läbi, millist raamatut raamatukogule valida, püütakse kiirendada hangitud raamatu kasutuselevõttu ja kasutada fondi otstarbekamalt. Säästmisvõimalusi nähakse raamatukogude ühistegevuses: koostöö raamatute hankimisel, fondide ühine kasutamine, kauglaenutuste süsteem. Raamatu-kauplustelt oodatakse raamatukogudele soodsamaid hindu ja alandatud hindadega müüke. Riigilt oodatakse, et raamatukoguteenindus arvataks omavalitsuse haldusalal põhiteenindusliikide hulka.

Vantaa Linnaraamatukogu juhataja Hannele Koivunen rääkis raamatukogust kui antud paikkonna kommunikatsioonikeskusest. Raamatukogu peaks olema niisugune koht, kust inimene saab raamatu laenutamise kõrval ka informatsiooni kõigest, mis antud paikkonnas juhtub ja mis selle elanikke otseselt puudutab. Raamatukogu võib oma piirkonna inimestele ka raamatukoguväliseid teenuseid osutada.

Vantaa Linna Raamatukogu ühes haru-raamatukogus võeti lisakohustusena oma hooleks ümbruskonna noored, kes kippusid hiliste õhtutundideni külaelanike rahu häirima. Raamatukogutöötajad hoidsid raamatukogu samuti hilisõhtuni lahti, pakkudes noortele võimaluse seal koos olla. Midagi eriti hullu ei juhtunudki. Nüüd on raamatukogul tihe koostöö noorsooametiga.

Kolm aastat tagasi tuldi samas raamatukogus mõttele hoida jõulu-laupäeval raamatukogu lahti hilisõhni, põhjenduseks see, et on palju üksikuid inimesi, kellel ei ole kellegagi jõuluõhtut veeta. Mõttekaaslaste abiga muretseti ka midagi suupärast kositamiseks. Esimesel korral tuli inimesi väga palju, tuldi isegi koos kogu perega. Järgmisel aastal olid sellel õhtul vabatahtlikena abiks Tampere Ülikooli üliõpilased.

Raamatukogus on proovitud nii- ja teistsuguseid lahtioleku aegu, näiteks pühapäeval kell 12-15, sest sel ajal soovisid raamatukogu külastada vanemad lastega. Lisatõhõudu ei rakendatud, raamatukogu inimesed ise tegid sellise ettepaneku, tehti ringi töögraafikud, pühapäevast tööloleku kompenseeriti vaba päevaga. Kuna Soomes peetakse rangelt kinni töölepingu nõuetest, siis vastolu ametiühingu ja tööandja vahel ei tekkinud, sest algatus tuli töötajatelt endilt. Kõige olulisemaks pidasid nad seejuures muuta tavapärasest suhtumist raamatukogusse ja tema ülesannetesse ning mitte raisata liiga palju energiat etteplaneerimisele, vaid proovida praktikas mitmesuguseid variante kiiremini.

Külastasime Turu Linnaraamatukogu, kus raamatukogu juhataja Keijo Perälä lahkelt kõiki osakondi näitas. Nägime uut ajakirjanduse lugemissaali, mis on suure uhke kaubakeskuse juures ning kus veel pool kaheksa õhtul oli väga palju rahvast.

Pärast messi käisime Salo Linnaraamatukogus, mis on Harju KRK sõprusraamatukogu Soomes. Hilikka Orava on alati meeldiv vestluskaaslane, kellelt on väga palju õppida. Salo raamatukogus võisin veel kord kogeda automatiseerimise eeliseid. Salo raamatukogus on kogu tegevusel ainult üks eesmärk - lugeja hea teenindamine, ja lisaks sellele ka täiuslikud töötingimused raamatukoguhoidjale.

Tõin messilt kaasa omapärase suveniiri Soome Vaimse Tervise Keskuse näituseboksist. Seda nimetati toimetulekukiviks. Kivi on ümmargune, mahub ilusasti peopesa, kivi keskele on tehtud auk. Pakendil on tekst: "Kivi on miljoneid aastaid vana. Võta ta kõvasti pihku ja tunnetä teda. Jää, vesi, liiv ja tuul on teda kujundanud. Auk kivi sees on inimese tehtud, see ei ole loomulik. Samuti on ebaloomulik mõelda, et inimene peaks suutma minna läbi halli kivi või eluraskustes üksi toime tulema.

Hoiä kivi enda lähedal. See aitab Sul mõista tõelisi väärtusi. Kui sõber vajab kivi enam kui sina, laena seda temale. Aita tal toime tulla."

Meie praegusel raskel ajal oleks ilmselt neid kive väga vaja.

RAAMATUKOGU JA KIRJASTUS - UUS JÕUDUDE TASAKAAL

BARBARA HOFFERT

“Raamatukogu” 1991. aasta 4. numbris avaldasime ülevaate “USA kirjastajad otsivad koostööd raamatukoguhoidjaga”, kus väideti, et tulevikku nähakse kirjastuste ja raamatukogude otsesidemetes.

Kirjastus “Random House” kutsus kokku raamatukogutöötajad, et tutvustada neile oma väljaandeid. See oli üks neist paljudest üritustest, mida “Random House” planeerib oma positsiooni tugevdamiseks raamatuturul. Ka teised kirjastused ilmutavad järjest suuremat huvi koostöö vastu raamatukogudega. Nad võtavad tööle kogenud inimesi, kes uurivad raamatukogude vajadusi; nad teevad reklaami ja neil on ka eraldi kataloogid raamatukogude jaoks.

Kirjastajate suurenev huvi raamatukogude vastu on tingitud jaehindade langemisest. Praegusel kitsal ajal tahavad nad teada, kes on nende kaubatarvitajad ning mida ja kui palju nad ostavad. Raamatukogud ostavad tavaliselt hulгимүүгilt, mistõttu nende tegevus ja vajadused jäävad kirjastajatele tihti tabamatuks ning ei avalda mõju raamatute kirjastamisele. Hulгимүүija müüb ja teda ei huvita täpsem teave vajaliku tiraazi kohta. Raamatukoguhoidjad peaksid mõjutama hulгимүүijaid andma kirjastajatele teada oma klientide nimed.

“Random House” koostab spetsiaalseid nimekirju, kust raamatukogud saavad kiiresti välja valida vajalikud raamatud. Nii saab kirjastaja teada, milliseid raamatuid tellitakse. Hea oleks ka, kui raamatukogutöötajad aktiivsemalt oma vajadusi välja selgitaksid. Kirjastajad on aru saanud, et raamatukoguhoidjad tunnetavad, mis on hea raamat, ja seda arvestades on samuti võimalik otsustada

tiraazi üle. Raamatukogudel on suur mõju “Random House’i” kirjastusprogrammile.

Kirjastajad on hakanud külastama raamatukogutöötajate konverentse, et seal sidemeid luua. Nad aitavad konverentse finantseerida ja saavad sinna esinema kirjanikke, kellel on tulevikku. Kirjanikke saadetakse ka raamatukogudesse loenguid pidama. Nad teevad seda hea meelega, sest see aitab oma raamatuid reklaamida. Kirjastajad on leidnud, et autoril on õige aeg külastada raamatukogusid kahe kuu jooksul pärast raamatu ilmumist.

“Random House” hõlmab 2000 suuremat Ameerika raamatukauplust. Kirjastuse esindajad uurivad, kui palju on vaja raamatuid trükkida, ja kaubanduse esindajad selle vajaduse eripära riigi eri osades. Teades ette, kui palju eksemplare mõnd uut jätkväljaannet ostetakse üksikmüügilt ja kui palju tellitakse raamatukogudesse, saab kirjastus arvestada seda ka trükkimisel, mis loob kindla aluse tiraazi suurusele ja võimaldab alandada hinda. See omakorda võimaldab rohkem välja anda väär-raamatuid.

“Random House” kirjastab umbes 1000 nimetust raamatuid aastas. Kogu riigi raamatukogudele jagatakse mitu korda aastas tasuta sõnumilehti ja küsitluslehti, mille abil püütakse selgitada, mida oleks vaja kirjastada. Samuti avaldatakse varem ilmunud raamatute nimestikke ning koostatakse katalooge ainete ja zanride kaupa. Paljud kirjastused saavad oma töötajaid üheks päevaks raamatukogudesse, kuid nendega tuleb luua pidev side ja pühendada nad oma äriplaanidesse.

Üks inglise kirjastaja, kes kavatseb müüa raamatuid Ameerikas, ei soovi müümisel raamatukogudele vahendajaid, vaid peab raamatukogusid oluliseks oma jaotussüsteemis. Ta kavatseb teha ka kataloogi spetsiaalselt raamatukogudele,

andes sellega võimaluse hankida väljaandeid otse kirjastajalt.

Raamatute jaemüüjatel on tavaliselt kolm allikat raamatute muresemiseks: kirjastaja ja kaks hulгимүүijat. Raamatukogudel peaks olema samuti. Pärast müümist saab enamik kirjastajaid tagasiside turu-uuringute ja vestluste kaudu. Üks võimalus on ka, et raamatukogutöötajad kas helistavad või kirjutavad kirjastuse kaubandusdirektorile.

“Random House’i” töötajad arvavad, et dialoogi pidamiseks raamatukoguhoidjatega võiks moodustada komitee, kes aitaks ühendust pidada raamatukogusüsteemiga.

Mõned kirjastajad väidavad, et lasteraamatukogude töötajad on koostööks rohkem valmis kui täiskasvanutele laenuajad. Viimased on minevikus pidanud vähesega leppima ja on ettevaatlikumad. Nad peaksid oma mõtteviisi muutma ja aru saama, et neil on täita tähtis osa raamatuturul. Kirjastajad ja raamatukogutöötajad saavad ja peavad olema head koostööpartnerid.

*Ajakirjast “Library Journal”. 1992.
February 15, p. 1241-28.
Refereeris Kirsti Ora*

FRIEDRICH PUKSOO

SÜÜASI II

PIRET LOTMAN

ERRi raamatukogunduse osakond

Friedrich Puksoo arreteerimisest esimese ülekuulamiseni vangistuses kulus kolm kuud. Keeldus ta ise rääkimast või lasti tal sihilikult oodata, ei tea. Küll aga kuulati selle aja jooksul mitu korda üle tema "kaassüüdlasi".

Kõik kolm arreteerimismäärust vormistati 10. juulil. Elmar Salumaad, kes töötas sel ajal Jõgeva vallas Väljaotsa külas pastorina, süüdistati raamatute kõrvaldamises ning kuulumises "kodanlik-natsionalistlikku üliõpilasorganisatsiooni "Liivika", šovinistlikku Eesti Rahvuslaste Klubisse ja Oma-kaitssesse." Ta arreteeriti 26. juulil. Läbiotsimisel võeti talt muu hulgas ära ka üks Nõukogude vastane raamat - Martin Passi "Stalin". Salumaad kuulati esimest korda üle 30. juuli õhtul kell 22.00 - 01.00. (1, 47)

Omakaitstes Salumaa ei olnud, ka ei kuulunud ta ühtegi poliitilisse organisatsiooni, oli vaid aastail 1937-1939 Eesti Rahvuslaste Klubi ja 1933-1940 "Liivika" liige. Samuti kuulus ta Eesti Kristlikku Üliõpilasühendusse ja Akadeemilisse Usuteadlaste Seltsi. Kahes viimases organisatsioonis oli ta kajuhatuse liige. Raamatute kõrvaldamise komisjoni tööst rääkis Salumaa sama mida Puksoogi. Temagi mäletas, et lisaks komisjoni liikmetele korjasid raamatuid ära ülikooli raamatukogu teenistujad, tuntud maletaja Paul Keres ja 20-30 üliõpilast. Elmar Salumaa ise kõrvaldas raamatuid Tartu linnaraamatukogust, kirjanik Mart Raua ja dotsent Kleisi isiklikust raamatukogust. (1, 47-53)

Mõni päev hiljem, 4. augustil, kuulati Salumaad taas üle. Huvikeskmes oli seekord Salumaa tegevus üliõpilasorganisatsioonis "Liivika". Salumaa rääkis, et ta tegi religioosse sisuga referaate ja ettekandeid, mõnikord juhatas ka koosolekut. "Liivika" poliitiline orientatsioon oli kodanlik-demokraatlik, Pätsi diktatuuriga oldi opositsioonis. 1940. aastal "Liivika" likvideeriti. Saksa okupatsiooni ajal korraldati kokkutulekuid "Postimehe" ajakirjaniku Valter

Niiluse juhatusel, enamasti tema kodus, mõnikord ka doktor Karu korteris, Zooloogia Instituudi assistendi Arnold Jürgensi või Paul Kerese juures. Koguneti 1-2 korda kuus perekondlike tähtpäevade pühitsemise ettekäändel. Salumaa nimetas ka kokkutulekuist osavõtjaid: Valter Niilus - "Postimehe" ja Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetuse liige, doktor Elmar Karu - Tartu Ülikooli dotsent, Harald Keres - Tartu Ülikooli dotsent, Paul Keres - tuntud maletaja, Armin Kukk - Tartu Ülikooli üliõpilane, Richard Toona Kirjandusmuuseumist, Hugo Sutter - Tartu Ülikooli dotsent, Arnold Jürgens - Zooloogia Instituudi dotsent, Leo Mäes - arst, Tartu Ülikooli dotsent, Herman Evert Akadeemilisest Kirjandusühingust Tallinnas, Aksel Kipper - Tartu Ülikooli assistent, Otto Lätt - Linnavalitsuse rahandusinspektor, Andres Põllusaar Kirjandusmuuseumist, Valter Niiluse naise vend, Endel Annus Kirjandusmuuseumist.

Küsimus: *Mida te neil kokkutulekuil tegite?*

Vastus: *Arutasime okupatsiooni-võimude poliitikat*, rahvusvahelist olukorda, rindeteateid, võimalusi Eesti Vabariigi taastamiseks. Unistasime kodanliku, kuid demokraatliku vabariigi taastamisest Eestis. 1942. ja eriti 1943. aastal, kui sai selgeks, et Saksamaa ei võida, arvasime, et Nõukogude Liit ja Saksamaa jooksevad verest tühjaks, Inglismaa ja Ameerika võidavad mõlemad ja Eestile avaneb võimalus iseseisvuda, meie olime kodanlik-demokraatliku liikumise pooldajad. Arutasime ka taktikat juhuks, kui Nõukogude Liit võidab Saksamaa ja okupeerib Eesti. Mõned liikmed, näiteks Valter Niilus, arvasid, et tuleb luua organisatsioon võitluseks Punaarmeeaga. (1, 55-58)*

Järgmisel kahel ülekuulamisel, 29. oktoobril ja 19. novembril, kordas Salumaa juba öeldut. Temalt püüti saada veel andmeid Linnavalitsuse sekretäri Tammuri ja Üliõpilasseltsi kohta, kuid

Salumaal polnud kummagagi isiklikke suhteid. Üliõpilasseltsi kuulusid Salumaa sõnul rikaste või haritlaste lapsed, samuti tähtsatele ametikohtadele tõusnud endised üliõpilased. Stüüdi tunnistas Salumaa end Eesti Rahvuslaste Klubisse ja "Liivikasse" kuulumises ning osavõtus nende illegaalsetest kokkutulekutest Saksa okupatsiooni ajal, kus arutati "vaba ja kodanliku valitsusega Eesti taastamise küsimust", samuti raamatute kõrvaldamises. (1, 59-67)

Kolmas ülekuulata, raamatute kõrvaldamise komisjoni esimees Siegfried Aaslava, kes arreteeriti alles 2. oktoobril, polnud kuulunud ühtegi korporatsiooni ja pakkus seega uurijatele kõige vähem huvi. Teoloogiaprofessorilt võis saada täiendavaid andmeid vaid raamatute kõrvaldamise kohta. (1, 77)

Tema vastustest saame teada, et ära korjamisele kuulus kogu nõukogude kirjanduse peale tehnikaalaste ja täppisteaduslike raamatute. Keelatud kirjanduse nimekirju ei olnud, igaüks pidi talitama oma äranägemise järgi. Aaslaval oli abiks kümme üliõpilast, kedata saatis aadresside järgi trükikotta, ladudesse, raamatukogudesse ja tuntud inimeste korteritesse. Viimased olid aga juba sakslaste poolt enamasti puhtaks tehtud. Kogu töö vältas kaks nädalat ning Siegfried Aaslava ise käis "Postimehe" trükikojas, prof Kruusi ja prof Kliimani korteris jm. Raamatud võttis vastu Puksoo, kes need 20-30 üliõpilase abiga sorteeris ja kataloogis. Aaslava vastused on napid, oma kaastöötajate nimesid ta ei mäleta. Süüdi tunnistas ta ennast ainult nõukogude kirjanduse kõrvaldamises ülikooli rektori käsul. Komisjoni esimeheks Aaslava ennast nimetada ei lubanud, sest mingit komisjoni polevatki olnud. (1, 77-88)

Siegfried Aaslava kirjutas raamatute ära korjamise kohta saksakeelse aruande rektor Kantile ja sellega oli tema ülesanne täidetud. Raamatuid sorteeriti aga veel kolm kuud pärast aruande esitamist. Nagu selgub Friedrich Puksoo ülekuulamise protokollist (30. oktoobrist), jäeti igast

* See osa lausest on punasega alla kriipsutatud. (Autori märkus)

raamatust kaks eksemplari ülikooli raamatukogule, ülejäänud saadeti SD kaudu paberivabrikusse. Võrumaale vennale külla sõitnud Puksoo nägi kohalikku paberivabrikusse toodud raamatuid ka oma silmaga ja sai sealt koguni vabriku direksiooni nõusolekul peaaegu sada eksemplari tehnikakirjandust ülikooli raamatukogule. (1, 21-23)

Kaalukamaid süütõendeid Puksoo vastu olid tema kirjutised raamatute hävitamisest Nõukogude võimu ajal. Kõigest sellest rääkis ta ammendavalt juba esimesel ülekuulamisel, järgnevatel - 30. oktoobril, 16. ja 19. novembril - enam midagi olulist lisada polnud. Toimikusse on kleebitud ka väljavõtte Puksoo intervjuust ajalehele "Eesti Sõna" (10. märts 1942). Mõistagi oli seetekst tõlgitud vene keelde. Originaalis on KGBle huvi pakkunud järgmised lõigud: "Varsti pärast enamlaste võimuletulekut hakkasid võimumehed minult nõudma, et antikommunistlik kirjandus, esmajoones trotsistlik, eraldatakse teistesse ruumidesse. [...] Küll aga jälgiti mind ja raamatukoguteenistujaid, et nad kellelegi trotsistlikke teoseid ei laenutaks. [...] Agendid käisid isegi pärast töötunde ametnikelt kuulamas, et kas pole keegi kellelegi keelatud teoseid laenutanud."

Kurioosumina peab aga sel puhul mainima, et punaväe ohvitserid ja komandörid olid ise kõige maiamad trotsistlikule kirjandusele. Kõige enam meeldisid neile Denikini mälestused.

Vastavalt hariduse rahvakomissariaadi korraldusele koondati Lõuna-Eestist kõigist raamatukogudest vaimulik kirjandus, Vabadussõda ja iseseisvust käsitlev literatuur, mitmesugused isamaalised koguteosed ja biograafiad. [...] Vastavalt kirjanduse ja kirjastuse peavalitsuse korraldusele oli see määratud kohapeal hävitamisele. Purustatud raamatud pidid minema kuhugi Leningradi oblastisse paberiveskisse. [...]

Kui keelatud kirjandus Lõuna-Eestist oli kõik kohal, ilmus ühel päeval, nimelt 28. novembril 1940. aastal raamatukogusse kirjanduse ja kirjastuse peavalitsuse direktor Olga Lauristin oma abi venelase Salnjeva ja ülikooli õppeprorektori Kristjan Kurega. Nad tutvusid hävitamisele määratud

kirjandusega ja nõudsid, et kõik teosed kiiremas korras hävitataks.

Ma palusin, et iga teost jäetaks 60 eksemplari alles, mispeale kõik ägestusid, Salnjev, kes oli Olga Lauristini paremaks käeks, nõustus lõpuks sellega, et igast teosest 1 eksemplar arhiivi jäetakse. [...] Pikkade kõneluste tulemus oli see, et igast "kommunismivastastest" teosest lubati 9 eksemplari alles jätta. Need oleksid läinud muuseumidele. Samuti õnnestus hävitamisest päästa teosed, mis olid ilmunud enne 1918. aastat, samuti vaimulik kirjandus, kuna nende kohta puudusid nimekirjad. [...]

Juba enne sõja puhkemist oli kuulda, et Tartu ülikooli raamatukogu väärtuslikud käsikirjad toimetatakse mujale. Arhiivide talitus nõudis väärtuslike käsikirjade nimekirja ning 9. juuliks pidingi ma selle esitama. Õnneks läks aga siis Tartus sõjaks lahti ning 100 väärtusliku käsikirja nimekiri jäigi saatmata. Sõjasiundmiste viibides Tartus oleksid aga need kindlasti Venemaale toimetatud ning nad oleksid hävinud." (7, 6)

Sellegipoolest polnud Puksoo "süü" veel piisavalt tõestatud. Seda, et kogu kohtufarss oli suunatud just tema vastu, näitab tunnistaja ülekuulamine Puksoo arreterimise päeval, 28. juulil. Milvi Taamal oli F. Puksoo sõbra ja korporatsioonikaaslase, ülikooli apteegi juhataja August Siimu korterinaaber Tartus Kreutzwaldi tänaval. A. Siimuga ühes korteris elasid tema naise ema ja kaheksa-aastane tütar Eeva ning üliõpilasest sugulane Helju Lammast.* Milvi Taamal elas koos ema, õe ja kolmeaastase pojaga.

K: Mida te teate August Siimust?

V: Pärineb rikkast perest, õppis farmatseudiks. Tal on Suure-Jaanis kahekorruseline maja.

K: Tema poliitilised vaated?

V: Oli profašistliku orientatsiooniga organisatsioonis "Sakala". Tema sõber oli ülikooli dotsent Puksoo.

K: Mida teate Puksoost?

V: Oli ülikooli raamatukogu juhataja juba enne nõukogude võimu kehtestamist Eestis. Saksa okupatsiooni ajal oli seotud SDga.

K: Miks te nii arvate?

V: Ta tuli mulle vastu ühel tänaval ja rõõmustas väga mind nähes, kuigi olin vaid üliõpilane. Kutsus mind ülikooli

raamatukogusse. Läksingi. Ta hakkas kohe huvi tundma, kellega ma elan. Tundes, et mind piütakse võrku, hakkasin varjama oma poliitilisi vaateid. Tema ütles, et minu mees on vene ohvitser (oli Nõukogude armee lennuväe leitnant, praegu ei tea temast midagi), ja hakkas siis Nõukogude Liitu laimama. Ütlesin, et Nõukogude Liit pakub igapähele võimalusi. Puksoo viskas mu välja. Mõni nädal hiljem, kui olin töötütu, palusin end tööle võtta. Puksoo vastas jõhkvalt: "Teie jaoks mul tööd pole, siia tulevad tööle SD tüdrukud." Ta oli Siimu lähedane sõber. Õppisid koos ülikoolis ja olid "Sakalas".

Edasi jutustab Milvi Taamal:

9. mail organiseeris Siim oma korteris kogunemise söökide ja jookidega. Seal olid Kallikorm - abiline apteegis, Jalviste - apteekri poeg (nime ei mäleta), Jalviste isa - Saksa okupatsiooni ajal kuulus talle peaaegu kuni 1943. aastani sakslaste juures linna peaaegu üks ülikoolikaaslane, kelle nime ma ei mäleta. Nad laulsid eesti rahvalaule ja igatsesid kodanlikku Eestit taga. Siim ei tähistanud Nõukogude Liidu võitu, vaid oma illusioonide hävingut.

K: Milline oli sellest õhtust osavõtnute poliitiline pale?

V: Siim oli vaenulik, käskis mul oma korterist vene ohvitseri välja ajada, ka Kallikorm oli Nõukogude võimu suhtes vaenulik, nad peitsid oma kodus metsavendi. Kallikormi vend oli Omakaitse ülem.

K: Kust te seda kõike teate?

V: Mulle rääkis seda August Pihl Kodijärve vallast. Ta oli nõukogude ajal ülikooli apteegis nagu Siimgi. Pihl jutustas mulle, et August Siim väljendas oma fašistlikke vaateid juba 1940/41. aastal. "Sakalas" oli üldse tudengite kõige reaktioonilisem osa. (1, 31-36)

Selle tunnistaja abiga lisandus Puksoole veel üks süüdistuspunkt - Nõukogude võimu laimamine.

Friedrich Puksoo ja Milvi Taamal vastastati 16. novembril.

(Järgneb)

Kirjandus

7. Eesti Sõna, 1942, 10. märts (intervjuu)

* Helju Lambast sai hiljem LUSi raamatukoguhoidja Helju Konts (Anne Ainzi andmetel).

RALF RONDI KÄSIKIRJADEST RAHVUSRAAMATUKOGUS

URVE SILDRE

ERRi rariteetide osakonna vanemraamatukoguhoidja

13. aprillil 1993 möödub 100 aastat Ralf Rondi (kodanikunimega Jaan Kurn) sünnist (1893-1981). Eesti kirjandusloos jäädvustas Ralf Rond end skandaali tekitanud luulekoguga "27" ja Vladimir Majakovski luule esmatutvustajana eesti lugejale.

Narva linnanõunik ja ajalooõpetaja Jaan Kurn avaldas 1923. aastal väikeses "Vironia" kirjastuses oma esikkogu "27" Ralf Rondi nime all. Luulekogu sai müügil olla veidi üle kuu, siis tuli Narva kohtuvõimude korraldus teos raamatulettidelt ära korjata, sest selle sisu riivavat kõlblustundeid. Raamatu autor ning ka kirjastuse omanik Leonhard Lasimer anti kohtu alla. Ajakirjanduses puhkes diskussioon, tänu millele sai tundmatu autori tagasihoidliku välimusega raamatuke sellise tähelepanu osaliseks, mida see muidu vaevalt oleks pälvinud. On teada, et raamatut paljundati masinakirjas ja levitati käest kätte. Enamik arvustajaid leidis, et kuigi värsid on räigevõitu ning liialt naturalistlikud, ei ole neis eesti moodsa luule taustal midagi erakordset. "Loomingu" toimetuse arvas näiteks: "Meile näib see ametivõimude samm olevat vähepõhjustet ja loovat halva pretseedendi. Nii palju kui meie teame, on see meie iseseisvuse ajal esimene juhus, et ühe kunsttöö vastu kõlbluse seisukohalt ametlikult sammusid astutakse." /1/

Autorile ja kirjastajale määrati kohtuotsusega rahaträhv, raamatud arestiti ja põletati Narva postkontori ahjus. Osa eksemplare kahetuhandelisest tiraazist jäi aga alles - need olid juba müüdnud, arvatavasti ei olnud ka kohtuotsuse täideviijad üleliia kohusetundlikud. Kohtuprotsessist ja selle vastukõladest ajakirjanduses on üksikasjaliselt kirjutanud Oskar Kruus /2/. Tema arvates olid loo taustaks ka autori isiklikud vastuolud teatud ringkondadega, sest Jaan Kurn oli tuntud oma vasakpoolsete vaadete poolest. "27" ja mõni aasta hiljem ilmunud luulekogu "Naine" ei leidnud armu ka nõukogude-aegsetelt tsensoritelt - need raamatud olid veel lähiminevikus keelatud kirjandus, mida sai lugeda vaid erihoiuosakondades. Alljärgnevalt üks luuletus kogust "27":

Isa

Imelik kombinatsioon
vanna kasukasse kokku kõssind on:
kaks kätt, kaks jalga, üks pää, kaks õlga.
Nägu ähmatet,
silmad rähmatet.
Süljeila
piip tilgub, kui mahlatila,
mida kinni hoidvad kaks rida
hambaid siniseid, pikki.

Kõrvad alati kikki,
et sekka oma mehesõna süljata,
mida tarvis on arvesse võtta ja
kuulata.

Ja see lagunev, näotu kogu
kondist kalgist,
rögast, piibust, karvust valgeist,
nimetab ennast mu isaks.

Õeldub lisaks:
seda kasukatait nahka ja luid,
sõrmi, kõrvu ja liikmeid muid
pidada austama,
pidada armastama!

Ralf Rondi värsid on tugevasti mõjutatud V. Majakovski loomingust. Oma lemmikpoeti püüdis Rond tutvustada ka Eestis. Majakovski surmaaastal (1930) kogus ta oma eri kohtades avaldatud tõlked ühiste kaante vahele ning laskis need trükkida Narvas oma kulul raamatuna pealkirjaga "Pilv püksten" (oletatavasti 500 eks). Raamatule pealkirja andnud poemile lisaks oli kogumikus värsse luuletuskogust "Lihtne nagu mõõgimine" (1916), revolutsioonijärgsest loomingust "Vasak-marss" ning nimetuse "Mäejuutus" all katkend näidendist "Müsteerium-buff". Nimetatud tõlkekogulgi polnud just õnnelik saatus, sest niigi väikesest tiraažist olevat osa kaduma läinud.

Ralf Rondil õnnestus avaldada veel oma noorusaja värssidest kogumiku "Liblikad" (Narva, 1915) ning üht-teist perioodikas. Trükivalmis kogu "Nälg" jäigi käsikirja, sellele ei leidunud kirjastajat. Rond loobus luuletamisest. Kirjatööd ta aga päriselt maha ei jättnud - sellest annavad tunnistust 9 köidet masinakirjas käsikirju Rahvusraamatukogu rariteetide kogus (Rondi käsikirju on ka Tartus Kirjandusmuuseumis).

Rahvusraamatukogus säilitatavad käsikirjad on Ralf Rond kirjutatud pensionipõlves Tallinnas aastail 1959-77. Sisuliselt jagunevad need järgmiselt:

kaks köidet on tõlkeid, neli köidet memuaare, ülejäänud on esseelaadsed mõtisklused ning ilukirjanduslikud katsetused. Memuaaride ja tõlgete puhul on autor kasutanud oma kodanikunime, teiste puhul pseudonüümi. Varaseima dateeringuga käsikiri (1959) on tšehhi autori Ota Šafraneki humoristliku jutustuse "Õnnetu PRM ja õnnelik Maa" tõlge eesti keelde, mille J. Kurn tegi esperanto vahendusel (tšehhi keelest esperanto keelde tõlkis A. V. Zednik). Veidi hilisem on tõlkekogumik "Tšehhi kaasaegset satiiri ja huumorit", mis sisaldab päevakajalisi lookesi satiiriajakirjast "Dikobraz" aastaist 1959-62. Ulatuslikumalt on esindatud M. Švandriku, E. Littmani, V. Ronlena ja V. Smrzova looming. Käsikirja juurde kuuluvad nimetatud autorite fotod, lühitutvustused ja autogrammid.

Huvipakkuvad on kirjamehe ja staažika pedagoogi memuaarid, mis hõlmavad tema eluteede poisipõlvest kuni kõrge eani. "Koolipõlve lood. Mälestusi Tartu Õpetajate Seminarist 1910-14" (1960, 142 lk) on värvikas kirjeldus nooruki elujuhtumistest, tolleaegse venekeelse seminari õpetajatest ning õppetöö korraldusest. Jaan Kurn õppis ühel kursusel Julius Kuperjanovi ja Johannes Silvetiga (tol ajal J. Švalbe), kellest on mälestustes ka põgusalt juttu.

Pikemat aega töötas J. Kurn Virumaa Maidla algkooli juhatajana.

"Maidla valla Maidla algkooli õuest, aiast ja köögivilja võistluskasvatusest 1924-1940" (1961, 43 lk) on üksikasjaline kirjeldus kooli eluolust. Eriti südamelähedane on juhatajale olnud kooli ümbruse korrastamine. Lisatud fotodelt võib näha, et 16 aasta jooksul muudeti õppehoone ümbrus õpilaste abiga kaunitult kujundatud pargiks.

Sõja alguses, 1941. aastal, tehti J. Kurnile ülesandeks Vaivara lastekodu evakueerimine Neiva jõe, "stinge jõe" kaldal asuvasse Nevjanskisse, mis on tuntud oma kulla- ja vasekaevanduste poolest. "Vaivara lastekodu Suure Isamaasõja aastail" (1960, 72 lk) kirjeldab üksikasjaliselt teekonda Uuralitesse ning Jaan Kurni tegevust lastekodu kasvatajana ja hiljem direktorina. Tema avaldamata mälestusi lastekodu elust on kasutanud Ene Hion oma dokumentaalkogumikus

"Saatus ei valita" (Tln, 1990).

"Minu eluraamatu helgeid ja tumedaid lehekülgi" (1969, 115 lk) sisaldab Kurni mälestusi sõjajärgsest ajast. Rahulolutundega meenutab ta töörohkete aega Rakvere Õpetajate Seminaris, kus tema kui direktori põhiülesandeks oli laastatud õppehoonetetaastamine. 1950. aastal viidi ta üle Tallinna 20. Keskkooli direktoriks. See oli aeg, mil "kodanlike natsionalistide" jälitamine käis täie hooga, omad müksud sai Kurngi, olles sunnitud pealinnast lahkuma ning oma viimased tööaastad jällegi Rakveres mööda saatma.

Ülejäänud käsikirju on raskem ühise nimetaja alla viia. Siin on olukirjeldus aiatöökäru muretsemise vaevadest - "Käru. Sputniku ajastu pisiehitaja suurmuredest" (1960, 25 lk) ning ulmezannis poliitiline satiir "Kaugel planeedil. Zanriväliseid suletõmbeid. Mõtisklusi" (1964-68, 235 lk), kus kirjeldatakse minategelase, noore kirjamehe seiklusi tundmatul planeedil. Üle 10 proosapala ajavahemikust 1972-77 sisaldab kogumik "Olgem optimistid" (161 lk). Teemade ring on siin väga lai: keskkonnakaitse, sõnavabadus, mood ja naised, ühiskonna tulevik jne.

Oma käsikirjades mainib Ralf Rond, et ainuski tema proosarida pole trükimusta näinud - olevat ajastule sobimatud. Viimase katse tegi ta 1972. aastal, kui saatis "Loomingu" toimetusele neli lühipala. Toimetuse vastuses seisis: "Tšivilisatsioonivein" on esseedest huvipakkuvaim - alkoholibakteri näide andekas, kuid me ei saa nõustuda ei selle ega teiste esseede pessimistliku lõppkokkuvõttega. See on samuti välistatud nagu piirideta optimism. Tagastame käsikirjad." /3/

Tänapäeval pälvivad Ralf Rondi alias Jaan Kurni käsikirjalisesest pärandist enim tähelepanu tema memuaarid, mis sisaldavad huvitavat kultuuriloolist teavet, seda eriti eesti kooli ajaloo vallas.

Kirjandus

1. Adamson, H. Ralf Rond: 27 // Looming. 1923. Nr. 6. Lk. 473.
2. Kruus, O. Kuidas tuli Majakovski Eestisse // Keel ja Kirjandus. 1962. Nr. 10. Lk. 577-590; Nr. 11. Lk. 656-664.
3. Rond, R. Olgem optimistid. (Käsikiri). Lk 137.

LAULJAMÄRGIGA LAUBAL

MALL REINOLD

ERRi raamatukogunduse osakond

4. aprillil 1992 möödus 100 aastat soomerootsi luuletaja EDITH SÖDERGRANI (1892-1923) sünnist.

Oli Edith Södergran üks väljavalituist? Selle Karjala kannasel kasvanud ja elanud poetessi loovus ning elusaatus on erilise mõjuvusega. Tema luule, nii tähenduslik oma ajas, on ületanud aja- ja kohapiirid.

Edith Södergran on modernismi teerajaja soomerootsi ja kogu Skandinaaviamaade lüürikas, tema rolli on võrreldud Ezra Poundi, Thomas Stearns Elioti ja Rainer Maria Rilke omaga maailmas /1/. Meile annab nauditava võimaluse tema poeesiast osa saada Debora Vaarandi tõlkevalimik "Edith Södergran. "Tulevikuväri" 1986. aastast.

Oma kirjanikuks peetakse Edith Södergrani nii Soomes kui Rootsis, tema isiku- ja loomelugu on andnud ainet monograafiatele ja filmidele. Tal on sügavalt intiimseid, teisalt prohvetlikke, taevasse tõusvaid laule, on müstilisi ja komplitseeritud luuletusi, samas on ta ka aga jõudnud imepärase lihtsuseni.

Edith Södergrani sünnilinnaks oli 19. sajandi lõpukümnendi hiilgav St Peterburg. Ta sündis jõukas soomerootsi perekonnas. Tema isa Matts Södergran, siirdunud Venemaale Närpest Österbotteni rootsi kihelkonnast, tegutses puidutöötlemise ettevõtjana. Põlist soomerootsi päritolu olid ka emapoolsed vanemad Holmroosid, kellele kuulus valukoda St Peterburgis. Edithi ema Helena Södergran oli saanud hea hariduse, temast kõneldi kui kirjanduslembesest ja intellektuaalsete huvidega naisest. Isa oli pigem lihtsa elu- ja mõtteviisiga. Suur osa Edith Södergrani elust ja muljeist on seotud Raivolaga Karjala kannasel, kuhu perekond asus juba tütre esimesel eluaastal. Selles Soome piirilähedases kirikukülas kohtusid soome ja vene ehitusstruktuur, haritlaste ja töösturite villade kõrval kükitas kehvemaid majakesi ning asula krooniks oli kreeka-katoliku kirik. Üsna lähestikku paiknesid siin ka

kontrastsed vene ja soome küla. On mainitud, et Edith Södergrani loominguks puuduvad rahvalikud motiivid, ja arutletud, kas see on tingitud ta üksildusse kalduvast naturist või ajast või nooruse sotsiaalsest positsioonist /2/. Södergranid suhtlesid peamiselt häärasrahvaga.

Raivolas võlusid inimesi kaunis maastik ja tervislik õhk: siin järvepeegel, seal jõelint, metsatukk janiidud. Södergranide suur poolmetsiku pargiga villakrunt asus just järve kaldal. Kõrge kallas, mets ja nõmm pakkusid visioone ja lennukust lapse fantaasiale. Tulevane poetess kiindus muinasjutumaailma. Ta neelas ohtrasti muinasjutuvestjate imelisi lugusid ja tundis end saagaprintsessina. Talle kui ainsale lapsele kuulus jäägitult ka vanemate armastus. Müütidel ja mütoloomial oli aga Edith Södergrani lüürikas hiljem oluline osa.

Tütarlapse kujunemisteel on tähendus St Peterburgil kui koolilinnal, Edith Södergran õppis (1902-1908) St Peterburgi saksa tütarlastekoolis, mis oli suur, kosmopoliitse õpilaskonnaga ja andis mitmekülgse hariduse. Siin stüvenes tema kirjandusearmastus, avaldus kõrge intelligentsus ja tahtekindlus. Eriliselt

kõitis tütarlast prantsuse keel, samuti prantsuse keele lektor Henri Cottier. 15aastaselt luges Edith Södergran originaalis Moliere'i, Victor Hugo'd, Guy de Maupassant'i novelle. Oma koolitüdrukuarmastuse, oma kannatused valas ta luulekatsetusse, milles ilmnes eelkõige Heinrich Heine, aga ka Zacharias Topeliuse mõju.

Sõbrannade ringis loeti saksa, prantsuse ja vene lüürikat. Nii seadis Edith Södergran kooli mõnetisele monotoonsusele vastu oma intensiivse siseelu. Tema luulevihikuis domineeris armastusmotiiv, kuid ei puudunud ka poliitilised värsid 1905. ja 1907. aastast, mõtisklused vabadusest, Soome seisundist. Ennekõike ajendasid siiski tütarlast luuletama teda vallanud emotsioonid. Teda juhtisid fantaasia, elamused, unenäod ja loetud lektüür /3/. Vormilt on need luuletused traditsioonilised. Koolipäevil luuletas Edith Södergran saksa, prantsuse ja vene keeles. 16aastaselt toimus äkiline äratundmine ning sündisid read: "Ich weiss nicht, in wessen Sprache schreiben" /4/. Siitpeale kirjutas Edith Södergran ainult rootsi keeles.

Järgnes isikulooliseltki murranguline aeg. Küllalt õnnelikke noorusaastaid hakkas varjutama mure, jälitama haigus. Esmalt tabas hoop Matts Södergrani, kes, hoolimata ravist Nummela sanatooriumis, suri kopsupõletikust alanud tuberkuloosi. Üsna pea selgus, et kahjustatud oli ka Edithi nõrk organism (koolipäevil oli tütarlaps sageli haige). Teadmine tuberkuloosist mõjus psüühiliselt raskelt. Nummela sanatoorium sisendas õudusmõtteid. Õpingud tuli katkestada, katkes ka värsistamine. Kuid just tollal - esimesel raviaastatel - luges Edith Södergran palju rootsi ja soomerootsi kirjandust, oli lummatud Carl Almqusti, Arvid Mörne ja Vilhelm Ekelundi loomingust.

Et Nummela vastutoime haigusele polnud küllaldane, otsisid ema ja tütar tõhusamat abi välismaalt. Aastad Šveitsis Davose sanatooriumis (1911-1914)

pakkusid Edith Södergranile positiivseid emotsioone. Siin, kaunis mäestiku-kuurordis, algas tervenemine. Tärkas ka tõsine armastus raviarsti, psühholoog Ludwig von Muralti vastu. Samal ajal pani noor neiu suurt rõhku enesearendamisele. Ta sukeldus maailmakirjanduse rikkusisse, õppis inglise keelt (Shakespeare'i vaimustus), huvitus itaalia keelest ja kultuurist. Tõenäoline on saksa ja prantsuse moodsa lüürika, samuti Sigmund Freudi ja Friedrich Nietzsche filosoofia sattumine E. Södergrani huvi- piirkonda just tollal. Pealegi oli Davoses koos kirev ning mitmekesiste huvidega seltskond, mis omakorda maailmapilti veelgi rikastas. Lõpuks sai teoks vaimu virgutav Itaalia-reis, millest emaga ammu unistatud.

Igal juhul tuli Raivolasse tagasi tervenenedu ja tugeva elutahtega neiu, kel soov valmistuda üliõpilaseksameiks Helsingis. Elujoobumus tõi kaasa loomingulise palangu. Oma esikkogu "Luuletused" ("Dikter") avaldas Edith Södergran 1916. aastal. Esikkogust alates kasutas ta hoogsat vabavärssi. Luulekogust kiirgab vastu poetessi hõõgav sisemine mina, tema tundeintensiivsus, aga ka lembelüürika ambivalentsus. Siin on armujoovastust ja meelelisust, ühte-kuuluvustunne armastatu ja loodusega:

*Joo soojust mu käest,
mu käes voolab kevadeveri.*
(“Jaheneb päev...”)

Lüürikul on panteistlik loodusnägemus, loodus elab tal oma müütilist elu ja inimene kuulub osana sellesse:

*Kui pulmi pidas laane valge tütar,
[—]
ta oli kerge lind ja selge allikas.*
(“Laane valge tütar”)

Tugevaid loominguimpulsse on andnud luuletajale Karjala kaunis ja kodune loodus. Kujundid on Edith Södergranil tabavad ja värsked. Ta esikkogu on impressionistlikult värviere ja poetess igatsebki värve:

*Et ise olen kahvatu, armastan ma
punast, sinist ja kollast, ...*
(“Värvide igatsus”)

Sugestiivselt on kujutatud nii armastuse

hurma kui kaotuse kibedat valu. Ühtlasi tunnetame juba Edith Södergrani nõelתרavat intellekti:

*Külmal päeval ta tuli, tühjus silmis,
raskel päeval ta läks, unustus laubal.
Kui mu laps ei ela, on see tema oma...*
(“Meie, naised”)

Noorel südamel on soov elada punaselt, kuid juba aimub ta märgitud saatust:

*Värav on mul päevale,
ja teine kurbusele,
mul on värav surmale -
see alati on lahti.*
(“Kõigi nelja tuule poole”)

Nii kannab luulekogu ühelt poolt Nietzschest inspireeritud paganlik-meelelist elurõõmu, teisalt võib siin hoomata šopenhauerlikke pettumus-meeleolusid. Edith Södergrani “Luuletusi” arvustati palju, noort jõulist annet, kogu musikaalsust märgati, kuid traditsioonilise värsisüsteemi uljas eiramine ja meeleoluline uudsus mõjus (Soomes, Rootsis) üksjagu irriteerivaltki.

Esitame siinkohal pisut etteruttavalt Hagar Olssoni mõtte, mis iseloomustab kogu Edith Södergrani loomingut: “Siin helises rootsi keeles esmakordselt suur moodne lüüra, mida tarvitand juba ammu Walt Whitman või Albert Mombert suure meisterlikkusega. On kõneldud ekspressionismist ühenduses tema luuletustega, kuid see oleks liig kitsas piiride tõmbamine. [—] Kindla intuitsiooniga leidis ta tee oma uue luule allikale, ilma välise mõjuta, juhitud ainult sisemisest sunnist. Nii leidis ta uue sõna, uued pildid, uue vaba vormi omas algelises fantaasias”/5/.

Hiljem on uurijad siiski märkinud Edith Södergrani luules peale W. Whitmani ja ekspressionistide ka Maurice Maeterlincki, Rainer Rilke, Igor Severjanini ja Konstantin Balmonti mõjustusi/6/. Tema lüürikas on aga täheldatud teed impressionistlikult kujutuslaadilt ekspressionismile ning luuletajale eriti lähedaseks peetud prantsuse sümbolismi, saksa ekspressionismi ja vene futurismi. Samas on rõhutatud Edith Södergrani enese ande erakordsust. Edith Södergran töigi soomerootsi lüürikasse tugeva värskes puhangu, ühendades moodsa maailmakirjandusliku kogemuse oma isikupärase

luuletajaminaga.

Kuid mingem tagasi Edith Södergrani konkreetse luuletee juurde. Käis sõda ja Edith Södergran kirjutas kõikevaldavast armastusest, oli ülimalt subjektiivne (siin meenub ka meie “Siuru” looming 1917. aastast) - selles ülemlaulus elule võime näha inimlikku vastupanugi sõjale.

Poetessi järgmised kogud “Septembri-lüüra” (Septemberlyran”, 1918), “Roosialtar” (“Rosenaltaret”, 1919) ja “Tuleviku vari” (“Framtidens skugga”, 1920) on ometi järsult teisenenud ja kannavad usulis-müstilist pitsert. Edith Södergrani luulelaadi muutusel on mitmeid põhjusi. 1917. aasta vägivaldne revolutsioon Venemaal oli sügav vapustus, samuti revolutsiooniga kaasnev kaos, häda ja viletsus. (Ka Södergranid kaotasid kogu oma varanduse, mis oli väärtapbareis Venemaale paigutatud.) Samas andis 1918. aasta Soomele iseseisvuse ja võimas vabaduseuim erutas luuletaja meeli. Kuid kohe algas Soome kodusõda - punaste ja valgete võitlus kandus otse Raivola südamesse. Lisandusid haiguse süvenemine, nälg. Luuletajal oli raskeid depressioonihetki. Teisalt oli Edith Södergranil tahe olla aktiivne (seegi tollal Euroopas kirjandusele üldisemalt omane). Luuletaja tunnetas oma missiooni, ta ei saanud jääda enam kõrvaltvaatajaks, vaid astus oma vahenditega vastu brutaalsele tegelikkusele.

Edith Södergran kutsub Jumalat ülemaks kohtumõistjaks, kuid ta on ka ise tulevikuprohv. Ta on veendunud:

*Maailm supleb veres, et Jumal võiks
elada.
Hukkub kõik muu, et tema hiilgus
kestaks.*
(“Maailm supleb veres”)

Ta ennustab jumalanäoliste inimeste tulekut pärast tormi:

*Tundmatud valitsevad maailma
[...]
üllamad, kaunimad, jumalanäolised.*
(“Torm”)

Luuletaja reformis ennast ja inimkonda, tal on lausa apokalüptilisi nägemusi. Teda jahmatas inimkonda vallanud kurjus ja lõpmatu vägivald - tema kui jumalate väljavalitu peab selle vastu tegema kõik:

“Tae ei ole enam laulik, kes laulab laulmise rõõmust, ta on tööriist, relv kõigekõrgema käes” /7/. Nüüd kasutab Edith Södergran suurt sümboolikat, suuri kujundeid. Oma kristallkõva tahte ja erilise nägijapilgu rakendab ta võitlusse maailma tabanud koletise - kurjuselohega. “Kust tuleb kotkapilk. Kes annab inimesele, kes ei tea enam kui teised, selle äkilise, kõike paljastava täpse ja objektiivse teave? On selge, et võitlev vaist, nagu ka läbitungiv, eritlev läbinägelikkus on sellise eritleva kirjanduse taga” /8/.

Oma jõudu tundes hõiskab luuletaja:

Ma muudan maod ingliteks...
 (“Orpheus”)

Ja tihti rõhutab ta ise oma jumalikkule olemust:

*Laulikud ei olnud mingid
 harfimängijad,
 ei - vaid maskeeritud jumalad...*
 (“Apokalüpsise vaim”)

Teisal nimetab ta end preestritariks, kes pühitsetud valvama tulevikutuld (“Roosialtar”).

Need on mitmekihilised luuletused, kus on nägemusi ja kosmosesse pürgimist ning eriline kirkastumine, võidusoov ja tugev MINA. Jõudu, tahet ja elujulgust ammutas Edith Södergran Nietzsche uue, tugeva inimese kuulutusest - üliinimese teooriast. Zarathustra oli kaudu ta kangelane. Nietzschele on E. Södergran pühendanud luuletuse “Nietzsche haual”, kus lõpustroofis vannutab: “Jumalad, valvake igavesti seda paika.”

Maailma vallanud pöörasuse vastu tõustes pidi luuletaja ühtlasi lakkamatult võitlema haigusega. Nii on tema loomingus ühel pool autori tugevust ja tahet tõestavad laulud, teisal haigusmeeleolusid ja surmamõtteid kandvad luuletused. Kuid E. Södergran arvas ka, et tema ja ta rahvas peavad minema läbi kannatuste, enne kui koidab uus tulevik ning eksisteerima jääb inimlikkus.

Viimaseil aastail innustus Edith Södergran tõsiselt Rudolf Steineri antroposofiast ja natuurfilosoofiast. Samuti suundus ta huvi Johann Wolfgang Goethele.

Teadagi pole siinkohal võimalik avada kõigi luuletuste motiive, kuid tahaks veel juhtida tähelepanu luuletuskilele “Fantastique” kogus “Roosialtar”, mis sisaldab konkreetse tagapõhjaga luule-

tusi õest ja õele. Neis on meenutuslikku, harrast leina lapseõlve mängukaaslase surma pärast:

*Kord oli mul õde, kuldne laps,
 linnarüsinas kadus ta mul käest.*
 (“Õde”)

Lähedase inimese leidmine olevikus päästab valla juubelduse:

*Siis põimus üks õrn käsi ümber mu elu
 - ma leidsin õe.*
 (“Pimedas”)

Edith Södergrani üksildases elus oligi tähtis koht õel - nii kutsus laulik Hagar Olssonit, temaga ühel aastal debüteerinud soomerootsi kuulsat prosaisti ja esseisti. Kirjavahetus ja kohtumised Hagar Olssoniga olid haigele poetessile suureks trööstiks Raivola erakluses (rahapuudusel olid välisreidid muutunud võimatuks). Ka oli Edith Södergrani uus lüürika haaratav ning omaks võetav tollal vaid vähestele. H. Olssonist sai aga üks E. Södergrani luule püsiarvustajaid. Ta õhutas Edithit ka kaastööd tegema vastloodud radikaalse ajakirjale “Ultra”. Muuhulgas valmis Edith Södergranil siis essee Igor Severjaninist /9/. H. Olssoni vahendusel algas tal veel huvitav kirjavahetus noore Elmer Diktoniusega.

Veel haaras elutahe teda võimsalt: on mitmeid jõulisi luuletusi EROSEST, üha kordab ta: “Ma elan punaselt.” Veel imetleb ta kuningas LOODUST. Kuid nende kõrgendatud hingeliste ja loominguliste meeolude vahel tuletas end teravalt meelde tegelikkus - viletsus ja nälg. Teda luuras surm. Edith Södergrani vaim aga otsis üha jäävamaid väärtusi. Evangeelium oli lõpuks ta peamine filosoofiaallikas, Kristus suurim armastus - kirjas H. Olssonile rõhutas ta: “Kristuse vastu on kõik õõ” /10/.

Luuletaja viimased, ka osa varasemaid luuletusi on koondatud kogusse “Maa, mida ei ole” (“Landet som icke år”, 1925). Selle kogu esimeses osas liigub poetess veel unistuste, ulmade, aga ka analüüsi ja intellekti valgusähvatuste piiril, kus elu mõtte üle juurdlemine on olulisim:

*Mida otsis kärbes ämblikuvõrgust
 ja mida tegi vesikiil oma ainsamast
 päevast?*
 (“Üks elu”)

Viimased luuletused on seevastu loodud täiesti erilises hingeseisundis. Taas on ta laps, kes näeb jumalikkule valgust:

Oi taeva kirkust lapse otsal...
 (“Oi taeva kirkust”)

Taas lohutab ja kõneleb talle Jumala loodus nagu kord lapsele ning oma aed ja rohi avavad elu ülimald saladuse:

*Nüüd ütleme sulle su elu saladuse:
 kõikide saladuste võti on
 vaarikamaal rohus...*
 (“Mu lapseõlve puud”)

Edith Södergran on nüüd nii lähedal surmale ja nii lähedal elule, tema poesia on õhkõrn ja lihtne ning oma lihtsuses harukordselt sügav. Siin tabab surmale pühitsetu kõige olulisemaid tõdesid, siin sosistab jumalate laulik oma kirglikku sõnumit:

*Kuum sonimine on olnud mu elu
 kuid üht olen ometi leidnud,
 üht tõesti kätte ma võitnud-
 tee maale, mida ei ole...*
 (“Maa, mida ei ole”)

Kuulus ta juba sinna - teispoolsusesse? Ei, veel mitte. Veel jaksas ta luuletuses “Saabumine Hadesesse” korraks tagasi vaadata oma luuletajasaatusele, et siis lõplikult minna sellele imelisele maale.

Edith Södergrani viimased luuletused on nii ülevad, et neid nagu ei tohikski puudutada. Vaid soov osutada ta maagilisele poeesiale õigustab seda.

Edith Södergran suri 24. juunil 1923. Ta maeti Raivola kirikaeda.

Tema lüürika heli aga kaigub üha intensiivsemalt, otsides teed vastuvõtlikesse inimsüdametesse.

Kasutatud kirjandus

1. Vaarandi, Debora. Autorist // Edith Södergran. Tuleviku vari / Tik. D. Vaarandi. Tln., 1986. Lk. 115.
2. Tideström, Gunnar. Edith Södergran. Stockholm, 1963. Lk. 22.
3. Samas, lk. 42-43.
4. Samas, lk. 45.
5. Olsson, Hagar. Üks lahkund soome-rootsi luuletajanna // Looming. 1925. Nr. 4, Lk. 322.
6. Tideström, Gunnar. Edith Södergran. Stockholm, 1963. 264 lk.
7. Enckell, Olaf. Esteticism och nietzscheanism i Edith Södergrans lyrik. Helsingfors, 1949. 210 lk.
8. Olsson Hagar. Runoilija oman itsensä luojana // Edith Södergran. Runoja. Porvoo-Helsinki-Juva, 1977. Lk. 16.
9. Samas, lk. 18.
10. Edith Södergran. Igor Severjanin // Vikerkaar. 1987. Nr. 5. Lk. 33-36.
11. Olsson, Hagar. Runoilija oman itsensä luojana // Edith Södergran. Runoja. Porvoo-Helsinki-Juva, 1977. Lk. 21.

MINU LAPSEPÕLVE RAAMATUD

ERIK KAMBERG

Võrumaa Keskraamatukogu direktor

Raamatukogupäevadel tutvusid Võrumaa Keskraamatukogu töötajad oma direktori Erik Kambergi koduraamatukoguga. Palusime Erik Kambergi kirjutada "RK" tarvis lähemalt oma raamatukogu koostamise põhimõtetest ja huvitavamatest väljaannetest. Kõesolev kirjutis on sissejuhatus läbi mitme numbrit planeeritud ülevaatele.

Esimesed raamatud astusid mu ellu sõja-aastail. Olin siis neljane või viiene. Mis oli mu päris esimene raamat, on raske öelda. Kas tähendas see esimene tutvus ainult raamatu uudistamist, sirvimist või koguni lehtede rebimist, ei tea. Mäletan vaid, et minu isakodus raamatuid palju ei olnud: mõni aastakäik ajakirju, mõni juturaamat ja mõned "täppidega" raamatud mu pimedale õele. Sõda ei lisanud midagi, ainult võttis. Sõja alguses suri isa, siis vend. Kui rinne teistkordselt üle rullus, seisime õe ja emaga oma kodu ahervaremetel. Alles jäi nii palju, kui oli meil seljas, käeotsas või onu vankrisopis. Kuid tänaseni on tollest ajast säilinud ema õnnistamispäeva mälestuseks kingitud tartukeelne lauluraamat, mida oleme hoidnud kui pere reliikviat.

Mu teadlik tutvus raamatuga algas ema vahendusel. Ema oli see hea haldjas, kes muretsetes mulle esimesed eakohased raamatud: aabitsa ja veel ühe piltidega raamatu. Ühtlasi oli ema mu esimene õpetaja ja interpret, kes oma tasasel ja leplikul moel loetud lastele lahti mõtestas, lisades ka omapoolse hinnangu. Oma kolmeklassilise Jaani (Ivani) kooli haridusega suutis ta talutöö kõrval õpetada mind lugema ja kirjutama. Eriti oodatud ja nauditavad olid lugemistunnid. Kui ema need ajapuudusel või mõnel muul põhjusel lõpetas, oli ikka mu soov: "Ema, loe veel, loe veel!"

See oli veel sõja ajal, kui ema tõi mulle kelleltki laenuks aabitsa. Raamatuke oli klantskaantega, joonistusvihiku kujuline ja hästi selgete värviliste piltidega. Kahjuks pole mul hiljem õnnestunud seda kordagi näha. Tollest aabitsast õppisin selgeks esimesed tähed. Eriti hästi on sealt tänaseni mees E ja W. E vist sellepärast, et sellega algas kõige lähedasem ja kallim sõna *EMA*, ja W küllap sellepärast, et *wulkaan* ehk *tuld purskav mägi* oli lapsemõistusele käsitamatu nähtus.

Samast ajast on jäänud meelde teinegi raamat. Vähemalt talletas mälu nii palju, et hiljem huvi tekkides sai võimalikuks raamatu ja selle autori määratlus. Kogu lugu oli üks pikk luuletus, mis tundus ebaharilikuna ja veidrana. Miski oli kuidagi teisiti kui elus. Kaleidoskoopilise

kirevusega vaheldusid paarisvärsid ja pildid. Kui raamat sai läbi, jäid noort kuulajat seirama lõpuvärsid:

*Kuid vana Vaar ja Moori-Seeri
tõid vihameeles suure kääri
ja lõikasivad jutu katki
ei kuulnud neist ka vähimatki.*

Olin oma kujutlustes nagu vastu seinä põrganud. Kuidas saavad mingid asjamehed nii huvitava loo järsku katki lõigata? Mis sai edasi? Hiljem uurisin välja, mis raamat see oli: Karl August Hindrey "Vanast oli Vaar..." (Tartu, 1929). Tõpoolest, algab nagu muinasjutus:

*Kord vanast oli Vaar,
sel oli lehmapaar...*

Kuid erinevalt muinasjutust hakkavad rulluma mõnusalts ebaloogilised pildid:

*Paar oli liiga nudi,
Vaar läks ja sõi siis pуди...*

Vahelduvad pildid ja värsid, luues tobeduse võrdkujusid:

*Sääl läks ta mõte hoopis sassi,
nii et ta juudilt ostis kassi.
Kass maksis liiga palju raha
ja kiskus ninalt maha naha.*

Nõnda mängib autor tõsiasjadega, otsekui kinnituseks alpidele, et kõik on tühi töö ja vaimu närimine.

Teist korda kohtasin oma lapsepõlve raamatut ülikooli raamatukogus. Öeldi, et ainuke eksemplar - välja ei laenuata. Raamat oli kununud ja plaasterdatud. Aga ma tundsin ta kohe ära ja ajasild lapsepõlve oli sellega avatud.

Pärast sõda, kui kodu oli maha põlenud, saime peavarju Jaska talus onu ja onunaise juures.

See uus kodu oli raamatutest veelgi vaesem. Halb oli ka see, et jüripäevast mihklini - kui kari oli karjamaal -, ei tohtinud lugemisele aega raisata.

Vahel lugesin salaja karja juures. Kuid siis võis juba ette kindel olla, et pahandused ei jää tulemata. Kas lipsasid siis loomad viljapõllule või ununes peidetud raamat maha. Siis oli tajärgmisel päeval kas läbi ligunenud või kadunud.

Missuguse häbi ja vabandustega tuli kord tagastada üks selline ligunenud raamat naabritüdrukule! Kuid sellest raamatust jäid meelde read: "See on seal meri, mu nooruse paleus! See on seal meri, mu hinge igatsus!" Allpool märkus: Tallinna Toompea vanglas, 1906. Fr. Tuglas. Friedebert Tuglas - kes ta oli ja miks pidi ta vangitornis istuma? Olin siis kümnene ja esialgu polnud vastuseid kusagilt võtta. Kuid olen kohanud täiskasvanuid, isegi prominentsid isikuid,

kes on jäänud samade küsimuste konksu. Valmistusime Võru Raamatuklubiga tähistama Tuglase suurjuubelit ja vajasime selleks veidi raha. Astusin sisse tookordse Võrumaa esimese mehe kabinetini. Väga tähtis mees kuulas mu juttu, kuulas ja mõtles ja mingi raske küsimus näis teda vaevavat. Lõpuks ta päris: "Kes on Tuglas ja kes olete teie?" Seletasin. "Ahsoo," lausub ta pettumuse, aga ka kergendustundega. "Arvasin, et olete Tartust." Lahkusin, sest edasine jutt muutus mõttetuks.

Teine mõnus koht lugemiseks oli tallipealne. Seal sai varjuda käsu eest umbrohtu kitkuda või seale heinu koguda. Too paik sobis ka lugemisvara hoidmiseks ja puhkamiseks, kui uni kallale kippus. Kestis ju karjapoisid päev päikese tõusust loojanguni. Tallipealsel lugesin kõike, mis kätte sattus. Mu lemmikuks sai üks "Laste Rõõmu" number, mida lugesin korduvalt. Seal olid sellised lood, nagu "Vihmapiiskade kuningas ja põud", "Nõiakingad", "Berni - üks väike poiss", "Kui mina armasale jumalale oma pühapäevakuue kinkisin", "Vetehaldjas" jms. Nende lugude tegelased otsekui elustasid tolles võluriigis ja astusid välja raamatu lehtedelt. Siis rändasin oma jutusõprade seltsis, kuni märkamalt lõunauinakule vajusin.

Möödusid aastad pikas rivis. Kadusid kuhugi kaugusse lapsepõlve paigad ja raamatud. Vana tallipealne on ammu saanud tolmuks ja kodakondsedki elavad veel vaid kujutluste riigis. Aga tollest lapsepõlvekodust Jaska talus on säilinud mõnedki raamatud, nende hulgas J. Piiperi "Sissejuhatus üldzooloogiasse" (1937), E. Vilde "Tabamata ime" (1912), mõlemad sissekirjutusega *E. K. IV klass*. Viimase ostsin kunagi Võru turuplatsilt kiriku juures, lootes sellest leida midagi endakohast. Tolle ajastu raamatuid olen ostnud hiljem oma kogu jaoks nii palju, kui see on olnud võimalik: "Kuldvokk", "Õõbik ja vaskuss", "Kolm venda", "Tasuja", "Villu võitlused", "Meelis", "Küürselg-sälg", "Robinson Crusoe", "Doktor Doolittle reisud", "Heraklese 12 vägitööd" ja muidugi "Kevade".

Aga mis oleks tõsielu ilma imedeta? Praegu näib selleks olevat too "Laste Rõõm" (1924, nr. 21), mu lemmikajakiri, mida korduvalt lugesin Jaska talu tallipealsel. Nüüd on ta taas minu lugemislaua ja arvatavasti just too eksemplar, mida kord kauges lapsepõlves lugesin. Kuidas ta mulle kätte tuli, pole mu mälu talletanud. Aga ime on ta juba üksnes sellepärast, et ta aitab avada toda kadunud maailma, mida nimetame lapsepõlveks.

EVI RANNAP - 60

Evi Rannap, Telõpetasite 1956. aastal TPedI matemaatika-füüsikateaduskonna ja töötasite pärast seda matemaatikaõpetajana Tallinna 16. Keskkoolis. Aastal 1973 sai Teist tehnikakandidaat ja samast aastast ka TPedI raamatukogunduse ja bibliograafia kateedri juhataja, 1992. aastast olete kaasprofessor. Kuidas sattusite matemaatikast raamatukogundusse?

Raamatukogunduse ja infoteaduse eriala juurde jõudsin pikka ja keerulist teed pidi. Nagu sageli elus, algas kõik juhusest - võimalusest töötada Tehnilise Informatsiooni Keskbüroos 1960. aastal.

Sihipäraseks muutus raamatukogunduse ja informaatika probleemidega tegelemine tolleaegsete kolleegide mõjutusel ja toetusel. Minu õpetajateks olid Hilda Tallmeister, Astrid Vohik, Ilme Martin jt. Nende kaudu tutvusin Helene Johaniga, kes lausa pulbitses uutest ideedest. Hilda Tallmeister oskas meisterlikult selgitada bibliograafiatöö olemust. Mõistsin, et bibliograafiline otsing võib niisama suurt huvi pakkuda kui elegantne matemaatikaülesande lahendus või tõestus.

Praktilise infotöõga kaasnesid õpingud kaugõppeaspirantuuris ja kandidaativäitekirja kaitsmine. Selle tee läbisime koos Silvi Roometsaga, kes on samuti vahetanud matemaatika eriala informaatika vastu.

Tegelikult olen truu oma elukutsele - õppisin õpetajaks ja olen selleks jäänud. Õpetamine, suhtlemine noortega on väga meeldiv tegevus ja on sisendanud minusse optimismi. Noor põlvkond on võimekas ja arukas ning kahtlemata suudab edasi arendada ka raamatukogundust.

Kas matemaatika ja raamatukoguhoidja mõtlemine ning maailmanägemine on sarnased, kas raamatukoguhoidja on suur idealist?

Ma ei ole siiani aru saanud, kas on olemas mingi tüüpiline raamatukogunduslik mõtlemine. Küll aga olen nii üliõpilaste kui raamatukogutöötajate hulgas kohanud paljusid, kellel on nn matemaatiline mõtlemine, see tähendab selge, loogiline ja üldistusvõimeline mõtlemisviis. Usun, et seda ei saa õppida. Seekas on inimesel olemas või ei ole. Kui on, siis annab see head eeldused töötamiseks just sellistes raamatukogutöö valdkondades nagu juhtimine ja bibliograafiline otsing.

Kaasprofessor MARE LOTT, milline on Evi Rannap kolleegina ja juhina?

Minu tutvus Evi Rannapiga algas 1973. aastal, kui ta tuli juhutama raamatukogunduse kateedrit, mis asus siis Kaasani tänaval. Loomulikult tekitas uue juhataja tulek kateedris ärevust. Selleks ajaks olime kõik talletanud teatud kogemusi õppetöös, olime ju töötanud 5-6 aastat, kuid meie hulgas ei olnud peale Kaljo Veskimäe ühtki kraadiga õppejõudu. Teadustöö polnud veel hoogu sisse saanud ja me kõik olime mures oma edasise saatuse pärast.

Evi Rannap tuli kateedrisse ja tegi väga asjalikul viisil endale kohe kõik selgeks. Esmalt käis ta meie kõikide loengutel, siis andsime aru oma teadustööst. Mida ta sellest kõigest arvas, jättis ta enda teada. Me jäime ootama, mis edasi saab. Mingit "puhastust" ei toimunud. Kõik jätkus samade inimestega, kuid täiesti uutviisi. Kateedris tekkis võimalus tõsiseks teadustööks. Neile, kes seda teha tahtsid, leiti selleks võimalus ja aeg. Teised pidasid sedajagu rohkem loenguid. Nii sai Maret Väljaots vaba semestri teadustöö tegemiseks, ja me teisedki. Üsna kiiresti olime sealmaal, et võisime kaitsta kraadi ja ka kateedri areng jõudis täiesti uude järku.

Juhina on Evi ideaalne - ta mõtleb väga selgelt, väga täpselt, tema nõudmised on alati konkreetsed ja sugugi mitte ultimatiivsed. Ta arvestab alati teiste arvamusi, kui need on asjalikud. Kunagi ei ole ta autoritaarne. Samas on tema juhtimise all hea ja kindel töötada, sest sa tead, et kõik asjad saavad hästi tehtud ja et

kogu su töö on millekski vajalik ja tulemuslik.

Olen alati mõelnud, et Evi oleks võinud leida ühiskonnas veelgi auväärsemat rakendust kui seni, juhtida hoopis suuremat institutsiooni, kui seda on üks kateeder. Ta võiks juhtida ministeeriumi või riiki, tal on niivõrd selge ja süsteemne mõtlemine, mõistus käib tal asjadest lahedasti üle. Matemaatikuna oskab ta täpselt mõelda, filosoofina hästi andmeid sünteesida ja neist õigeid järeldusi teha. Oleme sageli istunud kõrvuti ühel ja samal nõupidamisel. Kui aga oleme kateedri ees aru andnud, millest seal kõneldi või mida otsustati, olen alati imestanud: me kuulasime küll samu esinejaid, aga Evi oskab kuuldust alati palju osavamalt õige iva üles leida. Ta analüüsib väga korrektselt. Minu arvates ei jää tal üldse ükski ettevõtetud asi tulemusteta. Tema juhtimise all saavutas kateeder märkimisväärset edu ja ka ERÜ sai algusest peale õiged arengusuunad.

Tundub, nagu ta ei näekski seejuures erilist vaeva, ometi peab kõige selle taga olema küllalt pingeline mõtestamine ja arupidamine. Aga see vaev on tema enda teada - higi ja aurupilvi näha pole. Suur osa uuendusi tuleb kateedrisse seniajani Evi kaudu, kuigi nüüd võiks ta juba rahulikult elada.

Evi on parim nõuandja kõigile, kes tahavad meie alal midagi hästi teha. Tema juhtimisel töötab palju magistrante. See on ka üks omamoodi sümptomaatiline ilming, et noored inimesed kogunevad tema ümber.

Evi Rannap on ka väga hea sõnaseadja. Tema tekstid on alati puhtad ja mõtte- selged. Küllalt palju on inimesi, kes suudavad ennast väljendada kõnes väga hästi, kuid jäävad hätta niipea, kui peavad oma mõtteid paberile panema. Evi puhul see reegel ei kehti - ta on väga sõnaosav ja hea stiilitunnetusega nii kõnes kui kirjas.

Mis puutub Evi isiksuse, siis armastab ta väga muusikat, käib tihti kontsertidel ja ilmselt saab sellest jõudu. Mõistagi on ta ka võimekas pereema ja lastelastele hea vanaema, samuti võrattu majapidaja - tal on kõik väga korras, hästi läbi mõeldud. Tema toidud ja küpsetised on erakordselt maitsvad, ta oskab õmmelda ja kududa - seega on tal kõik naiselikud omadused. Ka ei ole ta mingi teadlasetiüp selle sõna kitsas tähenduses, vaid harmooniliselt arenenenud inimene.

*Üles kirjutanud
Ene Riet*

HELGI PEEBA - 60

Olete töötanud Tallinna Keskraamatukogus 41 aastat ja teinud läbi kõik astmed raamatukoguhoidja abist direktorini. Kuidas sattusite raamatukokku ja kas peaaegu kõigi raamatukogutöö lõikude tundmine on mõjutanud ka Teie kui direktori otsustusi ning arusaamu raamatukogust üldse?

Tulin raamatukokku 11. detsembril 1951. aastal pärast keskkooli lõpetamist. Sattusin siia juhuslikult. Oli küllalt raske leida töökohta, aeg oli poliitiliselt raske - minu isa istus sel ajal kinni. Mind võeti raamatukoguhoidja abiks. Töö hakkas kohe väga meeldima, ehkki tundsin kirjandust vähe.

Märtsis sain raamatukoguhoidjaks, aprillis kutsus direktor Reidla mu enda juurde ja küsis, kes mul kinni istub. Ei tea, kas ta oli nii hea inimene või mõjusid muud asjaolud, igatahes jäin ma tööle.

Minu elus on mänginud suurt rolli number seitse. Esimesed seitse aastat töötasin laenutusosakonnas, teenindasin tööliste gruppi (sel ajal olid grupid). Need olid lihtsad inimesed, kes tulid minu juurde oma igapäevaste muredega. Kõik selles töös tõmbas mind: kirjandusõhtud, näitused ja nende ettevalmistamine, plakatite tegemine. Mulle tundub, et me tegime siis tööd kohusetundlikumalt kui praegu. Materiaalselt olime kõik viletsad ja kui avanes võimalus saada vanemraamatukoguhoidja koht komplekteerimisosakonnas, tuli see vastu võtta. Algul mõtlesin, et see on kuiv ja igav töö, kuid mulle hakkas ka see meeldima. Töötasin seal jälle seitse aastat. Kuuekümnendatel aastatel loodi raamatukogus metoodikakabinet. Vilve Ritsuga olime esimesed metoodikud. Meil polnud algul isegi laudu. See oli omastkohast tore aeg, sest kõik oli uus ja huvitav. Tuli hakata töötama haruraamatukogudega. Inimesed olid juba enne tuttavad ja nii oli töö kergem. Igal aastal saime korra käia Nõukogude Liidus ja vaadata, mis mujal tehakse. Silm püüdis ikka midagi, kas siis head või halba. Kõige tihedamad olid kontaktid leedulastega, on seda siiani. Seitse aastat töötasin metoodikuna.

Siis suri meie direktori asetäitja Olga

Nuut, kes oli tugev raamatukogunduses ja ka inimesena võrratu. Mulle tehti ettepanek asuda tema kohale. Võtsin selle ameti vastu raske südamega. Olin juba mõnda aega töötanud, kui avastati, et ma pole üldse parteis. Siis kutsuti mind Kultuuriametisse ja soovitati mõelda parteisse astumisele. Minu õnneks tuli Kultuuriametisse uus osakonnajuhataja ja nii olengi siiani see, kes ma olen.

Kui direktor Niina Aršas ära läks, jäin direktori kohusetäitjaks. Olin siis juba 54 aastane. Päriselt direktoriks hakata ma ei soovinud. Muidugi olen ma selle raamatukogu külge nii kohutavalt kinni kasvanud, kõik mu rõõmud ja mured on olnud selle majaga seotud. Kindlasti on selle põhjuseks asjaolu, et siin on väga tore kollektiiv, meil ei ole kunagi olnud konflikte, ei ole olnud hommikul niisugust tunnet, et ei taha tööle minna. Eriti hea koostöö oli mul Vilve Ritsuga, kellega olime nagu kokku kasvanud, Viive Laubaga bibliograafiaosakonnast, kellega koos tulime ja kellega on nüüd ka ühised pensionile jäämise probleemid. Niina Aršasega klappis koostöö hästi, ka kadunud Olga Nuudiga.

Raskeimad päevad siin majas olid 1979. aastal, kui meil käis Kultuuriministeeriumi ja RRI kontrollbrigad. Ütlen ausalt, et meile tehti ülekoht. Praegu me naerame paljude nende nõudmiste üle, mida tookord tuli täita.

Teil on kaks poega. Kas pere on seganud raamatukogutööd?

Algul võibolla natukene küll, kui poisid olid väikesed ja tihti haiged. Ma olen olnud halb raamatukogutöötaja, sest esikohal on alati olnud kodu ja alles siis töö. Kui mul on olnud mõnikord tööl raske, olen ennast kodus tühjaks puistanud. Nüüd on lapsed täismehed, noorem poeg lõpetab tänavu Tehnikaülikooli (vahepeal oli takaks aastat Vene kroonus), vanem poeg on südamearst Sullingu juures.

Milline töö on olnud kõige hingelähedasem?

Laenutusosakonna töö oli kõige huvitavam. Sel ajal tundsin ma kirjandust kõige paremini, praegu enam ei jõua kõike lugeda, komplekteerimisosakonnas saab raamatutele korraks pilgu peale heita, ja kõik. Aga sel ajal olin sunnitud lugeja pärast vähemalt põgusalt raamatuga tutvuma. Väga tore on inimestega suhelda.

Kas ja kuidas on raamatukogutöö vahepeal muutunud?

Arvan, et see ei olegi väga palju muutunud - eks põhiline on ikkagi see, et lugejasaaks temale vajaliku raamatu. Meie laenutus-, eriti aga bibliograafiaosakonnas on inimesed, kes püüavad iga hinna eest lugejat aidata - see ongi kõige tähtsam. Kui vajalikku raamatut pole, püütakse seda asendada või panna lugejajärjekorda. Seda kõike tehti vanasti ka.

Kas praegusi üritusi annab võrrelda varasematega?

Üritusi teeme ikka praegu ka ja meil on nüüd raamatupropaganda sektoris poole kohaga töö ka inimene, kes valmistab ette suuri üritusi ja võtab kontakti esinejatega. Põhiliselt teeme neid väikeses lugemissaalis, aga ka harukogudes. Üritusi ette valmistada on küllalt aeganõudev ja kulukas, kuid inimesed ei taha tulla üritustele (see on olnud muidugi ka esinejast). Tallinnas on see aastaid probleemiks olnud. Hoopis teine pilt on venekeelsete üritustega - seal on alati saal rahvast täis.

Ürituste reklaami saame nüüd ka

tunduvalt vähem teha. Varem tellisime alati spetsiaalsed kutsed ja saatsime need aktiivsemaile lugejatele koju, kuulutasime ka afiššidel. Praegu meil neid võimalusi pole.

Viiekümnendatel ja kuuekümnendatel aastatel tegime palju üritusi vabaõhulavadel - Harjumäel, Kadrioru kõlakojas. Ka saadeti meid Pirita randa ja Hirveparki ajakirju laenutama - sedagi olen ma teinud. Täitsa põnevad ajad olid, kuid mäletan, et raske oli neid ajakirju seal tagasi saada.

Kui tuli raamatubuss, oldi meie peale pahased, et me ei hakanud sellega teenindama lugejaid Õismäel poodide juures. Me kartsime, et jääme raamatutest ilma. Pärast saime aru, et see ei olnud õige. Praegu käib Õismäe haruraamatukogus lugejaid küllalt palju. Hoopis hullem on olukord Lasnamäel, kus on ainult lastele raamatukogu.

Vahepeal tehti meile ettepanek avada raamatukogu pärast remonti ilma lugemissaalita, sest Rahvusraamatukogu uues majas on palju lugemissaale. Kuid leidsime, et pealinna keskraamatukogu ei saa olla ilma lugemissaalita - teatud kontingent lugejaid jääb ikka siia majja, siin saavad nad ka raamatud kergemini ja kiiremini kätte.

Kas raamatukogudel on mingit väljapääsu praegusest raskest majanduslikust olukorrast?

Linn peab selle eest hea seisma, et raamatukogud saaksid vajalikud raamatud ja perioodika. Terves maailmas on raamatukogud riigi ülalpidamisel, meie ülemused võiksid seda ka mõista. Raamatukogusid ei saa hakata likvideerima ja raamatuid laiali tassima (nagu ametiühinguraamatukogudega praegu tehakse) lihtsalt sellepärast, et ei ole raha. Raamatukogud on meie rahva rikkus.

1993. aasta algusest kavatses Helgi Peeba jääda koju, kuid ta ei katkesta sidemeid raamatukoguga, vaid jätkab koos Hans Jürmaniga Tallinna Keskraamatukogu ajaloo uurimist. Soovime talle selleks palju jaksu.

*Üles kirjutanud
Ene Riet*

JÄTKUVAT VAIMUSÄRA! HANS JÜRMAN - 70

Nagu lennates on möödunud kümme aastat, järjekordset ümmargust tähtpäeva tähistab meie Hans Jürman. Ma ei oskagi teda teistmoodi nimetada kui "meie", st kõigi raamatukogude, raamatukoguhoidjate oma - Hans Jürman. Ega vist ei liialda, kui ütlen, et Eestis pole raamatukoguhoidjat, kes teda ei tunneks - kes pole silmast silma näinud, siis lugenud ajakirjast "Raamatukogu" tema raamatukogumälestusi või arutlusi terminoloogiatega kindlasti.

Tõeliselt õnnelikud on aga need, kes on töötanud temaga koos kas ühes toas, osakonnas või raamatukogus, kus tema rikkalikud teadmised ja kogemused on olnud lausa iga päev nõuks ja abiks. H. Jürmanil on kuldne omadus sind ära kuulata, stüveneda probleemi, aidata otsida lahendust. Kui lihtne ja igapäevane on öelda, mul pole aega, olen liialt koormatud. Hans Jürmani suust pole ma sellist kurtmist küll kunagi kuulnud, ka siis kui tema jutule saamiseks on olnud lausa järjekord. Ikka rahulikult, julgustavalt annab ta toetust ja nõu.

Usun, et tema meelistegevus raamatukogunduses on terminoloogia korras-tamine, mille esimene tulemus oli 1969. aastal ilmunud "Raamatukogunduse sõnastik", toimetajaks H. Jürman. Kasutame seda senini kui ainukest eestikeelset oma eriala sõnastikku, kuigi aeg on edasi läinud ning see väike raamatuke hõlmab praegu vaid murdosa sellest, mida igapäevases raamatukogundusekõnepruugis kasutatakse. Koos ajakirjas "Raamatukogu" ilmunud terminoloogiaalustega on see ju ikkagi ainus abiline, et väljendaksime end oma erialal üheselt ja õigesti. Aastakümneid on Hans Jürman jätkanud terminite kogumist ja uurimist, millest on ilmumas eelkõige rahvusvahelise koostöö tulemusena soome-, eesti- ja venekeelsete vastetega raamatukogunduse sõnastik.

Teine, viimasel ajal suuremaid probleeme tekitanud väljaanne on "Raamatukoguhoidja käsiraamat", mille koostamise tagantõukamiseks on Hans Jürman ikka sõna võtnud ja mille 1964. aasta nüüdseks vananenud väljaande koostajate hulgas temagi oli. On veel mitmeid suuri ja päris väikseid küsimusi, mille pärast ta südant valutab. Kõike on ta teinud oma vaikselt, kuid järjekindlal viisil ja teatud jonnakusega. On hea, et meil on selline järjepidevuse kandja, elav entsüklopeedia, meeldiv vestluskaaslane, lihtsalt hea inimene.

Tahaks soovida Hans Jürmanile jõudu ja tervist raamatukogunduse asja ajamisel!

*Tiiu Valm
Kultuuriministeriumi
raamatukogunduse nõunik*

ELU SISU ON TÖÖ HELENE JOHANI - 90

1993. aasta 26. veebruaril tähistab oma 90. sünnipäeva raamatukogunduse suurkuju Eestis Helene Johani, kes on siiani püüdnud kaasa elada kõigele toimuvale, kirjutanud arvukalt artikleid ja mälestusi. Kuidas ta seda kõike kehvast tervisest hoolimata jõuab ja milline näeb välja tema päev, käisime küsimas juubilarilt endalt.

Kuni 80. eluaastani ei tulnud mul mõtetki rääkida endast, siis soovitas bibliofiilideklubi esimees Eerik Teder hakata kirjutama mälestusi. Need pidid ilmuma 1985. aastal "Loomingus". Nägin siis veel ainult ühe silmaga. Minu juures hakkasid käima Leida Olszak ja Anne Kõrb Lasteraamatukogust, kes dikteerimise järgi kirjutasiid tekstid üles suure kirjaga. Redigeerisin need ise.

1987. aastal kustus ka teine silm. Just siis tehti ettepanek kirjutada mälestusi Andrus Johanist. Mul oli juba varem kogutud tema kohta paljude inimeste mälestusi, ka oli mul endal üleskirjutusi tema elu- ja mõtteviisist ning loominguist. Dikteerisin koguteose Andrus Johani kohta Heie Treierile, Mai Ehale, Villem Benderile. Palju aitasid Kaja Altov Tallinna Linnaarhiivist ja kunstikollektsionäär Mart Lepp, kellelega lugesime tekstid mitu korda üle. Andsin selle käsikirja kirjastusele lõplikult ära 1992. aasta juulis, just enne kui haigestusin eriti raskel kujul, järgnes raske operatsioon.

Enne seda operatsiooni ei

tundnud ma veel, mis on väsimus. Olen kirjutanud kõik oma artiklid öösiti - see eluviis on mul ka praegu, kuid viimasel poolel aastal väsin ning aeg-ajalt tunnen ka igavust. Kui veedan päeva üksinda, tuleb kogu mõttejõud suunata sellele, et mitte langeda masendusse, et hoida üleval elujõudu jalootusi. Kodust väljas pole ma käinud 1983. aastast alates, kogu selle aja hoolitseb minu toidu eest Silvi Loones.

Pärast haiglat toetab mind Ellen Plotnik, kellele dikteerin praegu oma autobiograafiat. Koostan

seda seitsmeaastakute kaupa ja valmis on see kuni 1938. aastani - elujärk, mis oli kõige sügavam, elamusrikkam ja huvitavam. Edasi tuli ainult töö. Mind vallandati 1953. aastal Riikliku Avaliku Raamatukogu direktori kohalt kui selleks tööks kõlbmatu ja olin kuni 1965. aastani põlatu. Siis kutsus Arnold Koop mind TPedIsse raamatukogundust õpetama. Mul on sellest perioodist head mälestused ja tunne, et üliõpilased armastasid mind.

Kas valmistate oma artiklid mõttes ette või tulevad need spontaanselt kui üleskirjutaja on juba kohal?

Mõne asja valmistan ette, kuid tavaliselt mõtlen valmis vaid esimese lause, edasi voolab mõte juba ise.

Kui inspiratsioon tuleb öösel, siis kirjutun teksti üles pimesi.

Mida Te loete, kas Teil käivad ajalehed-ajakirjad, kuidas uudised teada saate?

Ajakirjanduse tellimiseks pole mul raha - elan vaid pensionist. Minu hea sõber Villem Bender ja endine õpetaja Luule Laud loevad mulle ette uusi raamatuid ja ajakirju omal valikul. Raadiost uudiseid kuulata ma ei taha, seal valitseb laadavaim, mis ei rahulda minu vaimseid nõudeid. Häid saateid on vähe - ei hinnata teadust ega vaimsust. Kõige rohkem loen enda töid, mida tavaliselt tuleb redigeerida korduvalt. Minu elu sisu on töö, mida olen teinud ja teen ausalt ning võimalikult hästi.

Soovime juubilarile palju õnne ning avaldame järgnevalt tema viimase kirjutise.

VESTLUS ENDISE TSENSORIGA

HELENE JOHANI

Helene Johani (1944-1953 ENSV Riikliku Avaliku Raamatukogu direktor) ja Irina Rodionova (1948-1953 ENSV Glavliti raamatukogude sektori juhataja) telefonikõnelus 20. juunil 1992.

H. J. Siin räägib Helene Johani. Palun rääkida Irina Rodionovaga.

I. R. Ma kuulen.

H. J. Mul on olnud ammu soov Teile meelde tuletada seda küsimust, mille ma esitasin Teile kui Glavliti esindajale 1950. aastatel: kas teie vastutate eesti rahva ees selle eest, mis te praegu teete eesti kultuuri hävitamisel?

I. R. Ma ei mäleta seda küsimust.

H. J. Kas te seda mäletate, kui te tulite kontrollima meie raamaturiivuleid? Me olime Välisministeeriumi hoone keldrikorrusel ja teie leidsite sealt "Eesti entsüklopeedia" kaheksa köidet kaheksas eksemplaris? Te nõudsite resoluutselt nende Sojusuutlile andmist, ja et asi kindlam oleks, tuli kviitungile märkida, kas on hüvitatud just need teosed. Ma vaidlesin ägedalt sellele vastu. Ütlesin, et omal ajal ostis Haridusministeerium entsüklopeediad jõulukungiks ja andis need koolidele tarvitada. Minu protesteid aidanud midagi, teie käsk jäi käsuks.

I. R. Ma täitsin oma kohustusi.

H. J. Teie kohustus oli nimekirjade koostamine ja nende järgi teoste hävitamine. Seda te tõesti kohusetruult tegitegi. Teie ei mõelnud sellele, missugust hirmsat muret ja ülekohut valmistasite paljudele inimestele ja kogu meie kultuurile. Kuid ma tahaks siin lisada mõned mõtted, kus teie näitasite üles omaalgatust. Need on kolm põhimõtet küsimust. Entsüklopeediate lubamatust hävitamisest ma eelpool juba rääkisin, teiseks ajakirjade hävitamine, kolmandaks väliskirjanduse massiline hävitamine. Kui ma 1950. aasta mais korraldasin eesti raamatu näitust

Moskvas, käis seda eelnevalt vaatamas EK(b)P Keskkomitee sekretär Aleksander Kelberg ja nõudis resoluutselt, et ma varemilmunud kirjanduse - piiblid, lauluraamatud ja muud materjalid, mis olid miskitmoodi usuga seotud, näituselt maha võtaksin. Mina ei olnud sellega nõus ja võtsin ette Moskva Glavliti külastamise, sain kokku juhatajaga. Ma rääkisin temale, mida minult nõutakse eesti raamatu näituse tegemisel ja palusin saata kontrolli, et NSV Liidu Glavliti otsus oleks mulle teada. Ühtlasi kasutasin juhust ja küsisin, kas on õige, et raamatukogudest kõrvaldatakse entsüklopeediad ja ajakirjad. Selle peale vastas juhataja mulle: see on kohalike võimude otsustada. Raamatunäitust külastas Moskva Glavliti esindaja ja ütles, et näitus on väga huvitav ja ära ei tule võtta midagi. Kui ma Tallinna tagasi tulín, kasutasin võimalust teie selgitada, et entsüklopeediate ja ajakirjade kõrvaldamine oleneb teie otsusest. Kas te mäletate, kuidas te selle peale vihaseks saite ja mind uksest välja saatsite?

I. R. Ei, ma ei mäleta.

H. J. Aga seda ikkagi mäletate, kuidas te korraldasite raamatute hävitamise Preesi tänava kiriku leerisaalis? Mina isiklikult ja minu asetäitja Alice Meo valisime välja väliskirjanduse jaseadsime selle riiulitele. Moodustasime suurepärase väliskirjanduse kogu. Selles oli raamatuid, mis olid saadud Eesti Statistika Keskbüroost, Konjunktuuri Instituudist, sõjaväe raamatukogudest, ja palju teisi ilusaid raamatuid. Teie korraldusel tuli mul maksta ühele naisele riigi rahast algul 13 000 rubla ja pärast lisaks 5 000 rubla, et ta puupakul kirvega purustaks need kaunid köited. Mina sinna sisse ise ei saanud, sest leerisaali võtmed võtsite Teie enda kätte. Kord tegin ainult ukse lahti ja siis selgus mulle kogu hävitamise protseduur. Umbkaudselt ma arvan, et seal võis

olla kõvasti üle kümne tuhande raamatu. Kui võtmed tagasi sain, olid järgi vaid mõned üksikud köited.

I. R. Seal hulgas olid mitmed raamatud, mis olid keelatud.

H. J. Miks te siis nende kohta ei teinud nimestikku? Ehk oleks mõnel raamatul ehuõigus jäänud?

I. Rodionova ei vastanud kaua.

H. J. Kas te mäletate, kui me olime ENSV Ministrite Nõukogu koosolekute saalis, kuhu mind oli kutsutud selgitama oma lubamatuid tegusid ja vastuhakkamisi? Seal olid siis ENSV Glavliti ülem, teie ja Moskva Glavliti esindaja. Mulle oli selge, et tahetakse mingi suurem aksioon ette võtta; see lõhnas "25+5 aasta" järgi. Õeldi, et ma olen nõukogude poliitika väänaja ja urgitseja ja et ma teadlikult säilitan fašistlikku kirjandust. Seda kinnist koosolekut juhatas Ministrite Nõukogu esimees Arnold Veimer. Tema oli minu hea tuttav vanast ajast ja see andis mulle julgust ennast kaitsta. Ma esitasin Lenini seisukoha ja suhtumise väliskirjandusse, et kõik teaduslikud raamatukogud peavad omama välismaa teaduslike teoseid. Kui ma ei eksi, siis oli see 1921. aastal, kui asutati informatsiooni komitee ja Lenin nõudis isegi väliskirjanduse artiklite bibliografeerimist. Veimer võttis selle argumendi minu kaitsmisel aluseks. Tookord pääsesin. See juhtus 3. novembril 1950. aastal. Mul on see märkmikusse üles kirjutatud.

I. Rodionova ei vaielnud vastu, lõpuks ütles: "Eks ma siis lähe hauda nende pattudega."

H. Johani järelemärkus: Süüdistused minu vastu jätkusid ja "töö huvides" vallandati mind Avaliku Raamatukogu direktori ametikohalt.

H. Johani etteütlemise järgi 28. detsembril 1992. aastal üles kirjutatud Kaljo Veskimägi.

RAAMAT JA RAAMATUKOGU AASTAL 1933

MANCHESTERIS SUURIM RAAMATUKOGU EUROOPAS

Manchester lõpetab praegu oma uue raamatukogu ehitamist, mis tuleb suurim Euroopas. Uus hiigelhoone on ümmargune ja ülemisel korral on sammasgaleriid Greeka templite stiilis. Hoone ehitab arhitekt Vincent Harris ja nurgakivi pani talle 6. mail 1930. a. peaminister Macdonald. Tuleval suvel loodetakse sisemiste ehitustöödega ja raamatukogu korraldamisega olla nii kaugel, et ta võidakse publikule avada. Hoone suurejoonelisusest annab kujutluse, et ta ehitamine on seni läinud maksma 250 000 naela.

Manchesterit peetakse inglise raamatukogu liikumise hälliks. Praegu on Manchesteri raamatukogul üle linna 25 haruraamatukogu, millest vanim avati juba 1852. a. avalikuks tarvitamiseks (väljalaenamiseks). Uue rotond-raamatukogu ehitamise eestvõttjaks ja algatajaks sai Manchesteri raamatukogu direktor Stanley Jast, kes oli oma kohal 1915-1931. aastani.

Uues hiigelraamatukogus on Shakespeare'i teoste ja käsikirjade jaoks omaette "Shakespeare'i hall". Selle kohal asetseb suur lugemishall, mis võtab enda alla kahe majakorra kõrguse ja mille katuseks on kuppelehtis. Saali läbimõõt on 183 inglise jalga. Võrdluseks olgu öeldud, et Briti Muuseumi hiigla lugemishall on 140 jalga, Peetri kirik Roomas 139 jalga pikk. Peale laenuraamatukogu, ajalehtede ja ajakirjade osakonna, stuudioruumi ja ametiruumide uude raamatukokku tulevad mitmed erisoakonnad kirjanduse jaoks. Muuseas muusikaraamatukogu, mis sisaldab 50 000 köidet.

Hoone on kuuekordne. Keldrikorral asetseb teatrisaal 300 inimese jaoks. Lifted on hiigelhoones tervelt 12, millest suurem tuleb publiku teenistusse. Suurem jagu väljalaenatavaist raamatuist jääb siiski endiselt raamatukogu osakondadesse, mis laiuli väiksemis ruumides üle linna. 16 osakonnal on lasteraamatukogud. Raamatukogude vahel peab alati ühendust omnibus, vedades ajalehti ja uusi ning vanu köiteid. Ses hiigelraamatukogus on juba üle nelja miljoni köite ja ta ülalpidamiskulud moodustasid seni 1000.000 naela aastas. Sellest summast kulub ligemale pool teenijaskonna palkadeks. Raamatukogu teenistuses on 36 bibliotekarit ja 165 assistenti.

Kunst ja Kirjandus,
7. juunil 1933

RAAMATUKOGU, MILLE HOIDJAD HULLUVAD

Londonis on raamatukogu, mis koosneb ainult nõiduse ja musta maagiast käsitavaist teoseist. Paljud neist raamatuist on sajad aastad vanad ja väga kõrgehinnalise väärtusega. Neid raamatuid ei müüda ega anta välja lugeda. Harilikule publikule kogu pole avatud, olles määratud vaid õpetlasele ja ajaloolastele. "Daily Mail" jutustab, et kolme aasta jooksul - raamatukogu asutati 1929. a. - ta on vahetanud 20 hoidjat. Olevat kummaline nähe, kuid kõik raamatukoguhoidjad on siin vähem või rohkem kaotanud mõistuse. Esimene neist, Mr. Johanson, haigestus närvineuroosi. Tema järeltulija jäi jälgimismaaniasse ja enne kui talle suudeti leida erialatundja asemik, kaotas ta täiesti mõistuse. Selle järele töötas raamatukogus ajaloo naisprofessor, kuid seegi hakkas varsti ilmutama äärmise närvilikkuse tunnuseid ja kadus ühel päeval. Tema järeltulijaks oli vaikne, rahulik ajaloo teaduskonna üliõpilane. Kuid raamatukogus töötades ta muutus tülinorijaks ja vaenulikuks, kuni viimaks pani toime roimaja vangistati. Raamatukogu juhatamise võttis viimaks enesele tema asutaja poeg mr. George Lunn. Kuid hakates lugema vanu nõiaramatuid, milles õpetatakse inimest tegema surematuks jne., jäi ta kord-korralt vaiksemaks ja hakkas käituma aina imelikumalt. Ta istus sageli hilja õösel nõidumise retseptide juures, kuni kaotas kõnelemisvõime. Tema asemele otsiti pikemat aega kestnud kuulutustega teine raamatukoguhoidja. Ent seegi muutus ebanormaalseks. Nüüd ei lubata nõiaramatukogus ühelgi inimesel enam töötada üle kolme kuu.

Kunst ja Kirjandus,
20. märtsil 1933

RAAMATUKRIISI PRANTSUSMAAL

Prantsuse raamatuturg elab üle teravat kriisi. Ei osteta raamatuid. Ühest küljest on nähte tekitajaks haruldane nädallehtede levik, milles igaühes ilmub mitu romaani, teisest küljest - laenuraamatukogude rohkus, mis olemas peagu igas raamatukaupluses.

Kunst ja Kirjandus,
6. novembril 1933

ELAVUS INGLISE RAAMATUTURUL

Inglise raamatukogu tegelaste ja kirjastajate kongressil tuli ilmsiks rõõmustav nähe, et Inglismaal on raamatukogude tarvitamine viimase kahe aasta jooksul tõusnud keskmiselt 50 protsendi võrra. 1926.-1927. a. ilmus inglise tööstuspiirkondades trükist üle 18 miljoni eksemplari uusi raamatuid, 1932.-1933. a. jooksul uute raamatute eksemplaride arv on kasvanud 27 miljonile. Maal on raamatu tarvituse paiguti tõusnud kuni 200 protsendi võrra. Nähte põhjuseks peetakse sunduslikku algharidust, õhtuklasse, raadios tehtavat kihutustööd kirjanduse ostmise kasuks ja muidugi ka majanduslikku tõusu.

Kunst ja Kirjandus,
16. oktoobril 1933

HÄÄL HAUAST

Alexandria raamatukogus, milles osa kogudest on pärit keiser Vespasianuse päevilt ja osa aastast 1500 e. Kr., tegi hiljuti üks inglise egiptoloog, kes uuris papüürose rulle, omapärase leiu. Ta leidis papüürose rulli äärelt rühma hieroglyife, mis ta deschi freeris suurema raskusega. Rullile oli kirjutatud järgmist: "Olen üks. Vaarao Amenofisi viha on tabanud mind. Ootan surma ja keegi ei nuta mind taga."

Papüürost hoolikalt läbi uurides selgus, et kirja kirjutaja oli olnud babüloomlane Barrambas, kes oli toodud vaarao laste õpetajaks. Vaarao vanem poeg oli saanud haava, mis oli tulnud õpetaja süü läbi ja Barrambas ohverdati karistuseks Baalile. Oma lühikese kaebuse Barrambas on nähtavasti kirjutanud üksilduses preestrid oodates, kes tulid teda viima ohverdamisele.

Kunst ja Kirjandus,
25. septembril 1933

TEADUSKRAAD PEDAGOOGIKAÜLIKOOLIST

MARE LOTT

TPÜ raamatuteaduse õppetooli kaasprofessor

Otsekui endastmõistetavalt ja erilise kärata oleme jõudnud ühe olulisema arengutähtsuse eesti raamatukogukaadri koolitamise nüüd juba 65 aasta pikkuses ajaloos - 1991. aastast alates on esmakordselt võimalik Eestis ja eesti keeles taotleda ja kaitsta magistri (ning põhimõtteliselt ka doktori) kraadi raamatuteaduse, raamatukogunduse ja infoteaduse alal.

Magistriõppesse astumine on vaba kõigile, kellel on vastav baasharidus ning eeldusi (ja soovi) teadustööks. Statsionaarsesse magistriõppesse - kestvusega kuni neli semestrit - on võimalik astuda kohe pärast kõrgkooli lõpetamist, ent loomulikult on võimalik teha seda ka hiljem, pärast mõne aastast töötamist. Statsionaarne õppevorm eeldab täielikku pühendumist, selle tagamiseks makstakse stipendiumi. Kuid magistrikraadi võib omandada ka töö kõrvalt - kas mittestatsionaarselt või eksternina. Mittestatsionaarse magistriõppe kestus on kuni kuus semestrit, eksternile ajapiiranguid ei seata.

Magistriõpe koosneb kahest osast: üld-, valik- ja erialaainete õpingutest ning magistritöö koostamisest ja kaitsmisest.

Õpingute üldmaht on 28-32 õppenädalat, igale õppenädalale vastab 1 ainepunkt (AP). Punktid jagunevad üld-, valik- ja erialaainete vahel järgmiselt:

- üldained - 10-12 AP,
- valikained - kuni 5 AP,
- erialaained - kuni 15 AP.

Üldained:

- filosoofia ja teaduse metodoloogia kuni 5 AP
- statistilised meetodid kuni 1,5 AP
- info otsingu ja analüüsi meetodid kuni 0,5 AP
- arvutiõpetus kuni 1,5 AP
- võõrkeel kuni 4 AP

Üldained on kõikidele ühised ning nende õpetamist kavandavad ja korraldavad pedagoogikaülikooli vastavad kateedrid ja õppetoolid. Nõuetekohase teadmiste taseme olemasolul (näiteks arvutite kasutamises, võõrkeeles või info otsingu ja analüüsi meetodite alal) võib magistrant sooritada vastavad eksamid ka õppesükli läbimata.

Valikained leiab magistrant kateedrite või õppetoolide pakutud ainete hulgas, pole välistatud ka mingi ainekursuse läbimine ja eksami sooritamine mõne teise kõrgkooli juures.

Erialaained on seotud magistritöö uurimisvaldkonnaga. Nende valimisel on määravaks oma teadusala põhiprobleemide, uuemate uurimissuundade ja arengumudelite ning diskuteeritavate küsimuste süvendatud tundmaõppimine. 1-3 AP ulatuses nõutakse erialast pedagoogilist tegevust - arvesse lähevad loengute pidamine, üliõpilaste kursuse- ja diplomitööde juhendamine, esinemine teaduskonverentsidel jne.

Iga magistrant koostab endale semestrite kaupa kaheks (mittestatsionaarne magistrant kolmeks) aastaks õppeplaani, mille kinnitab kateeder või õppetool. Ainete valik lähtub küll uurimistöö temaatikast, kuid on siiski küllalt vaba, olenedes magistrandi enda huvisuundadest. Eksamiteks võib valmistuda kas loengutel ja muudes õppetöö vormides omandatud materjali põhjal või ainete mahule vastava kirjanduse iseseisva läbitöötamise teel. Sealjuures peetakse kirjanduse üldmahu arvestamisel silmas, et 1 AP = 200 lk teksti.

Magistriõpe lõpeb magistritöö koostamise ning selle avaliku kaitsmisega teadusnõukogu ees.

Magistritöö on teoreetilise või rakendusliku suunaga uurimus, mis vastab teadustöö loogika nõuetele, näitab magistrandi oskust iseseisvalt ja kriitiliselt rakendada teadustöö meetodeid ning oma uurimisvaldkonnas omandatud teadmisi.

Magistritöö teema valib magistrant ise ning kooskõlastab selle kateedri või õppetooliga. Loomulikult on viimastel õigus teemat täpsustada ning vajaduse korral pakkuda omapoolseid variante. Kateeder (õppetool) määrab igale magistrandile ka akadeemilise kraadiga juhendaja.

Magistriõpe peaks kujunema sobivaks kvalifikatsiooni tõstmise vormiks kõikidele, kes tunnetavad oma töös probleeme, mille lahendamine eeldab teaduslikku lähenemist, erialateadmiste avarat valdamist ning laia silmaringi. Eesti raamatukogud liituvad mitmesuguste kutsealaste ühenduste ja struktuuride kaudu järjest enam läänemaailma raamatukogudega, kus uurimistöö ning teaduskraadide omandamine on endastmõistetav. Et suhtlemine läänepoolsete kolleegidega ei tekitaks põhjendamatu stressi ega riivaks enesetunnet, tuleks akadeemilise kraadi taotlemist kaaluda ka suurte teadustöö kogemustega raamatukogutöötajatel. See tee on lahti kõigile, kelle vaim on valmis.

NB!

Magistriõppesse astuja peaks esitama oma taotluse kirjalikult vastavale kateedri või õppetoolile 1. aprilliks 1993. Avaldusele lisatagu kaks soovitus - üks kraadieriala õppejõult, teine töökohast. Vastuvõtu otsustab erialakateeder (õppetool) hiljemalt juunis 1993, õppetöö algab septembris. Sisseastumiseksameid ei ole, kuid juhul, kui kandidaate on rohkem kui eraldatud kohti, korraldatakse konkurss, mille tingimused täpsustab erialakateeder.

**TERE TULEMAST
MAGISTRIÕPPESSE!**

EKSTERNATUURIST VILJANDI KULTUURIKOLLEDZIS

MATI MURU

Viljandi Kultuurikolledzi raamatukogunduse kateedrijuhataja

Küllap kõik raamatukogutöötajad teavad, et Eesti Vabariigi rahvaraamatukogu seaduse raamatukogutöötajaid puudutavat osa (III, §6, [1]) on kavandatud muuta. Seadust muutma ajendas vajadus kaitsta eriharidusega raamatukogutöötajat (põhieesmärk) ning käivitada tööalane ja tasemekoolitus kutseksamite näol.

Küllap on teada seegi, et rahvaraamatukogutöötajate ametikohtade ja palgamäärade tabelis on tehtud olulisi muudatusi ja täiendusi, millest olulisemaks pean rakendusliku kõrghariduse haridusastme sisseviimist ja kutseksamite sooritamise nõuet.

Järgnevalt tahaksin tutvustada üht uut võimalust oma haridust täiendada ning seega ka ametiredelil ja palgaastmestikus kõrgemale tõusta. Seda võimalust pakub Viljandi Kultuurikolledzi eksternatuuris õppimine.

Eksternatuur alustab tööd 1. oktoobril 1993. Sinna võivad astuda vähemalt keskharidust omavad raamatukogutöötajad, aga ka mujal töötavad inimesed.

Õppetöö eksternatuuris toimub individuaalplaneeritud alusel, on tasuline ja kestab 3 aastat, mis aga ei tähenda, et studiumi ei võiks ka varem või hiljem lõpetada.

Pärast eksternatuuri vastu võtmist koostatakse erialakateedrite osavõtul eksternile individuaalgraafik eksamite, arvestuste ja praktika sooritamiseks kogu studiumi ulatuses, kusjuures aluseks on kolledzi õppeplaan.

Eksternile antakse õppeprogrammid ja tö juhendid. Õpingud eksternatuuris toimuvad iseseisva töö, eksamite ja arvestuste vormis. Vajadusel võib ekstern pöörduda kolledzi õppejõudude poole konsultatsioonide saamiseks. Külalislektorite kursuste puhul organiseerib kolledzi eksternatuur grupikonsultatsioone.

Eksternid, kes on edukalt sooritanud riigieksamid, saavad diplomi ja kutsetunnistuse üldistel alustel.

Eksternatuur on m õ ò d u k a l t t a s u

l i n e. Eksami- ja arvestusetasu on 40 krooni, individuaalkonsultatsioon ja grupikonsultatsioonid maksavad 10 krooni.

Kolledzi raamatukogunduse osakonna õppeplaan nõuab ca 25 eksami ja 40 arvestuse sooritamist, seega läheks kogu studium maksma (ilma konsultatsioonideta) ligikaudu 2600 krooni, mis teeks aastas keskeltläbi 866 krooni (pisut üle vabariigi keskmise kuutöötasu).

Eksternatuuri astumiseks tuleb esitada avaldus, haridust tõendav dokument ja väljavõte tööraamatust. Avaldusi eksternatuuri astumiseks võtame vastu kuni 1. oktoobrini 1993, eelregistreerimise lõpetame 1. juunil 1993.

Informatsiooni kõikide eksternatuuri puudutavate küsimuste kohta on võimalik saada Viljandi Kultuurikolledzi raamatukogunduse kateedrist (tel 243 / 52 955) või kolledzi kantseleist (tel 243 / 52 678) aadressil EE 2900 Viljandi, Kindral Laidoneri plats 8.

Raamatukoguhoidjate täiendõppe võimalustest 1993. aasta esimesel poolel

MAIE GROSS

Informeerime jätkuvalt täiendõppest. Alljärgnevalt anname teada 1993. aasta esimesse poolde kavandatud kursustest ja seminaridest. Täiendava teabe saamiseks palume jälgida kõiki aasta jooksul ilmuvaid "RK" numbreid ja ERÜ infolehti.

Juhime tähelepanu, et 1993. aastal maksab Eesti Vabariigi Kultuuri- ja Haridusministeerium seminaride ja kursuste lektorite töötasu. Komandeerimiskulud jäävad komandeeriva asutuse kanda.

Üldinformatsiooni täiendõppest saab

Maie Grossilt

Eesti Rahvusraamatukogu

raamatukogunduse osakonnast tel 45 06 37.

Kursus:

LUGEJATEENINDUS JA
KUTSEETIKA

Tallinnas 24.-28. mail

Korraldajad:

Eesti Rahvusraamatukogu
Eesti Kultuuritöötajate Täienduskool
Telefonid 45 06 37, Krista Talvi
43 31 13, Juta Jõgi

Kursus:

ERIALANE SAKSA KEEL

Raamatukogu-, arhiivi- ja
muuseumi töötajatele
Tallinnas, algab 14. jaanuaril ja
toimub igal neljapäeval kell 17-
19, kokku kaheksa korda.

Osavõtumaks 80 kr.
Korraldaja: Aktisielts "TEEK"
Telefon 32 12 55, Toomas Etver

Seminar:

KAASAEGNE EESTI
KIRJANDUS

Vene koolide raamatukoguhoidjatele
Tallinnas 11.-12. jaanuaril
Korraldaja: Eesti Lasteraamatukogu
Telefon 68 24 63, Maie Karindi

Seminar:

KOOLIPSÜHHOLOOGIA

Tallinnas 15.-17. veebruaril

Korraldaja: Eesti Lasteraamatukogu
Telefon 68 24 63, Maie Karindi

Seminar-nõupidamine:

Linnade ja maakondade
keskraamatukogude
lasteosakondade
juhatajatele

Tallinnas kolm päeva aprillis
Korraldaja: Eesti Lasteraamatukogu
Telefon 59 09 33, Silvi Saul
68 24 63, Reet Roosi

Seminar:

PÕHJAMAADE
KOOLIRAAAMATUKOGUD
TÄNA JA HOMME NING
KOOSTÖÖ
VÕIMALUSTEST EESTI
KOOLIRAAAMATUKOGUDEGA

Koolide raamatukoguhoidjatele
Tallinnas 17.-19. mail
Korraldajad: Häme lääni koolitus-
ja kultuuriosakond
Eesti Lasteraamatukogu
Telefon 68 24 63, Maie Karindi

Mais 1992. aastal ühines Eesti Vabariik Euroopa Kultuurikonventsiooniga. Sama aasta augustis viibis meie tollane kultuuriminister Märt Kubo Euroopa kultuuriministrite 7. konverentsil Pariisis. 26. novembril jagas ta saadud muljeid TARi kohvikus.

Ministrite kohtumisele eelnes Euroopa intellektuaalide kokkusaamine, kus arutati konkreetseid kultuuriprobleeme (Eestist osales Lembit Peterson). Nad esitasid ministritele mitmeid ettepanekuid: koostada Euroopa kultuurikaart, anda ühiselt välja ajakirju-ajalehti, luua läbimõeldud teatri ja visuaalsete kunstide autorikaitse, täpsustada Lääne-Euroopa kultuurimudelit, ülikoolide intellektuaalse osa suurendamiseks peaks televisioon andma neile eetriaega vähemalt ühe tunni nädalas. Intellektuaalid leidsid, et Ida-Euroopa riikides ja Baltimaades ei tohiks hävitada totalitarismi mälestusmärke ja et privatiseerimine võib nendes maades ohustada kultuuripärandit.

Konverentsile eelnes 1991. aastal suurem kohtumine Moskvast, mille kokkuvõttes näitasid, et kogu Euroopas loetakse rohkem, suureneb ka raamatukogude lugejaskond. Euroopa külmadel maadel loetakse rohkem kui soojadel maadel (Soomes loeb 74 % meestest ja 70 % naistest; Itaalias vastavalt 47 % ja 45 %). Sotsiaalsete gruppide vahelised erinevused lugemises on väiksemad riikides, kus üldse rohkem loetakse (Norras loeb 80 % elanikkonnast, 73 % farmeritest; Itaalias 46 % elanikkonnast, 18 % kooliharidust saanud töelistest).

Lugemise varasemast laiema leviku on põhjustanud

- üldine elustandardi tõus;
- trükisõna kättesaadavus (odavad raamatud, rahvaraamatukogude süsteem);
- tavalugejate arvu suurenemine (palju on nn kõigesõõjaid), mis aga on viinud tõsiste huvidega lugejate arvu vähenemisele;
- lugemine pole enam eliidi pärisosa, haridustaseme langus riigis ei mõjuta selle elanike lugemist üldse;
- vähem ostetakse, rohkem laenatakse (va Inglismaa ja Rootsi);
- inimesed ostavad ja laenavad seda, mida tahavad lugeda.

Enim loetakse Ida- ja Põhja-Euroopas, ka ajakirjandust. Ajalehti loevad peamiselt mehed, ajakirju naised.

Ometi ei oma üks inimene viiest

juurdepääsu kirjasõnale. Mida vähem haritud inimene on, seda rohkem vaatab ta televiisorit.

Kõige rohkem loetakse

- ajaviitekirjandust (bestsellerid, kriminaalromaanid, kerge erialakirjandus - kokandus, aiandus, sport);

- klassikat;

- memuaare lähiajaloost (varem põhiliselt II maailmasõja, nüüd sotsialismi kokkvarisemise kohta).

Maad jagunevad lugemishuvide järgi kolme rühma:

1) Euroopa Ühenduse maad, kus enim loetakse ajaviitekirjandust;

2) Põhja-Euroopa maad, kus loetakse omi autoreid;

3) Ida-Euroopa on nõ kõikesõöv, loetakse kirjandust kõigest valdkondadest.

Ministrid arutasid järgmisi küsimusi: lugemise arendamine, vähemusrahvuste lugemine, kirjaliku kultuuripärandi säilitamine ja kasutamine, hind kui raamatu kättesaadavuse määraja, tõlkijate väljaõpe. Arutati ka, kuidas vahetada teadmisi ja kultuuri, et teadvustada ja säilitada Euroopa rahvuskultuuride eripalgelisust.

1992. aasta 30. augustist 5. septembrini viibis Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Ivi Eenmaa Indias Dehli IFLA 58. konverentsil "Raamatukogud ja infoperspektiivid". Tema sõnul esinesid konverentsil põhiliselt India ja teiste kolmanda maailma riikide raamatukogutöötajad. Sealseid probleeme meie omadega võrrelda ei saa: 70 % India naistest on kirjaoskamatud, üldse loeb rahvastikust 46%, tegeldakse "perekonnalugemisega" (mis tavaliselt väljendub selles, et lapsed loevad vanemaile ajalehti ette). Samuti kurdeti, et vähesed olemasolevad arvutisüsteemid seisavad, sest arvutid ei talu kuuma kliimat. Räägiti andmebaasidest: India Rahvusraamatukogus koostatakse rahvusbibliograafiat, aga rahvaraamatukogude võrk riigis on puudulik - annab tunda äärmise rikkuse ja vaesuse kontrast.

IFLA konverentsil käsitletust puudutab meid probleem, et arenenud riikide infosüsteemides on koondkataloogid oma kohta minetamas - eelistatakse otsepõrddumist arvutivõrgu kaudu. Meil esialgu rahapuuduse tõttu vajadus koondkataloogide järele suureneb, kuna

komplekteerimist koordineerima peab, ühendav arvutivõrk aga puudub.

Üldiselt süveneb olukord, kus raamatukogud töötavad retrospektiivis, infot vajatakse aga perspektiivis. Keegi ei vaidlusta vajadust raamatukogude järele, kuid probleem on, kuidas varustada tippteadust, äri jm vajaliku infoga hetkeolukorra kohta.

IFLA koordineerib praegu kolme rahvusvahelise programmi tööd, mille teemaks

- kirjanduse üldine kättesaadavus;
- restaureerimine;
- bibliograafiline kontroll.

IFLA konverentsi töökorraldus on aastatega muutunud: ettekannete tekste enam ei jagata, levitatakse vaid lühikokkuvõtteid - huvipakkuvad tekstid tuleb ise raha eest tellida. Ühes seksioonis peetakse kolm ettekannet, järgneb komisjonide töö. On tehtud ettepanek jätta ära iga-aastased suured kokkusaamised, vaheldumisi saaksid ühel aastal kokku IFLA juhatus, seksioonide juhatajad, alalised komiteed, teisel aastal seksioonid. Kõik kohtumised ei pea toimuma ühes riigis, vaid iga seksioon või komitee võib eraldi koha suhtes kokku leppida.

Rahvusraamatukogu taotleb IFLA institutsionaalse liikme staatust, et vabalt valida, millise seksiooni töös osaleda.

Teadus- ja tehnoloogiatrukiste ning ametkondlike trukiste (*grey literature*) ülemaailmsest kättesaadavusest kõnelesid 19 riigi raamatukogu- ja infospetsialistid Raamatukogude Rahvusvahelise Assotsiatsiooni (IFLA) egiidi all tegutseva Tehnikaülikoolide Raamatukogude Rahvusvahelise Assotsiatsiooni (IATUL) konverentsil, mille korraldas Eesti Rahvusraamatukogu 8.-11. juunil Tallinnas.

Lühikese aja jooksul on Eestis jõutud välja töötada demokraatliku infoühiskonna struktuur, milles ka raamatukoguhoidjail oma osa on olnud, sõnas RRI direktor Ivi Eenmaa oma tervituskõnes, tuues näiteks RRI seaduse ja avalike raamatukogude seaduse. Tehnikaülikooli direktor Konrad Kikas tões konverentsi avades, et infoühiskonnast Eestis ei saa rääkida seni kui puuduvad tehnilised võimalused lülitada rahvusvahelisse infovõrku.

SÕNUMID

Nagu näitavad raamatukogude uurimused, soovitakse teadus- ja tehnikatrükiseid vahetada rohkem kui humanitaar- ja ühiskonnateaduslike trükiseid. Kolmel päeval oli kõneaineks, kuidas moodne tehnika ja ladus töökorraldus aitab majanduslikule suruseisule vaatamata seda üha suurenevat nõudmist täita.

Kai Maran

20.-30. oktoobril 1992 toimusid raamatukogupäevad "Raamatukogu kõigile", mille jooksul pöörati enim tähelepanu venekeelse raamatu tutvustamisele ja lugejateenindusele paljurahvuselisuse tingimustes. Päevade raskuspunkt oli Ida-Virumaal.

Raamatukogupäevad Eesti Rahvusraamatukogus algasid pressikonverentsiga, kus ERÜ esinaine Ivi Tingre rääkis raamatukogupäevade (-kuu) traditsioonist ning seekordsetest üritustest. Rahvusraamatukogu direktress Ivi Eenmaa tutvustas RRI albumit, mis ühtlasi sümboliseerib raamatukogu hüvastijätku eluga Toompeal. Raamatu autorid Anne Ainz ja Ene Kenkmaa toonitasid murrangulise aja tähtsust raamatu näo määrajana - avati erihoiud.

Suurt tähelepanu pälvis soomekeelsete humanitaarabiraamatute tasuta jagamine RRI fuajees.

Virumaa raamatukogudes esinesid Ivi Lepik, Mari Urbsoo ja Anni Kreem. Kohtla-Järvel eksponeeriti kaht RRI töötajate koostatud näitust. Kutsuti üles koguma Sillamäe raamatukogu tarbeks venekeelset vene ilukirjanduse klassikat ja eesti lasteraamatuid.

Tallinna raamatukogud alustasid lahiste uste päevaga rahvaraamatukogudes. Piduliku hommiku, raamatukogus leiduvate haruldaste väljaannete näituse ja raamatukogutöötajate käsitööde näitusmüügiga tähistas oma 85. sünnipäeva Tallinna Keskraamatukogu. Raamatukogutöötaja päraslõunal rääkis ameerika raamatukogudest Maria Pedak-Kari, välja oli pandud erialakirjanduse, raamatu- ja raamatukoguplakati näitus ning ELRi lastejoonistuste näitus "Minu raamatukogutädi". ELRis lõppesid päevad raamatukoguprominentide õhtuga.

Tartus sai vaadata Hollandi kartograafiat ja kohtuda Tartus gettusevate kultuuriseltside esimeestega.

Raamatukogupäevi kajastas aktiivselt

ajakirjandus. Toimunud üritustest annab täpsema pildi peatselt ilmuv ERÜ eriväljaanne.

30. oktoobril 1992 ulatas Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Ivi Eenmaa Eesti Rahvusraamatukogu Toompea peahoone (Eesti Rüütelkonna maja) peakse suure võtme pidulikult Eesti Kunstimuuseumi direktorile Marika Valgule. Ühtlasi võeti peakse kõrvalt maha Eesti Rahvusraamatukogu silt. Kirjutati alla dokument Kiriku (Raamatukogu) plats I ja Toomrütli (Linnuse) 2 hoonete üleandmise kohta kunstimuuseumile. Nimetatud majade hind oli dokumentide järgi vastavalt 83 500 ja 5750 krooni. Võtmeid üle andes soovis Ivi Eenmaa, et kunstimuuseum saaks päris oma maja kiiremini kui seda sai rahvusraamatukogu, kel tuli Eesti Rüütelkonna hoonet ajutiseks asupaigaks pidada ligi 40 aasta jooksul.

Eesti Rahvusraamatukogu 74. aastapäeval 21. detsembril 1992 andsid Tõnu Kaljuste, Erkki-Sven Tüür ja Arne Mikk raamatukogu kunstide osakonnale üle 20kõitlise "Mozarti kogutud teosed", mis on esimene taoline ühe helilooja loomingut peegeldav väljaanne Eesti raamatukogudes üldse. Kogutud teoste ostmiseks ühines 27 eesti muusikut, kellest igaüks andis 250 Soome marka; need taheti üle anda raamatukogu avamisel Mozarti-aastal 1991.

Tõnu Kaljuste kinnitas, et heliloojate loomingust tervikliku ettekujutuse andmiseta on meie muusikaharidust võimatu tõsiselt võtta. Ta soovis, et Mozarti teostele lisanduksid õige pea teiste heliloojate nagu Palestrina, Orlando di Lasso, Bachi, Monteverdi, Haydni jt kogutud teosed, millega tutvumiseks meie muusikud on praegu veel sunnitud sõitma Moskvasse, Soome või Rootsi. Ta arvas, et kultuurilotoga saadavatest rahadest võiks seda meie kultuurile nii olulist heliloojate koguteoste alusmüüri pikendada.

Tõnu Kaljuste lisas kingitusele Mozarti teoste ja paari teise helilooja ooperite laserplaadid, mille ostmise ühe Rootsi kultuurifondi rahade eest oli organiseerinud Rootsis elav eesti dirigent Harri Kiis.

Arne Mikk andis omalt poolt

raamatukogule mõned "Estonia" seltsi väljaanded.

Tänades kingituse eest kinnitas RRI peadirektor Ivi Eenmaa, et Mozarti teosed leiavad kohest kasutamist, kuna raamatukogu teenindab meie muusikuid ka pooleliolevas majas. Idee kinkida on aga eriti tänuväärne - viimasel ajal tahetakse raamatukogult rohkem ära võtta kui juurde anda.

27. oktoobril tähistas oma 85. tegevusaastat Tallinna Keskraamatukogu. Viimase viie aasta jooksul on raamatukogus läbi viidud hulk muudatusi: 1) meetodikaosakonda enam pole - on vaid peametoodik ja tõenäoliselt jääb direksiooni juurde alles pearaamatukoguhoidja koht lastetöö alal; 2) muusikaosakonnast sai Mustamäe III harukogu osakond; 3) lastekirjanduse osakond on nüüd iseseisev Pelguranna Lasteraamatukogu. Koondamisi on olnud igas osakonnas. Lugejaid on aga varasemast tunduvalt rohkem, eriti lugemissaalis, kuhu kõik soovijad alati ei mahugi. Komplekteerimisrahasid napib, venekeelseid perioodikaväljaandeid saab raamatukogu vähem nimetusi kui varem ja igast ainult ühe eksemplari. Kirjanduse tellimiseks eraldas Muuga sadam raamatukogule 17 000 krooni. Sponsorite otsimine jätkub.

Raamatukogu ajalugu on uurinud Hans Jürman ja Helgi Peeba. Loodetavasti ilmuvad nende töö tulemused lähemas tulevikus eraldi väljaandena.

Juubelpäevast alates võis raamatukogu fuajees tutvuda raamatukogu ajalugu kajastavate dokumentide ja haruldaste raamatutega. Pidulikult aktusel andis Tiiu Valm Kultuuriministeeriumi tänukirjad üle Aala Krastinile, Katrin Andresenile ja Veera Linnamäele. Graafilised lehed said kauaaegsed endised ja praegused töötajad Asta Paulson, Helle Jürman, Silvia Eglon, Linda Masing, Hildegard Segergrantz, Elvi Roosileht, Galina Smirnova, Galina Panina, Viive Lauba, Tatjana Lukastšuk ja Vilve Rits. Teisi töötajaid peeti meeles direktori käskkirjaga.

Märgiti ära ka haruraamatukogude juubelid: 1922. a. loodi Nõmme Tuglase-nimeline raamatukogu, 1927. a. E. Vilde nimeline Mustamäe III harukogu, 1947. a. Pirita raamatukogu.

Hiiumaa Keskraamatukogu sai 28. novembril 1992. aastal 100 aastaseks.

Kärdla elanike arv kasvas pärast Kalevivalvabriku valmimist 1829. aastal kiiresti 1500ni ja jäi siis peaaegu sajandiks muutumatuks.

Praegu tegutseva keskraamatukogu eelkäijaks loeme 1892. aastal avatud avalikku raamatukogu. Kalevivalvabriku omaniku E. Unger-Sternbergi ühekordne "hambaraha" ja vabriku iga-aastased paarikümnerublad annetused võimaldasid osta 20 aasta jooksul 1300 köidet, millest ligi 70% oli ilukirjandus, ülejäänud õppe-populaarteaduslik ja vaimulik kirjandus. Raamatute hooldamise kulud ja raamatukoguhoidja palk kaeti laenajate lugemismaksust, mis võis olla kuni 10% raamatu hinnast, kuid mitte üle 5 kopika laenutuse eest.

1922. aasta alguses esitas Hiiumaa Õpetajate Ühing haridusministeeriumile palvekirja Hiiumaa Rahvaraamatukogu asutamiseks. Raamatukogu taheti jao- ja viieks "lendavaks" osaks nii, et tarändaks ühest vallast teise, sest senised iseseisvad raamatukogud Kärdlas, Käinas, Emmastes, Kõrgessaares ja Heltermaal olid väikesed ja majanduslikult kehval järjel. Palju vaidlusi tekitas keske rahvaraamatukogu asukoht. Ühed soovitasid Käinat, teised Kärdlat. 1924. aastast töötas raamatukogu Kärdla Noorte Ühingu Seltsimajas ja sai paarikümneks aastaks nimeks Kärdla Noorte Ühingu avalik raamatukogu.

1925. aastast oli raamatukogu juhatajaks rahukohtu sekretär ja 39nda-tel aastatel Kärdla Linnavalitsuse abisekretär. Tolla asusid raamatukoolimajas ühe klassiruumi kapis.

1946. aasta lõpul asus raamatukogu linna täitevkomitee ruumes, 1948. aastast neli aastat Põllumäe kultuurimajas. Siis seati sisse ka raamatukogude regulaarne aastaaruandlus. Raamatufond oli kasvanud 12 000ni, lugejaid oli 600-1000, laenutusi 9000-15 000.

1952. aastal koliti jälle, seekord Vabriku väljaku ääres asuvasse majja (praegune muusikakool). Raamatutele jäi see maja koduks seitsmeks aastaks. Uue kultuurimaja valmimisel 1959. aastal sai raamatukogu seal kaks ruumi. Kultuurimajja jäädigi kuni 1971. aastani. Sel sügisel koliti praegustesse ruumidesse.

Kui raamatukogu algkümneanditel oli valdavaks kergemasuline kirjandus,

ajaviitelood, siis pärast 40ndate ajaloolisi vapustusi tehti raamatukogust ideoloogiasutus, mis pidi kogu aeg midagi propageerima: küll partei juhiseid, küll soolenugiliste hävitamise võtteid. Kaasa tehti kõik, mida parajasti teha tuli, üle just ei pingutatud. Moes olid suured kirjandusüritused: kirjanduslikud kohutud, arutelud, luuleõhtud. Rahvast osales neil üritustel sageli hämmastavalt palju.

Selle aasta novembrikuul 28. päeval kogunes muusikakooli saal rahvast täis, tuldi õnnitlema 100aastast Kärdla raamatukogu.

Kontserti alustati südamliku lauluga "Meil aia-äärne tänavas", edasi vaheldusid laulud luuletustega. Esitati ka lühike tagasivaade raamatukogu ajaloole.

Sünnipäevapidu jätkus raamatukogu lugemissaalis kosutava joogi, võileibade, kringlite ja raamatukujulise tordi maitsmisega. Kõik kooslijad olid meelestatud optimistlikult - lubati taaskohtuda järgmisel juubelil saja aasta pärast.

Ene Kiil

Detsembris 1992 sai 80. aastaseks Rakke raamatukogu, mis asutati Rakke Rahvahariduse Seltsi poolt 1912. aastal. Juubelipidu jäi ära, sest remondi tõttu on ajutiselt kolitud Rakke Lubjatehase endise kontori ruumidesse; korraldati vaid väljapanek raamatukogu kroonikaraamatu põhjal. Soovime raamatukogule ja seda viimased 26 aastat juhitanud Aime Kinnepile jõudu jätkata sama tubliult ka praegustes kitsastes oludes!

Eesti Lugemise Ühing korraldas 19. okt 1992 konverentsi, kus kõneldi lugemisest nii uurijate kui praktikute pilgu läbi. Konverentsil kõneles lugemise arendamise võimalustest IRAs assotsiatsiooni valitud president Doris D. Roettger USAst, alternatiivseid lugemisprogramme analüüsis Rumeenia Lugemise Assotsiatsiooni president Adela Rogojinaru. EstRA asepresident prof Jaan Mikk esines teemal "Lugemine ja õppekirjandus", TÜ dots Karl Karlep edastas teavet lugemistehnika kujundamisest Eestis, Valdur Lulla vahendas muremõtteid mõistva lugemise oskusest ning Ilmar Tomusk vaatles funktsionaalset kirjaoskust õpetaja pilgu läbi.

MÄLESTAME VILVE MICHELIS 22.IV 1924 - 10.I 1993

Veel tundub uskumatuna, et Vilve Michelisest tuleb rääkida minevikus. Just nimelt tuleb - seda SUNNIB tegema värskel kalmuküngas Vändra Vanal kalmistul.

Vilve elu ja töö oli seotud Vändraga - siin ta sündis, elas ja töötas.

V. Michelise töö Vändra Lasteraamatukogus kestis 40 aastat. Pikaajaline töö lastega tegi ta tuntuks igale vändralasele, aastatega muutus ta omainimeseks nii maakonna kui vabariigi raamatukogutöötajate seas.

Vilvega oli hea kerge koos olla, sest ta oli kadestamisväärselt hea suhtleja - ta oskas olla üle oma muredest, ta ei viirisenud ega otsinud teistes ainult vigu. Ta lihtsalt oskas olla igas olukorras tema ise.

Vilve oli üks vähestest, kes on osalenud kõigis vabariiklikes raamatukogutöötajate laagrites. Iga kord tuli ta sealt tagasi reipana, heade muljetega, tahtmisega järgmine kord jälle minna.

Vilvet iseloomustas väga hea huumorimeel, suurepärase sõnavaldamisoskus. Tema nakatav elurõõm ja optimistlik ellusuhtumine tegid temast oodatud kaaslast igas seltskonnas.

Sügavat kummardust väärib Vilve Michelise töö Vändra Lasteraamatukogu heaks - töö lastega, koostöö kooliga, tema töö ja mure raamatukogu uute ruumide saamisest ja sisustamisest

Ja ometi - see kõik oli.

Kollegide nimel Reedi Hansen

RAAMATUID RAAMATUKOGUHOIDJALE

HANS JÜRMAN

Järgnevalt loetletud raamatud on Eesti Rahvusraamatukogu raamatukogunduse kirjanduse kogust, kuid neid võib leiduda ka teistes raamatukogudes. Need raamatud on seda väärt, et raamatukoguhoidjad nendega tutvuksid. Saadud teadmistest oleks kasu ja tihtipeale võib hiljemgi pööruda nende raamatute poole informatsiooni saamiseks.

Aasmets, Marje

Raamatukogu liigituse arengulugu

Õppematerjal / Marje Aasmets. - Tallinn : E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogiline Instituut, 1992. - 80 lk.

Raamatus on ülevaade liigituse mõistest ja liigituste ajaloost Assurbanipali raamatukogust tänapäevani. Varasemast ajast märksa pikemalt on peatatud 20. sajandi liigitustel: Dewey kümnendliigitus, UDC, Blissi, Raganathani jt. Eraldi on vaadeldud Eestis kasutatud liigitusi. Nõukogude RBK on käesolevast välja jäetud, sest varem on ilmunud omaette käsitlus eesti keeles. Raamat on mõeldud õppevahendiks Tallinna Pedagoogika-ülikooli üliõpilastele. Kuid iga raamatukoguhoidja saab siit ülevaatliku pildi liigitustest. Ka märksõnastamisest on mõnel leheküljel juttu..

Hiller, Helmut

Wörterbuch des Buches

Helmut Hiller. - 5., vollst. neu bearb. Aufl. - Frankfurt am Main : Klostermann, 1991. - 354 S. ISBN 3-465-02511-3.

Esimest korda 1954. aastal ilmunud sõnastikku on korduvalt uuesti avaldatud ja iga kord tunduvalt täiendatud. Eelmisest trükist mõõdnud kümne aasta jooksul on 700 korral märksõnu lisaks tulnud või seletusi tublisti täiendatud. Ümmarguselt kahe ja poole tuhande sõna ja nime kohta on siin seletused. Raamatut ja tema ajalugu kajastavaile mõisteile lisaks on siin märksõnu kirja, paberi, trükkimise, köitmise, raamatukaubanduse, raamatukogunduse, bibliograafia, bibliofiilia alalt. Kahe Saksamaa taasühinemine 1990. aastal on kõiges selles kajastatud.

Keitz, Saiedeh

Dictionary of library and information science

English/German, German/English = Wörterbuch Bibliotheks- und Informationswissenschaft: Englisch/Deutsch, Deutsch/Englisch / Saiedeh von Keitz und Wolfgang von Keitz. - Weinheim : VCH Verlagsgesellschaft, 1989. - X, 408 p. ISBN 3-527-28002-2.

Sõnastikus on umbes 20 000 sõna. Raamat koosneb kahest osast, kumbki lähtub oma keelest, esitades tõlkevasted. Inglise keele ja ameerika keelepruugi vaheliste erinevuste puhul on eelistatud ameerika kirjutusviisi. Raamatukogundusele traditsiooniliste mõistete kõrval on siin palju sõnu, mis on tulnud kasutusse informatsiooninduse ja dokumentatsiooni ning nendega seoses olevate tehnoloogiatega. Sel kombel on sõnastik hästi kasutatav tõlkimisel. Mõistete seletusi ei ole.

Rehm, Margarete

Lexikon Buch - Bibliothek - neue Medien

Margarete Rehm. - München: Saur, 1991. - VIII, 294 S. ISBN 3-598-10851-6.

Leksikon esitab umbes 2400 märksõna all lühiseletusi mõisteile ja nimedele raamatu ja raamatuteaduse, raamatukogunduse ja sellega seoses olevailt aladelt. Lisaks on veel 900 viidetega esitatud mõisteseost. Sõnade ja nimede valik ulatab tänapäeva ja nii saab siit selgitust paljudele oskussõnadele, mis on tulnud raamatukogundusse moodsa informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia rakendamisega. See lisab raamatule kasutamisväärtust nimelt tänaseks.

Thorhauge, Jens

New trends in Scandinavian public libraries

Jens Thorhauge; Translation from Danish Elizabeth Arkin. - Ballerup : Bibliotekscentralens Forlog, 1988. - 125 p. ISBN 87-552-1622-6.

Raamatus on vaadeldud lühidalt rahvusraamatukogusid Skandinaavias Gröönimaast, Fääri saartest ja Islandist üle Norra, Taani ja Rootsi Soomeni. Seda esijoones 1980ndate aastate taustal. Peale üldise iseloomustuse on juttu raamatukogude hooneist, sisustusest (illustratsioonidega), raamatututvustusest (samuti piltidega). Edasi vaadeldakse raamatukogu kohaliku kultuurikeskuse ja infovahendajana, ka raamatukoguteenindust hõredasti asustatud aladel ja rahvusvahemuste hulgas kui ka väljaspool raamatukogu seinu. Raamatus on palju pilte Põhjamaade raamatukogudest ja kokku saab mingi ülevaate alates raamatukoguseadusest kuni automatiseerimiseni rahvaraamatukogudes.

VÄLJAANDED 1992

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU JA TEMA RAAMATUD.

“Eesti Rahvusraamatukogu fotoalbum on ajaraamatuna omanäoline hüvastijätt eluga Toompeal, ülevaade meie raamatukoguhoidjate paari põlvkonna tööst,” on õeldud raamatukogu peadirektori Ivi Eenmaa saatesõnas sellele imeilusale raamatule.

Koostanud Anne Ainz ja Ene Kenkmaa.

Tekst: Piret Lotman.

Inglise keelde tõlkinud Karin Kuller.

Saksa keelde tõlkinud Küllike Kütt.

Kujundanud Rudolf Pangsepp.

Fotograaf Teet Malsroos.

Trükist ilmunud 14. 10. 92.

Tallinna Raamatutrükikoda.

Tiraaz 4000 eks.

RAAMATUKROONIKA.

Eesti riiklik bibliograafianimestik.

I. 1990. Trükist ilmunud 1. 10. 92.

II. 1990. -"- 29. 10. 92.

III. 1990. -"- 5. 11. 92.

IV. 1990. -"- 16. 11. 92.

Trükikoda “Fipeks”.

Tiraaz 300 eks.

VÄLISRAAMATUTE

KOONDKATALOOG. I, 1991.

Koostanud T. Vallner, N. Predeina ja H. Piiriväli Eesti Infoinstituudist, H. Martis, M. Kibuspuu, M. Leetmaa, H. Anier ja A. Viies

Eesti Rahvusraamatukogust.

Trükist ilmunud 1. 10. 92.

Tiraaz 150 eks.

KARL LEICHTER.

Personaalnimestik.

Eesti muusikateaduse korüfee Karl Leichter 90. sünnipäevaks koostatud personaalnimestik hõlmab tema kirjatööd ja tema kohta kirjutatu.

Koostanud Valve Jürisson.

Toimetanud Rita Hellermaa.

Saksa keelde tõlkinud Heli Susi.

Inglise keelde tõlkinud Imbi Kuusik.

Kujundanud Linda Tamm.

Trükist ilmunud 5. 10. 92.

Trükikoda “Infotrükk”.

Tiraaz 500 eks.

UUT VÄLISMAA

RAAMATUKOGUDES. 6.

Koostanud Tiiu Valm.

Tõlkinud ja refereerinud Kirsti Ora.

Trükist ilmunud 5. 10. 92.

Trükikoda “Infotrükk”.

Tiraaz 900 eks.

Sarja kuuendas numbris on refereeritud IFLA 57. konverentsil (Moskva, 18.-24. august 1991) peetud ettekandeid, rahvusparlamendi- ja rahvaraamatukogude, rahvusbibliograafia koostamise, raamatukoguhoonete planeerimise küsimusi.

RAAMATUKOGUNDUSE BIBLIOGRAAFIA, 1982.

Koostanud Virve Ennosaar,
Mare Kurvet.

Traditsiooniline erialakirjanduse nimestik, mis hõlmab ka kirjutisi teistest raamatuga seotud valdkondadest.

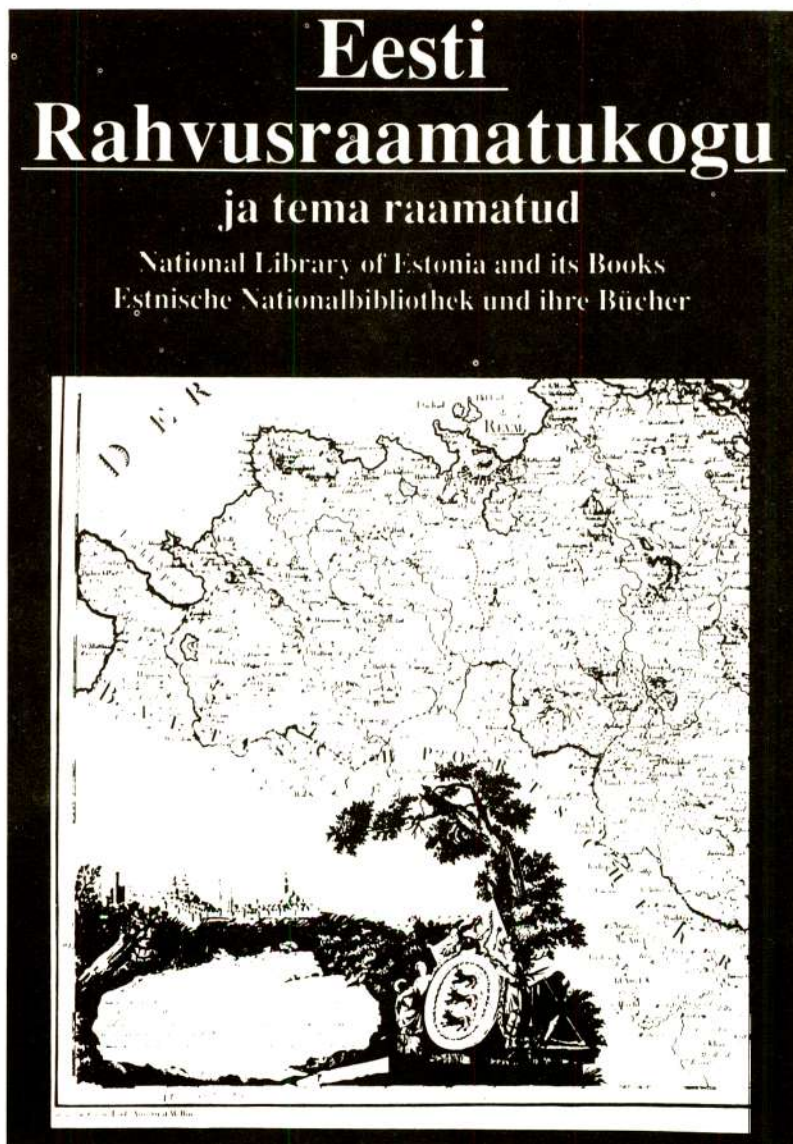
Toimetanud Katrin Andresen.

Trükist ilmunud 21. 10. 92

Trükikoda “Infotrükk”.

Tiraaz 700 eks.

**Info väljaannete kohta: ERRi
raamatukogunduse osakond
(tel. 45 06 37)**

10 декабря 1992 г. в Таллине директорами начальных библиотек Эстонии, Латвии и Литвы - И. Ээнмаа, А. Вилкс и В. Булавас - был подписан договор о совместной работе в области библиотековедения, библиографии с смежными областями. Совместная работа предполагает обмен информацией и печатными изданиями (и аудио-визуальными материалами), а также взаимное бесплатное использование библиографических баз данных. Совместно создаются сводные и другие каталоги, ведется научная работа, обмениваются книжными выставками. Проводятся совместные конференции и семинары, в том числе ежегодные семинары ЛиЛаЭст, издаются совместные публикации.

История строительства нового здания Национальной библиотеки Эстонии началась в 1983 г. с решения по проектированию. Здание должно быть готово к 1990 г. В годы строительства библиотеки в Эстонии поменялось 5 премьер-министров, которые все оказали свою помощь в этом деле. 16 декабря 1992 г. всех их пригласили в библиотеку для выяснения, почему же до сих пор здание ещё недостроено (приостановлено строительство конференц-зала и столовой) и как найти средства для завершения строительных работ и открытия библиотеки для обслуживания читателей к 75 годовщине Эстонской Республики в феврале 1993 года. Собравшиеся единодушно решили, что строительство библиотеки, как стратегического объекта эстонского народа, следует срочно завершить, необходимые средства для завершения работ в главном корпусе и открытия библиотеки читателям обещал найти нынешний премьер-министр Март Лаар, остальное все должно гарантироваться государственным бюджетом. Было выражено мнение, что библиотека может временно использовать коммерческие сделки для приобретения денег (напр. сдавать помещения), но это не должен мешать деятельности библиотеки.

13 апреля 1993 г. исполнится 100 лет со дня рождения Ральфа Ронда (Яан Курн), который вошёл в историю эстонской литературы как автор скандального сборника стихов "27" и первый переводчик стихов В. Маяковского на эстонский язык. Сборники "27" и "Женщина" ещё в не-

долеком прошлом были запрещены и находились в спецфондах. Позднее Р. Ронд перестал сочинять стихи, но в национальной библиотеке Эстонии находятся 9 томов машинописных рукописей (2 тома переводов, 4 томов мемуаров, остальное - очерки, чертёвки художественной литературы). Об этом материале пишет в своем очерке работник отдела раритетов Урве Силдре.

9 мая 1992 г. была создана Ассоциация чтения Эстонии - EstRA. Заведующая отделом библиотековедения Таллиннского Педагогического Университета доцент Айра Лепик (президент EstRA), в своей статье рашмышляет о необходимости в такой ассоциации в Эстонии. Также там даётся краткий обзор о деятельности и совместной работе подобных организации в Северных странах, к которым и Эстония могла бы присоединиться. В статье говорится также о деятельности Европейского Комитета Международной Ассоциации чтения. В библиотеки Эстонии поступают также журналы Международной Ассоциации чтения, другие издания выплачиваются по мере надобности. Информацию о EstRA можно получить по адресу: Айра Лепик, Таллиннский Педагогический Университет, кафедра библиотековедения, Лай 13, EE 0001 Таллинн, тел. 448 948.

В Эстонии за последние годы значительно разнообразились возможности приобретения библиотечного образования. Об условиях учёбы в экстернатуре Вильяндиского Колледжа культуры - о правилах поступления, об учебных планах и тарифах оплаты пишет заведующий отдела библиотековедения Мати Муру. Экстернатура начнет работу с 1 октября 1993 г.

Как и кто может получить научную степень по книговедению, библиотековедению и по информационным наукам в Таллинском Педагогическом Университете - обо всём этом пишет сопрофессор кафедры книговедения Маре Лотт. Впервые с 1992 г. можно соискать и защищать степень магистра в Эстонии и на эстонском языке, как в стационаре (продолжительность учёбы до 4 семестров) так и нестационарно (продолжительность учёбы до 6 семестров) или экстерном. Курс магистра состоит из двух частей: занятия по общим, выборочным и специальным предметам и составлению и защиты работы на соискание степени магистра.

Как достигнуть Европейского инфо-общества	
Международная конференция новой Европы "Политика информации - политика культуры". Заключительное коммюнике	4
Новый уровень совместной работы национальных библиотек Эстонии, Латвии и Литвы	6
Премьер-министры в национальной библиотеке	Эне Риет 7
Библиотека в помощь работе парламента	Урсула Роосмаа, Рита Энна 8
ЧТЕНИЕ ДАЕТ БОЛЬШЕ, ЧЕМ ПОЛЕ ЗРЕНИЯ	
Ассоциация в помощь развитию чтения	Айра Лепик 10
I съезд Ассоциации чтения Росси	Ирина Корчинская 11
Еще о семейном чтении	Владимир Невский 12
На книжной ярмарке в Турку	Рутт Энок 13
Библиотека и издательство-новое равновесие сил (реферат)	Барбара Гофферт 15
Обвинение против Фридриха Пуксоо II	Пирет Лотман 16
Рукописи Ральфа Ронда в Национальной библиотеке	Урве Силдре 18
Рожденная под знаком поэзии [о жизни и творчестве Эдит Седергран]	Малл Рейнолд 20
Книги моего детства	Эрик Камберг 23
ПОЗДРАВЛЯЕМ	
Эви Раннап - 60	24
Хельги Пеэба - 60	25
Ханс Юрман - 70	Тийу Вальм 26
Хелене Йохани - 90	27
Беседа с бывшим цензором	Хелене Йохани 28
О ВАС И ВАМ	
Книга и библиотека в 1933 г.	29
ОБУЧЕНИЕ БИБЛИОТЕКАРЕЙ	
Соискание научной степени в Педагогическом университете	Маре Лотт 30
Об экстернатуре в Вильяндиском Колледже культуры	Мати Муру 31
О возможностях дополнительного обучения библиотекарей в первой половине 1993 года	Майе Гросс 31
ЛИТЕРАТУРА ДЛЯ БИБЛИОТЕКАРЯ	Ханс Юрман 32
ВЕСТИ	34
В ПАМЯТЬ О	
Вильве Михелис	35
Издания Национальной библиотеки Эстонии в 1992 г.	36
Резюме	37

Estonia, Latvia and Lithuania: I. Eenmaa, A. Vilks, and V. Bulavas have signed the co-operation agreement on December 10, 1992 in Tallinn, which foresees joint undertakings in library science, bibliography and the related fields. The cooperation includes the exchange of information and publications (incl. audio-visual materials) and mutual use of bibliographic databases free of charge. Union and other catalogues will be arranged according to the mutually approved plans, exhibitions of publication will be exchanged and scientific cooperation will be promoted. Joint conferences, workshops, annual LiLaEst seminars will be arranged and collective issues will be published.

The story of erecting the new building of the National Library of Estonia started in 1938 and was expected to be ready in 1990. During the construction period the Republic of Estonia has had five prime ministers, who everybody have contributed to the building of the library. On December 16, 1992 they had been invited to the library to discuss the problems (the construction of the conference and catering facilities have been stopped). They together tried to find solution to the problem of receiving money for completing the construction works and starting the library service in February 1993, for the 75th anniversary of the Republic of Estonia. Summing up, the prime ministers came to the conclusion that the library, being a strategic matter of the Estonian nation, must be quickly finished. The present prime minister Mr. Mart Laar has promised to find the necessary sum of money to complete the main building and start the library service, the rest of the money will guarantee the budget of Estonia. It was also mentioned that the library could temporarily use the commercial methods (renting the rooms), but it must not disturb the main activity of the library.

Ralf Rond (with civic name of Jaan Kurn) who will celebrate his 100th anniversary on April 13, 1993, has perpetuated himself into the literature of Estonia with a scandalous collection of poems "27" and he has been the first to introduce the poetry of Vl. Majakovski to the Estonian reader. Both collections "27" and "Woman" were still recently forbidden and stood in the so called special funds. Later R. Rond has given up writing poetry, but 9

bindings of typed manuscripts (2 bindings of translations, 4 memoirs, rest of them reflections and essays) are located in the National Library of Estonia. Mrs. Urve Sildre, the worker of the department of rarities, has compiled reviews of these manuscripts.

On May 9, 1992 Estonian Reading Association - EstRA - was founded. Head of the department of Library science of Tallinn Pedagogical University, docent Mrs. Aira Lepik, the president of EstRA, motivated in her article necessity of this kind of association in Estonia. She also gives a review of the activities of such associations and of cooperation in the Nordic countries, with what Estonia could join in the future; she also has written about the activities of IRA European Committee of Development. In the libraries of Estonia one can find journals of IRA - the roof organization of EstRA. Other publications of IRA are subscribed in case of need. You will get information about EstRA on the following address: Mrs. Aira Lepik, Tallinn Pedagogical University, Department of Library Science, Lai 13, EE 0001, Tallinn, Telephone 448-948.

The possibilities for procurement the education of library science in Estonia have been widened during the last years.

Mr. Mati Muru, the Head of the Department of Library science, writes about the opportunities of non resident students to learn in Viljandi College of Culture - conditions of entrance examinations, curriculums, amount of payment for classes. Classes for non student will begin on October 1, 1993.

Mrs. Mare Lott, the Associate Professor Chair of Library science in Tallinn Pedagogical University, gives a review of how and who will be conferred with academic degree in library science, librarianship and information science in Tallinn Pedagogical University. For the first time since 1992 it has been possible to strive for and defend the Master of Arts degree also in Estonia and in Estonian language. This could be done being a full-time resident student (duration up to 4 semesters), a part-time resident student (duration up to 6 semesters) and non resident student. Master of Arts program consists of two parts: studies of general, selective and special subjects and of compiling and defending the Master of Arts term paper.

How to Obtain the European Information Society	
The Final Declaration of the International Conference for a New Europe "Information Policy as Cultural Policy"	4
A New Level in the Cooperation of the National Libraries of Estonia, Latvia and Lithuania	6
Prime Ministers in the National Library	Ene Riet 7
The Library Is Helping the Parliament in Its Work.	Ursula Roosmaa, Rita Enna 8
READING - MORE THAN AN EYE CAN CATCH	
A Society to Promote Reading Skill	Aira Lepik 10
The First Congress of the Reading Association of Russia	Irina Kortšinskaja 11
More about Reading with the Family	Vladimir Nevski 12
At the Book Fair in Turu	Rutt Enok 13
A Library and a Publishing House - a New Balance of Forces (a Report)	Barbara Hoffert 15
"Giltness" of Friedrich Puksoo II	Piret Lotman 16
About Ralf Rond's Manuscripts in the National Library	Urve Sildre 18
The Seal of the Singer (The Life and Creative Work of Edith Södergran)	Mall Reinold 20
Books of My Childhood	Erik Kamberg 23
CONGRATULATIONS	24
Evi Rannap - 60	
Helgi Peeba - 60	25
Unceasing Mental Freshness! Hans Jürman - 70	Tiiu Valm 26
The Heart of the Life Is Work. Helene Johani - 90	27
A Conversation with a Former Censor	Helene Johani 28
ABOUT YOU AND FOR YOU	
A Book and a Library in 1993	29
THE EDUCATION OF LIBRARIANS	
An Academic Degree from the Pedagogical University	Mare Lott 30
About Studying as an ekstern in Viljandi College of Culture	Mati Muru 31
About the Possibilities of the Continuing Education of a Librarian in the First Half of 1993	Maie Gross 31
THE BOOKS FOR LIBRARIANS	
INFORMATION	Hans Jürman 32
IN MEMORIAN	34
Vilve Michelis	
Publications of the National Library of Estonia in 1992.	35
Резюме	36
Summary	37
	38

DISAIN	firma tunnusgraafika
	reklaamtrükis
	tarbegraafika
TRÜKK	tootedisain
	kõrgekvaliteediline
	4- värvi ofsettrükk
	reklaamtrükised
PAKEND	etiketid
	pakendi konstrueerimine
	graafiline disain
	trükk
	matriitside valmistamine
	stantsimine
OTSESIDEMED SOOME JA ROOTSI PABERITEHASTEGA	
Tõnismägi 2, Tallinn EE0001 Tel.450 485, 452 594 Fax 451 695	
DISAIN	
TRÜKK	
PAKEND	

